

Nationaal Kader

Handreiking bij de gebiedsprocessen voor de Kaderrichtlijn Water

DG Ruimte en Water

November 2012

0. Inleiding	3
1. Doelen ecologie en chemie	5
1.1 Ecologische doelen	5
1.2 Chemische doelen oppervlaktewater – prioritaire stoffen	6
1.3 Chemische doelen oppervlaktewater – overige relevante stoffen.....	11
1.4 Chemische doelen oppervlaktewater – drinkwaterrelevante stoffen	16
1.5 Monitoring oppervlaktewater	18
1.6 Drempelwaarden grondwater	20
2. Lozingen	22
2.1 Riolwaterzuiveringsinstallaties	23
2.2 Evaluatie uitvoeringsprogramma diffuse bronnen	25
2.3 Gewasbeschermingsmiddelen	27
2.4 Mestbeleid	30
3. Beschermde gebieden	34
3.1 Actualisatie register beschermde gebieden	34
3.2 N2000 beheerplannen	35
3.3 Gebiedsdossiers drinkwaterwinning	36
3.4 Zwemwaterlocaties	38
4. Kader oppervlaktewater	39
4.1 Innovatieprogramma water.....	39
4.2 Aanpassing aan waterlichamen	40
4.3 Toepassing emissie-immissie toets bij vergunningverlening	43
4.4 Ontwikkeling en toepassing ecologische toetsingskaders	44
4.5 Toepassing artikel 4.6 en 4.7 KRW	44
4.6 Handreiking waterbodems.....	46
4.7 KRW – KRM.....	48
4.8 Actualisatie Protocol en richtlijn oppervlaktewater	49
5. Kader grondwater.....	52
5.1 Protocol Toestand- en trendbeoordeling grondwaterlichamen KRW	52
5.2 Draaiboek monitoring	53
6. Juridisch- en bestuurlijk kader	55
6.1 Besluit kwaliteitseisen en monitoring water.....	55
6.2 Bestuursakkoord Water	56
6.3 Waterketen.....	58
6.4 Wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten (Nerpe).....	58
6.4 Visplannen	59
6.5 Klimaat.....	61
7. Instrumenten	63
7.1 Emissieregistratie	63
7.2 Bronnenanalyse	64
7.3 Afwenteling / relaties tussen waterlichamen.....	65
7.4 Economische analyse	67
7.5 Economische instrumenten (groen/blauwe diensten)	69

0. Inleiding

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vraagt lidstaten om in stroomgebiedbeheerplannen (SGBP's) doelen op te nemen voor waterlichamen en aan te geven op welke wijze deze worden gerealiseerd. De eerste SGBP's zijn in 2009 naar de Europese Commissie gestuurd en worden momenteel uitgevoerd¹. In 2015 dient Nederland de SGBP's te actualiseren en opnieuw te rapporteren aan de Europese Commissie. Een belangrijk onderdeel van die actualisatie zijn de gebiedsprocessen die in 2013 gaan lopen. De waterbeheerders (waterschappen, provincies en Rijkswaterstaat) evalueren de aanpak voor de eerste SGBP's, bepalen dan de resterende opgave en zoeken daar oplossingen voor².

Dit nationaal kader is bedoeld als vertrekpunt voor de gebiedsprocessen in de (deel)stroomgebieden. Dit document geeft aan wat de doelen en uitgangspunten zijn, wat van het rijk verwacht mag worden en welke instrumenten er zijn. Daarbij is de volgende indeling gehanteerd:

- Doelen
 - Hoofdstuk 1. Doelen ecologie en chemie
- Nationaal beleid
 - Hoofdstuk 2. Lozingen
 - Hoofdstuk 3. Beschermd gebied
- Kader
 - Hoofdstuk 4. Kader oppervlaktewater
 - Hoofdstuk 5. Kader grondwater
 - Hoofdstuk 6. Juridisch- en bestuurlijk kader
- Instrumenten
 - Hoofdstuk 7. Instrumenten

De *doelen* zijn verplicht, al bestaat er ruim de gelegenheid om daarvan per waterlichaam gemotiveerd af te wijken. Het *nationaal beleid* moet samen met de aanvullende maatregelen van de regionale partijen uiteindelijk resulteren in het halen van doelen voor de waterkwaliteit van oppervlaktewaterlichamen en waterkwaliteit en –kwantiteit van grondwaterlichamen. Daarbij vormen diverse afspraken het *kader* waarbinnen gewerkt dient te worden. Deze afspraken zijn deels eerder al vastgelegd met het Werkprogramma Stroomgebiedbeheerplannen 2015 en vormen dan een uitwerking daarvan. In alle gevallen, en met name bij de *instrumenten*, is getracht een doorvertaling te maken naar het niveau van waterlichamen.

Dit nationaal kader is opgesteld door het rijk. Daarbij is gebruik gemaakt van de expertise van diverse beleidsdeskundigen en het werk van verschillende onderzoeksinstellingen. Eerdere concepten zijn van opmerkingen voorzien door de waterbeheerders (via agendering in de Regionaal Ambtelijke Overleggen van de

¹ De Europese Commissie heeft eind 2012 een evaluatie gemaakt van de stroomgebiedbeheerplannen (http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/implrep2007/index_en.htm#third) als onderdeel van het Blueprint-proces. De verdere procedure wordt binnenkort bekend gemaakt. Het lijkt er op dat de kritiek op de Nederlandse aanpak voor een belangrijk deel valt te pareren met het goed invullen van de factsheets per waterlichaam.

² Een deel van deze activiteiten wordt ook wel herkaracterisering of stroomgebiedsanalyse ten behoeve van artikel 5 van richtlijn genoemd.

(deel-)stroomgebieden). De belangenpartijen zijn betrokken via het Overleg Infrastructuur en Milieu.

Deze versie wordt op 29 november 2012 aan cluster Monitoring, Rapportage en Evaluatie (MRE) voorgelegd, 5 december bij het RAO voorzittersoverleg en op 11 december bij het Projectteam Water. Na het verwerken van de reacties wordt deze versie verspreid naar de regio, zodat zij er vanaf 1 januari 2013 gebruik van kunnen maken. Indien het Projectteam Water daartoe besluit wordt het Nationaal Kader bij de eerste bijeenkomst van de Stuurgroep Water vastgesteld.

1. Doelen ecologie en chemie

1.1 Ecologische doelen

Onderwerp

De ecologische maatlatten zijn in 2010 geëvalueerd door waterbeheerders en andere specialisten. In de evaluatie komt naar voren dat de maatlatten doorgaans goed werken. Een klein aantal specifieke problemen verdient aandacht. In 2012 is de tweede fase van de internationale harmonisatie (Intercalibratie) afgerond. Deze resultaten zijn samen met de nationale verbeteringen aangepast in de maatlatten voor natuurlijke wateren. De nieuwe referentie luidt Pot, Van der Molen, Evers & Van Nieuwerburgh [red], 2012. Referenties en maatlatten voor natuurlijke wateren voor de Kaderrichtlijn Water 2015-2021. STOWA 2012-31, ISBN 978.90.5773.569.1 (http://krw.stowa.nl/Publicaties/Referenties_en_maatlatten_voor_natuurlijke_watertyp_en_voor_de_Kaderrichtlijn_Water.aspx?pid=121). Ook de softwaretool QBWAT is aangepast (<http://www.roelfpot.nl/index.php?item=qbwat>). Het is mogelijk om met de oude en nieuwe maatlatten te werken.

Er zijn 30 augustus en 6 september 2012 bijeenkomsten geweest waarop de veranderingen zijn gepresenteerd en toegelicht. Hierbij is afgesproken dat de toestandsbepaling begin 2013 geschiedt met recente data (t/m 2011) en met de nieuwe maatlatten. De werkgroep heeft een handreiking opgesteld waarin wordt uiteengezet hoe de nieuwe maatlatten moeten worden gebruikt bij zowel het beoordelen van de toestand als het aanpassen van de doelen van het Goed Ecologisch Potentieel. (http://krw.stowa.nl/Publicaties/Handreiking_Omgaan_met_KRW_maatlatten.aspx?pid=122). De effecten van de nieuwe maatlatten op de doelen Goed Ecologisch Potentieel kunnen globaal worden ingeschat met behulp van het verschil in de beoordelingen van eind 2012 en begin 2013. De instructie gaat in op hoe kan worden beoordeeld of er sprake is van achteruitgang. Het bepalen van achteruitgang is de enige reden om in 2015 nogmaals de oude maatlatten toe te passen.

Op weg naar de plannen van 2009 is het oordeel van de maatlatten in veel gevallen vervangen door een afwijkend 'expert-oordeel'. Dat is met de verbeterde maatlatten niet meer toegestaan. Indien het beeld van de toestand door 'experts' afwijkt van het oordeel van de maatlatten, moet in eerste instantie worden gekeken naar het monitoringsprogramma: wordt voldoende en op de juiste plek gemeten? Het is wel toegestaan om in de toelichtingsvelden in de factsheets een kanttekening te plaatsen bij het formele oordeel.

Het wordt wel toegestaan om een bepaalde biologische deelmaatlat 'uit te zetten'. Als bijvoorbeeld het oordeel van macrofauna als enige er voor zorgt dat het eindoordeel niet goed is en de macrofauna-uitslag zelf niet goed scoort door een groot aandeel aan exoten, dan mag deze deelmaatlat worden 'uitgezet'. Uiteraard moet dit wel worden gemotiveerd in het toelichtingsveld in de factsheets. Achterliggende reden is dat de kaarten met toestandsoordelen beter moeten aangeven waar nog een opgave ligt en waar de situatie in principe goed is. Er is geen handelingsperspectief bij de meeste exoten en het is niet goed mogelijk om dit in de maatlatten te ondervangen.

Contactpersoon

Werkgroep Ecologische maatlatten. Eddie Lammens (WD, 06-10019250), Peter Wondergem (WD, 06-51664350).

Belang

Beheerders kunnen op basis van de gewijzigde maatlatten en overige overwegingen doelstellingen voor de kunstmatige en sterk veranderde waterlichamen (MEP/GEP) aanpassen. Dit kan van invloed zijn op de resterende opgave voor een waterlichaam.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Actuele maatlatten voor de beschrijving van de ecologische toestand.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Aanpassing doelstellingen voor de kunstmatige en sterk veranderde waterlichamen (MEP/GEP) en het bepalen van de actuele toestand op grond van de gewijzigde maatlatten, nieuwe kennis en een actualisatie van criteria als ‘onomkeerbare ingrepen’ en ‘significante effecten op functies’.

Besluitvormingstraject

De werkzaamheden zijn uitgevoerd onder de werkgroep Ecologische Doelstellingen. De aanpassingen zijn vastgesteld door het cluster MRE (mei 2012) en DWO (juni 2012). De nieuwe rapportage is 4 oktober door MRE vastgesteld en de bijbehorende instructie op 30 oktober door het Projectteam Water.

De aangepaste maatlatten voor de natuurlijke watertypen zullen vóór het einde van 2015 worden verwerkt in de Ministeriële regeling Monitoring KRW (MR Monitoring) onder het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water (Bkmw).

1.2 Chemische doelen oppervlaktewater – prioritaire stoffen

Onderwerp

De lijst met prioritaire stoffen en bijbehorende normen uit het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 is basis geweest voor de plannen die nu in uitvoering zijn. Deze vormen ook nog steeds kader voor bijvoorbeeld rechtsgeschillen en calamiteiten. Bij de voorbereiding van de actualisatie van de SGBP's 2015 wordt uitgegaan van de meest recente lijst en bijbehorende normen. In onderstaande tabel is aangegeven welke stoffen en welke normen dit zijn. Hiermee wordt in de gebiedsprocessen de opgave bepaald en eventueel bijbehorende maatregelen. Deze lijst wordt in Aquokit opgenomen en bepaalt het toestandoordeel dat begin 2013 tot stand komt. Het Besluit zal voor 22 december 2015 zijn aangepast aan de nieuwe lijst.

De wijzigingen in de beoordeling van de chemische toestand zijn afkomstig vanuit de aanpassing van de Richtlijn prioritaire stoffen. Aan de huidige lijst van stoffen zijn 15 nieuwe stoffen toegevoegd en worden enkele normen van stoffen van de huidige lijst aangescherpt, evenals de status (van prioritair naar prioritair gevaarlijk). Over de opname van drie geneesmiddelen is nog discussie. De verwachting is dat een compromis bereikt wordt met het Europees Parlement waardoor deze stoffen wel moeten worden gemonitord, maar dat de milieukwaliteitsnorm nog niet van toepassing is. Vaststelling van de aanpassing van de prioritaire stoffen wordt in 2013 verwacht.

Lijst prioritaire stoffen met (concept)milieukwaliteitsnormen (=EQS)

AA: annual average; MAC: maximum allowable concentration; Unit: [$\mu\text{g/l}$] for columns (4) to (7), [$\mu\text{g/kg}$ wet weight] for column (8)

In tabel de huidige prioritaire stoffen, en vanaf stof nummer 34 de 15 nieuwe stoffen uit het voorstel voor de herziening van de richtlijn (COM(2011)876).

Vetgedrukte stoffen zijn de prioritair gevaarlijke stoffen. In **geel** wijzingen t.o.v. de oorspronkelijke richtlijn 2008/105/EG, in **(blauw)** de oorspronkelijke normen.

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
No	Name of substance	CAS number ¹	AA-EQS ² Inland surface waters ³	AA-EQS ² Other surface waters	MAC-EQS ⁴ Inland surface waters ³	MAC-EQS ⁴ Other surface waters	EQS Biota ¹²
(1)	Alachlor	15972-60-8	0,3	0,3	0,7	0,7	
(2)	Anthracene	120-12-7	0,1	0,1	0,1(0,4)	0,1(0,4)	
(3)	Atrazine	1912-24-9	0,6	0,6	2,0	2,0	
(4)	Benzene	71-43-2	10	8	50	50	
(5)	Brominated diphenylethers⁵	32534-81-9	4,9 10⁻⁸ (5 10⁻⁴)	2,4 10⁻⁹ (2 10⁻⁴)	0,14 (n.a.)	0,014 (n.a.)	0,0085
(6)	Cadmium and its compounds (depending on water hardness classes) ⁶	7440-43-9	$\leq 0,08$ (Class 1) 0,08 (Class 2) 0,09 (Class 3) 0,15 (Class 4) 0,25 (Class 5)	0,2	$\leq 0,45$ (Class 1) 0,45 (Class 2) 0,6 (Class 3) 0,9 (Class 4) 1,5 (Class 5)	$\leq 0,45$ (Class 1) 0,45 (Class 2) 0,6 (Class 3) 0,9 (Class 4) 1,5 (Class 5)	
(6a)	Carbon-tetrachloride ⁷	56-23-5	12	12	not applicable	not applicable	
(7)	C10-13 Chloroalkanes⁸	85535-84-8	0,4	0,4	1,4	1,4	
(8)	Chlorfenvinphos	470-90-6	0,1	0,1	0,3	0,3	
(9)	Chlorpyrifos (Chlorpyrifos-ethyl)	2921-88-2	0,03	0,03	0,1	0,1	
(9a)	Cyclodiene pesticides: Aldrin ⁷ Dieldrin ⁷ Endrin ⁷ Isodrin ⁷	309-00-2 60-57-1 72-20-8 465-73-6	$\Sigma = 0,01$	$\Sigma = 0,005$	not applicable	not applicable	
(9b)	DDT total ^{7,9}	not applicable	0,025	0,025	not applicable	not applicable	
	para-para-DDT ⁷	50-29-3	0,01	0,01	not applicable	not applicable	
(10)	1,2-Dichloroethane	107-06-2	10	10	not applicable	not applicable	
(11)	Dichloromethane	75-09-2	20	20	not applicable	not applicable	
(12)	Di(2-ethylhexyl)-phthalate (DEHP)	117-81-7	1,3	1,3	not applicable	not applicable	
(13)	Diuron	330-54-1	0,2	0,2	1,8	1,8	
(14)	Endosulfan	115-29-7	0,005	0,0005	0,01	0,004	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
No	Name of substance	CAS number ¹	AA-EQS ² Inland surface waters ³	AA-EQS ² Other surface waters	MAC-EQS ⁴ Inland surface waters ³	MAC-EQS ⁴ Other surface waters	EQS Biota ¹²
(15)	Fluoranthene	206-44-0	0,0063 (0,1)	0,0063 (0,1)	0,12 (1)	0,12 (1)	30
(16)	Hexachlorobenzene	118-74-1			0,05	0,05	10
(17)	Hexachlorobutadiene	87-68-3			0,6	0,6	55
(18)	Hexachlorocyclohexane	608-73-1	0,02	0,002	0,04	0,02	
(19)	Isoproturon	34123-59-6	0,3	0,3	1,0	1,0	
(20)	Lead and its compounds	7439-92-1	1,2 ¹³ (7,2)	1,3 ¹³ (7,2)	14 (n.a.)	14 (n.a.)	
(21)	Mercury and its compounds	7439-97-6			0,07	0,07	20
(22)	Naphthalene	91-20-3	2 (2,4)	2 (1,2)	130 (n.a.)	130 (n.a.)	
(23)	Nickel and its compounds	7440-02-0	4 ¹³ (20)	8,6 (20)	34 (n.a.)	34 (n.a.)	
(24)	Nonylphenols (4-Nonylphenol)	84852-15-3	0,3	0,3	2,0	2,0	
(25)	Octylphenols ((4-(1,1',3,3'-tetramethylbutyl)-phenol))	140-66-9	0,1	0,01	not applicable	not applicable	
(26)	Pentachlorobenzene	608-93-5	0,007	0,0007	not applicable	not applicable	
(27)	Pentachlorophenol	87-86-5	0,4	0,4	1	1	
(28)	Polyaromatic hydrocarbons (PAH)¹¹	not applicable	not applicable	not applicable	not applicable	not applicable	
	Benzo(a)pyrene	50-32-8	1,7 10 ⁻⁴ (0,05)	1,7 10 ⁻⁴ (0,05)	0,27 (0,1)	0,027 (0,1)	2 for fish, 5 for crustaceans and cephalopods, 10 for molluscs
	Benzo(b)fluoranthene	205-99-2			0,017 (n.a.)	0,017 (n.a.)	
	Benzo(k)fluoranthene	207-08-9			0,017 (n.a.)	0,017 (n.a.)	
	Benzo(g,h,i)perylene	191-24-2	} (0,03)	} (0,03)	8,2 10 ⁻³ (n.a.)	8,2 10 ⁻⁴ (n.a.)	
	Indeno(1,2,3-cd)-pyrene	193-39-5	} (0,002)	} (0,002)			
(29)	Simazine	122-34-9	1	1	4	4	
(29a)	Tetrachloroethylene ⁷		10	10	not applicable	not applicable	
(29b)	Trichloroethylene ⁷	79-01-6	10	10	not applicable	not applicable	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
No	Name of substance	CAS number ¹	AA-EQS ² Inland surface waters ³	AA-EQS ² Other surface waters	MAC-EQS ⁴ Inland surface waters ³	MAC-EQS ⁴ Other surface waters	EQS Biota ¹²
(30)	Tributyltin compounds (Tributhyltin-cation)	36643-28-4	0,0002	0,0002	0,0015	0,0015	
(31)	Trichlorobenzenes	12002-48-1	0,4	0,4	not applicable	not applicable	
(32)	Trichloromethane	67-66-3	2,5	2,5	not applicable	not applicable	
(33)	Trifluralin	1582-09-8	0,03	0,03	not applicable	not applicable	
(34)	Dicofol	115-32-2	1,3 10 ⁻³	3,2 10 ⁻⁵	not applicable ¹⁰	not applicable ¹⁰	33
(35)	Perfluorooctane sulfonic acid and its derivatives (PFOS)	1763-23-1	6,5 10 ⁻⁴	1,3 10 ⁻⁴	36	7,2	9,1
(36)	Quinoxifen	124495-18-7	0,15	0,015	2,7	0,54	
(37)	Dioxins and dioxin-like compounds	See footnote 10 in Annex X to Directive 2000/60/EC					Sum of PCDD+P CDF+PC B-DL 0,008 µg.kg ⁻¹ TEQ ¹⁴
(38)	Aclonifen	74070-46-5	0,12	0,012	0,12	0,012	
(39)	Bifenox	42576-02-3	0,012	0,0012	0,04	0,004	
(40)	Cybutryne	28159-98-0	0,0025	0,0025	0,016	0,016	
(41)	Cypermethrin	52315-07-8	8 10 ⁻⁵	8 10 ⁻⁶	6 10 ⁻⁴	6 10 ⁻⁵	
(42)	Dichlorvos	62-73-7	6 10 ⁻⁴	6 10 ⁻⁵	7 10 ⁻⁴	7 10 ⁻⁵	
(43)	Hexabromocyclododecane (HBCDD)	See footnote 12 in Annex X to Directive 2000/60/EC	0,0016	0,0008	0,5	0,05	167
(44)	Heptachlor and heptachlor epoxide	76-44-8 / 1024-57-3	2 10 ⁻⁷	1 10 ⁻⁸	3 10 ⁻⁴	3 10 ⁻⁵	6,7 10 ⁻³
(45)	Terbutryn	886-50-0	0,065	0,0065	0,34	0,034	
(46)	17alpha-ethinylestradiol	57-63-6	3,5 10 ⁻⁵	3,5 10 ⁻⁶	not applicable	not applicable	
(47)	17beta-estradiol	50-28-2	4 10 ⁻⁴	4 10 ⁻⁵	not applicable	not applicable	
(48)	Diclofenac	15307-79-6	0,1	0,01	not applicable ¹⁰	not applicable ¹⁰	

¹ CAS: Chemical Abstracts Service.

² This parameter is the EQS expressed as an annual average value (AA-EQS). Unless otherwise specified, it applies to the total concentration of all isomers.

³ Inland surface waters encompass rivers and lakes and related artificial or heavily modified water bodies.

⁴ This parameter is the EQS expressed as a maximum allowable concentration (MAC-EQS). Where the MAC-EQS are marked as 'not applicable', the AA-EQS values are considered protective against short-term pollution peaks in continuous discharges since they are significantly lower than the values derived on the basis of acute toxicity.

- 5 For the group of priority substances covered by brominated diphenylethers (No 5), the EQS should be compared with the sum of the concentrations of congener numbers 28, 47, 99, 100, 153 and 154.
- 6 For Cadmium and its compounds (No 6) the EQS values vary depending on the hardness of the water as specified in five class categories (Class 1: <40 mg CaCO₃/l, Class 2: 40 to <50 mg CaCO₃/l, Class 3: 50 to <100 mg CaCO₃/l, Class 4: 100 to <200 mg CaCO₃/l and Class 5: ≥200 mg CaCO₃/l).
- 7 This substance is not a priority substance but one of the other pollutants for which the EQS are identical to those laid down in the legislation that applied prior to 13 January 2009.
- 8 No indicative parameter is provided for this group of substances. The indicative parameter(s) must be defined through the analytical method.
- 9 DDT total comprises the sum of the isomers 1,1,1-trichloro-2,2 bis (p-chlorophenyl) ethane (CAS number 50-29-3; EU number 200-024-3); 1,1,1-trichloro-2 (o-chlorophenyl)-2-(p-chlorophenyl) ethane (CAS number 789-02-6; EU Number 212-332-5); 1,1-dichloro-2,2 bis (p-chlorophenyl) ethylene (CAS number 72-55-9; EU Number 200-784-6); and 1,1-dichloro-2,2 bis (p-chlorophenyl) ethane (CAS number 72-54-8; EU Number 200-783-0).
- 10 There is not sufficient information available to set a MAC-EQS for these substances.
- 11 For the group of priority substances of polyaromatic hydrocarbons (PAH) (No 28), the biota EQS is based on the toxicity of benzo(a)pyrene, which should be measured as a marker for the other PAHs, and whose concentration should be compared with the EQS. The AA-EQS in water is a corresponding value.
- 12 Unless explicitly indicated, the biota EQS refer to fish.
- 13 These EQS refer to bioavailable concentrations of the substances.
- 14 PCDD: polychlorinated dibenzo-p-dioxins; PCDF: polychlorinated dibenzofurans; PCB-DL: dioxin-like polychlorinated biphenyls; TEQ: toxic equivalents.

Over de teksten van de voetnoten vindt nog discussie plaats. De voetnoten hierboven opgenomen zijn de teksten uit het Commissievoorstel.

Doordat de monitoring van de prioritaire stoffen in een aantal gevallen pas vanaf 2013 kan worden aangepast, zal op dat moment nog niet van alle nieuwe stoffen een goed beeld van de toestand kunnen worden gegeven. Beheerders voeren in 2013 een nul-onderzoek uit om te bepalen of de betreffende stoffen in hun beheersgebied een potentiële probleemstof zijn. Afhankelijk van de uitkomsten van dat nul-onderzoek (kan zowel desk study, modellering of monitoring zijn) kunnen deze nieuwe stoffen vanaf 2014 in de monitoringprogramma's opgenomen worden. Dit is dan net op tijd om de stoffen in 2015 in het SGBP te verwerken bij de toestandsbeschrijving.

Voor de 0-meting van prioritaire stoffen dient wel een voorbehoud te worden gemaakt. Als eerste is het van belang dat voldoende budget beschikbaar komt voor de uitbreiding van de monitorprogramma's en als tweede dat nog niet alle nieuwe stoffen door de betreffende beheerders al meetbaar zijn. STOWA en ILOW hebben de ontwikkeling van de nog nodige analysetechnieken opgepakt, maar ook hieraan zijn nog te verweven ontwikkelkosten verbonden.

Contactpersoon

Malti Buldeo Rai (DGMI, 06-52740173), Sandra Mol (DGRW, 06-15369446)

Belang

Actuele doelen voor de chemische toestand (artikel 4 KRW) zijn nodig om te beoordelen of maatregelen nodig zijn.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Nieuwe lijst en aangepaste normen voor het bepalen van de chemische toestand.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Toetsing van de toestand van de waterlichamen aan de meest actuele doelen voor de chemische toestand.

Besluitvormingstraject

Besluitvorming over de herziening van de richtlijn prioritair stoffen vindt in EU kader plaats. Naar verwachting wordt er pas in 2013 een akkoord over de richtlijn bereikt.

Eind 2013: inzicht in de consequenties voor karakterisering, monitoring (keuze monitoring in water en/of biota) en het formuleren van maatregelen ten gevolge van aanpassing Richtlijn prioritair stoffen en nationale spoor nieuwe stoffen.

De resultaten van de geactualiseerde stoffenlijst en aangepaste normen zullen vóór het einde 2015 worden verwerkt in het Bkmw. Voor de relatie tussen de huidige lijst en de hier weergegeven nieuwe lijst, zie volgende paragraaf.

1.3 Chemische doelen oppervlaktewater – overige relevante stoffen

Onderwerp

Naast wijzigingen in de beoordeling van de chemische toestand (paragraaf 1.2) zijn er wijzigingen in de beoordeling van de overige relevante stoffen (deze zijn feitelijk onderdeel van de ecologische beoordeling). Het Rijk heeft de lijst met chemische stoffen geactualiseerd en normen aangepast (van MTR's naar normen op grond van de KRW systematiek).

De stoffenlijst en bijbehorende normen uit de Regeling monitoring kaderrichtlijn water (hierna: MR) van 2010 is basis geweest voor de plannen die nu in uitvoering zijn. Deze vormen ook nog steeds het kader voor bijvoorbeeld rechtsgeschillen en calamiteiten.

Bij de voorbereiding van de actualisatie van de SGBP's 2015 wordt uitgegaan van de meest recente lijst en bijbehorende normen. In onderstaande lijst is aangegeven welke stoffen en welke normen dit zijn, uitgaande van de huidige MR. Deze lijst wordt in Aquokit opgenomen en bepaalt het toestandoordeel dat begin 2013 tot stand komt. De MR zal voor 22 december 2015 zijn aangepast aan de nieuwe lijst.

Tabel 1. Stoffen en normen voor de beoordeling van de overige relevante stoffen als onderdeel van de ecologische toestand.

- De technisch-wetenschappelijke onderbouwing van de stofselectie is te vinden in Smit CE, Wuijts S. 2012. Specifieke verontreinigende en drinkwater relevante stoffen onder de Kaderrichtlijn water Selectie van potentieel relevante stoffen voor Nederland. RIVM rapport 601714022/2012 <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/601714022.pdf>.
- Stoffen met een nieuwe norm t.o.v. de MR zijn op een grijze achtergrond weergegeven. Tenzij anders aangegeven is de norm voor deze stoffen uitgedrukt als totaalconcentratie, geldend bij een zwevend stofgehalte van 30 mg/L in zoetwater en 3 mg/L in zoutwater, met 20% organische stof.

- Voetnoten zijn alleen voor stoffen met een nieuwe norm opgenomen, voor alle andere stoffen zijn de voetnoten zoals in de huidige MR van toepassing.
- Waarden in rood: nieuwe normen zijn nog in voorbereiding en/of normen zijn nog niet officieel vastgesteld; zie opmerking laatste kolom.
- Laatste kolom bevat indicatie van meetgegevens. Bronnen: Van Duijnhoven N. 2011. Inzicht in landelijke kwaliteitsdata 2006-2009. Achtergronddocument t.b.v. update stoffenlijst MR monitoring. Utrecht, Nederland: Deltares; www.waterbase.nl (tributylfosfaat); www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl (terbutylazine).

EG-nr	CAS	Stofnaam	JG-MKN Landoppervlakte-wateren [µg/L]	JG-MKN Andere oppervlakte-wateren [µg/L]	MAC-MKN Landoppervlakte-wateren [µg/L]	MAC-MKN Andere oppervlakte-wateren [µg/L]	Opmerkingen t.a.v. normtoetsing
4	7440-38-2	Arseen (en anorganische verbindingen daarvan)	0,5 ^{a,b}	0,6 ^{a,b}	8 ^{a,b}	1,1 ^{a,b}	P90 2009: 0,23-35,3 µg/L AC Rijn 1 µg/L AC zeewater ca. 0,05-1,6 µg/L
5	2642-71-9	Azinfos-ethyl	0,0011	0,00011	0,011	0,0011	
6	86-50-0	Azinfos-methyl	0,0065	0,0013	0,014	0,0028	
9	100-44-7	Benzylchloride (alfa-chloorolueen)	0,02	0,02	n.a.	n.a.	Niet toetsbaar
10	98-87-3	Benzylideenchloride (alfa,alfa-dichloorolueen)	0,0034	0,0034	n.a.	n.a.	Niet toetsbaar
19	106-47-8	4-Chlooraniline	0,22	0,057	1,2	0,12	
49,50,51	683-18-1	Dibutyltin (kation)	0,09	0,09	n.a.	n.a.	
65	78-87-5	1,2-Dichloorpropaan	280	28	1300	130	
69	15165-67-0	Dichloorprop-P	1	0,13	7,6	0,76	
70	62-73-7	Dichloorvos	0,0006	0,00006	0,0007	0,00007	
73	60-51-5	Dimethoat	0,07	0,07	0,7	0,7	
79	100-41-4	Ethylbenzeen	65	10	220	22	P90 2009: 0,005-0,3 µg/L
80	122-14-5	Fenitrothion	0,009				
81	55-38-9	Fenthion	0,003				
82	76-44-8	Heptachloor	0,0005				
-82		Heptachloorepoxide	0,0005				
88	330-55-2	Linuron	0,17	n.a.	0,29	n.a.	P90 2009: 0,0005-0,28 µg/L
89	121-75-5	Malathion	0,013				
90	94-74-6	MCPA	1,4	0,14	15	1,5	
91	93-65-2	Mecoprop-P	18	1,8	160	16	
94	26718-65-0	Mevinfos	0,00017	0,000017	0,017	0,0017	
95	1746-81-2	Monolinuron	0,15	n.a.	0,15	n.a.	
97	1113-02-6	Omethoate	1,2				
-99	56-55-3	Benz(a)anthraceen	0,00064 3 µg/kg ^c	0,00027 3 µg/kg ^c	0,28	0,012	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld; WK accoord, geen WG > uitstellen P90 2009: 0,002-0,14 µg/L
-99	218-01-9	Chryseen	0,0029 30 µg/kg ^c	0,0014 30 µg/kg ^c	0,17	0,008	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld; WK accoord, geen WG > uitstellen P90 2009: 0,003-0,74 µg/L
-99	85-01-8	Fenantreen	1,2	1,1	7,2	6,8	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld; WK accoord, geen WG > uitstellen P90 2009: 0,005-1,0 µg/L
100	56-38-2	Parathion	0,005				
-100	298-00-0	Parathion-methyl	0,011				
101		PCB (en PCT)	8 µg/kg d.s.				

-101	37680-73-2	PCB-101	8 µg/kg d.s.				
-101	31508-00-6	PCB-118	8 µg/kg d.s.				
-101	35065-28-2	PCB-138	8 µg/kg d.s.				
-101	35065-27-1	PCB-153	8 µg/kg d.s.				
-101	35065-29-3	PCB-180	8 µg/kg d.s.				
-101	7012-37-5	PCB-28	8 µg/kg d.s.				
-101	35693-99-3	PCB-52	8 µg/kg d.s.				
105	1698-60-8	Pyrazon (Chloridazon)	27	n.a.	190	n.a.	
113	24017-47-8	Triazophos	0,001	0,0001	0,02	0,002	
114	126-73-8	Tributylfosfaat	66	6,6	170	17	Metingen 2010: 0,13-1,8 µg/L
116	52-68-6	Trichloorfon	0,001				
125 - 127	900-95-8, 639-58-7, 76-87-9	Trifenylnitacetaat, Trifenylnitchloride, Trifenylnithydroxide	0,00023 ^{a,d}	0,00023 ^{a,d}	0,47 ^{a,d}	0,47 ^{a,d}	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld; WK accoord, geen WG > uitstellen P90 2009: 0,002-0,2 µg/L
129	108-38-3, 95-47-6, 106-42-3	Xylenen	17 ^{a,e}	1,7 ^{a,e}	244 ^{a,e}	49 ^{a,e}	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld; WK accoord, geen WG > uitstellen 1,2-xyleen: JG 2009: 0,005-0,06 µg/L Piek 2009: 0,005-0,41 µg/L
132	25057-89-0	Bentazon	73	7,3	450	45	
A	7440-32-6	Titaan	20	n.a.	n.a.	n.a.	Advies RIVM en WK-INS: 20 µg/L kan gelden als JG-MKN
B	7440-42-8	Borium	180 ^{a,b}		450 ^{a,b}		P90 2009: 45-3140 µg/L Geen AC bekend
C	7440-61-1	Uranium	1				Nieuwe waarden begin 2013 bekend > uitstellen
D	13494-80-9	Tellurium	100				
E	7440-22-4	Zilver	0,01 ^{a,b}	0,081 ^{a,b,f}	0,01 ^{a,b}	0,081 ^{a,b,f}	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld > schriftelijke ronde Niet toetsbaar
F	556-67-2	Octamethylcyclo-tetrasiloxaan	0,2 7,9 mg/kg ^c	0,044 7,9 mg/kg ^c	n.a.	n.a.	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld, schriftelijke ronde Geen meetgegevens beschikbaar
	71751-41-2	Abamectine	0,001	0,0000035	0,018	0,0009	
	14798-03-9	Ammonium-N	0,304	n.a.	0,608	n.a.	
	7440-36-0	Antimoon	5,6 ^{a,c}	n.a.	200 ^{a,c}	n.a.	Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld > schriftelijke ronde P90 2009: 0,25-3,47 µg/L
	7440-39-3	Barium	9,3	n.a.	148	n.a.	
	7440-41-7	Beryllium	0,0092	n.a.	0,813	n.a.	
	133-06-2	Captan	0,34	n.a.	0,34	n.a.	
	10605-21-7	Carbendazim	0,6	n.a.	0,6	n.a.	
	101-21-3	Chloorprofam	4,0	0,8	43	4,3	P90 2009: 0,005-2,66 µg/L
	15545-48-9	Chloortoluron	0,4	0,04	2,3	0,23	
	7440-47-3	Chroom	3,4	0,6 ^a	n.a.	n.a.	JG-MKN van 0,6 voor zoutwater staat wel in rapportage ICBR en op website Risico's van Stoffen, maar niet in MR
	52918-63-5	Deltamethrin	0,0000031	n.a.	0,00031	n.a.	
	333-41-5	Diazinon	0,037				
	163515-14-8	Dimethanamid-P	0,13	n.a.	1,6	n.a.	
	66230-04-4	Esfenvaleraat	0,0001	n.a.	0,00085	n.a.	
	22224-92-6	Fenamiphos	0,012	n.a.	0,027	n.a.	
	72490-01-8	Fenoxycarb	0,0003	n.a.	0,026	n.a.	
	23560-59-0	Heptenofos	0,002	0,0002	0,02	0,002	
	138261-41-3	Imidacloprid	0,067	0,0036	0,2	0,36	
	91465-08-6	Lambda-cyhalothrin	0,00002	n.a.	0,00047	n.a.	
	74223-64-6	Metsulfuron-methyl	0,01	n.a.	0,03	n.a.	

	7440-48-4	Kobalt	0,089	n.a.	1,36	0,21	
	7440-50-8	Koper	2,4 ^b				Nieuwe waarden nog niet officieel vastgesteld, > schriftelijke ronde
	67129-08-2	Metazachloor	0,08	0,008	0,48	0,048	Voorlopige waarden, definitieve getallen eind 2012 bekend > uitstellen P90 2009: 0-1,34 µg/L
	18691-97-9	Methabenzthiazuron	1,8				
	51218-45-2	Metolachloor	0,4 ^h	n.a.	2,1 ^h	n.a.	P90 2009: 0,0003-0,4 µg/L
	7439-98-7	Molybdeen	136	n.a.	340	n.a.	
	23103-98-2	Pirimicarb	0,09	n.a.	1,8	n.a.	P90 2009: 0,0003-0,7 µg/L
	29232-93-7	Pirimifos-methyl	0,0005	n.a.	0,0016	n.a.	
	114-26-1	Propoxur	0,01				
	96489-71-3	Pyridaben	0,0017	0,00094	0,0062	0,0012	
	95737-68-1	Pyriproxyfen	0,00003	n.a.	0,026	n.a.	
	7782-49-2	Selenium	0,052	n.a.	24,6	2,6	
	83121-18-0	Teflubenzuron	0,0012	n.a.	0,0017	n.a.	
	5915-41-3	Terbutylazine	0,2	n.a.	1,3	n.a.	P90 2010: 0,13-13 µg/L; 2 locaties >13 µg/L
	7440-28-0	Thallium	0,013	n.a.	0,76	0,34	
	7440-31-5	Tin	0,6	n.a.	36	n.a.	
	57018-04-9	Tolclofos-methyl	1,2	n.a.	7,1	n.a.	
	7440-62-2	Vanadium	5,1				Nieuwe waarden begin 2013 bekend > uitstellen P90 2009: 0,5-11 µg/L AC 0,82 µg/L
	7440-66-6	Zink	7,8	3	15,6	n.a.	

n.a.: niet afgeleid (onvoldoende gegevens)

a: opgeloste concentratie

b: exclusief achtergrond

c: concentratie in biota

d: norm geldt voor de som van alle trifenylnitroverbindingen, uitgedrukt als trifenylnitro

e: norm geldt voor de som van de isomeren

f: de norm voor andere oppervlaktewateren geldt bij een saliniteit van 34‰

g: totaalconcentratie, inclusief achtergrond

h: norm is van toepassing op S-metolachloor en het racemisch mengsel

Tabel 2. Stoffen die uit de MR zullen worden afgevoerd

- De technisch-wetenschappelijke onderbouwing van de stofselectie is te vinden in Smit CE, Wuijts S. 2012. Specifieke verontreinigende en drinkwater relevante stoffen onder de Kaderrichtlijn water Selectie van potentieel relevante stoffen voor Nederland. RIVM rapport 601714022/2012 <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/601714022.pdf>.
- De normen voor deze stoffen blijven beschikbaar via de RIVM-website Risico's van Stoffen.

EG-nr	CAS	Stofnaam
2	95-85-2	2-Amino-4-chloorfenol
8	92-87-5	Benzidine
11	92-52-4	Bifenylnitro
14	302-17-0	Chlooralhydraat
15	57-74-9	Chloordaan
16	79-11-8	Chloorazijnzuur
17	95-51-2	2-Chlooraniline
18	108-42-9	3-Chlooraniline
20	108-90-7	Chloorbenzeen
21	97-00-7	1-Chloor-2,4-dinitrobenzeen
22	107-07-3	2-Chloorethanol
24	59-50-7	4-Chloor-3-methylfenol

EG-nr	CAS	Stofnaam
55	106-46-7	1,4-Dichloorbenzeen
56	91-94-1	Dichloorbenzidine
57	108-60-1	Dichloordiisopropylether
58	75-34-3	1,1-Dichloorethaan
60	75-35-4	1,1-Dichloorethyleen (vinylideenchloride)
61	540-59-0	1,2-Dichloorethyleen
63		Dichloornitrobenzenen
64	120-83-2	2,4-Dichloorfenol
66	96-23-1	1,3-Dichloorpropaan-2-ol
67	542-75-6	1,3-Dichloorpropeen
68	78-88-6	2,3-Dichloorpropeen
72	109-89-7	Diethylamine

25	90-13-1	1-Chloornaftaleen
26		Chloornaftalenen (technisch mengsel)
27	89-63-4	4-Chloor-2-nitroaniline
28	88-73-3	1-Chloor-2-nitrobenzeen
29	121-73-3	1-Chloor-3-nitrobenzeen
30	100-00-5	1-Chloor-4-nitrobenzeen
31	89-59-8	4-Chloor-2-nitrotolueen
32		Chloornitrotoluenen (andere dan 4-Chloor-2-nitrotolueen)
33	95-57-8	2-Chloorfenol
34	108-43-0	3-Chloorfenol
35	106-48-9	4-Chloorfenol
36	126-99-8	Chloropreen (2-Chloor-1,3-butadien)
37	107-05-1	3-Chloorpropeen (allylchloride)
38	95-49-8	2-Chloortolueen
39	108-41-8	3-Chloortolueen
40	106-43-4	4-Chloortolueen
41	615-65-6	2-Chloor-p-toluidine
42		Chloortoluidinen (andere dan 2-Chloor-p-toluidine)
43	56-72-4	Cumafos
44	108-77-0	Cyaanuurzuurchloride (2,4,6-trichloor-1,3,5-triazine)
45	94-75-7	2,4-D (en zouten en esters van 2,4-D)
47	298-03-3	Demeton
48	106-93-4	1,2-Dibroomethaan
52		Dichlooranilinen
53	95-50-1	1,2-Dichloorbenzeen
54	541-73-1	1,3-Dichloorbenzeen

74	124-40-3	Dimethylamine
75	298-04-4	Disulfoton
78	106-89-8	Epichloorhydrine
86	67-72-1	Hexachloorethaan
87	98-83-8	Isopropylbenzeen (=cumeen)
93	10265-92-6	Methamidophos
98	301-12-2	Oxydemeton-methyl
103	14816-18-3	Foxim
104	709-98-8	Propanil
107	93-76-5	2,4,5-T (en zouten en esters van 2,4,5-T)
108	1461-25-2	Tetrabutyltin
109	95-94-3	1,2,4,5-Tetrachloorbenzeen
110	79-34-5	1,1,2,2-Tetrachloorethaan
112	108-88-3	Tolueen
119	71-55-6	1,1,1-Trichloorethaan
120	79-00-5	1,1,2-Trichloorethaan
122	95-95-4	2,4,5-Trichloorfenol
122	88-06-2	2,4,6-Trichloorfenol
123	76-13-1	1,1,2-Trichloortrifluorethaan
128	75-01-4	Vinylchloride (chloorethyleen)
	3347-22-6	Dithianon
	3-10-2349	Dodine
	16984-48-8	Fluoriden
	100-42-5	Styreen

Voor een aantal stoffen uit tabel 1 is nog geen KRW norm afgeleid. Hierbij is de MTR waarde gehanteerd als EQS. Dit betekent mogelijk een versoepeling in de beoordeling. Voordeel is dat er slechts één toetsregime wordt gehanteerd. Als er problemen zijn (of in het verleden ook al waren) met een stof, dan wordt nagegaan of die norm ‘KRW-proof’ is (ofwel: is het qua afleiding een KRW norm of een oude MTR). Is norm niet ‘KRW-proof’, dan wordt dat voor die stof met voorrang afgeleid volgens de KRW-systematiek. Aan oude MTR’s die ook bij toetsing volgens de KRW-systematiek geen problemen opleveren, wordt dus niets meer gedaan.

Daarnaast is de opgave om te komen tot een strategie hoe om te gaan met ‘nieuwe stoffen’. Hierbij wordt gewerkt met een zogenaamde ‘nationale watchlist’ zoals aangekondigd in het Nationaal Waterplan. Doordat de monitoring in een aantal gevallen pas vanaf 2013 kan worden aangepast, kan op dit moment nog niet van alle nieuwe stoffen een goed beeld van de toestand worden gegeven. Beheerders voeren in 2013 een nul-onderzoek uit om te bepalen of de betreffende stoffen in hun beheersgebied een potentiële probleemstof zijn. Afhankelijk van de uitkomsten van dat nul-onderzoek (kan zowel desk study, modellering of monitoring zijn) kunnen deze nieuwe stoffen vanaf 2014 in de monitoringprogramma’s opgenomen worden.

Nieuwe stoffen en normen die, na monitoring door de waterschappen en RWS, relevant zijn bevonden worden ook opgenomen in de MR. Per stof zal worden bekeken of dit in 2015 is of later. Opname van nieuwe stoffen of normen (die dus afwijken van bijgaande tabel) worden in principe alleen in de MR van 2015 opgenomen, indien de plannen de benodigde maatregelen bevatten. Dat kan relatief eenvoudig als het gaat om stoffen waar alleen rijksbeleid aan de orde is. Verder kunnen de maatregelen ook onderzoeksmaatregelen betreffen. Maar voorkomen wordt dat er straks een mismatch is tussen de geactualiseerde plannen en het toestandsoordeel van 2015.

Voor de 0-meting van de nieuwe stoffen dient wel een voorbehoud te worden gemaakt. Als eerste is het van belang dat voldoende budget beschikbaar komt voor de uitbreiding van de monitorprogramma's en als tweede dat nog niet alle nieuwe stoffen door de betreffende beheerders al meetbaar zijn. STOWA en ILOW hebben de ontwikkeling van de nog nodige analysetechnieken opgepakt, maar ook hieraan zijn nog te verweven ontwikkelkosten verbonden.

Contactpersoon

Malti Buldeo Rai (DGMI, 06-52740173)

Belang

Actuele doelen voor de beoordeling van chemische stoffen onder de ecologische toestand (artikel 4 KRW) zijn nodig om te beoordelen of maatregelen nodig zijn.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Nieuwe lijst en aangepaste normen voor het bepalen van de toestand voor de overige chemische stoffen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Toetsing van de toestand van de waterlichamen aan de meest actuele doelen voor de overige chemische stoffen als onderdeel van de ecologische toestand.

Stand van zaken

De afgevoerde stoffen zijn mogelijk wel relevant voor vergunningverlening en blijven van toepassing voor de waterkwaliteit op grond van de algemene zorg van de waterbeheerder voor een goede waterkwaliteit. In het Handboek wet- en regelgeving waterbeheer zullen hiervoor beleidsregels worden opgenomen.

In het Handboek wet- en regelgeving zal tevens een procedure worden opgenomen voor de situatie dat er voor stoffen geen normen beschikbaar zijn op de RIVM website.

Besluitvormingstraject

De resultaten van de geactualiseerde stoffenlijst en aangepaste normen zullen vóór 22 december 2015 worden verwerkt in de MR.

1.4 Chemische doelen oppervlaktewater – drinkwaterrelevante stoffen

Onderwerp

Naast wijzigingen in de beoordeling van de chemische toestand (paragraaf 1.2) en overige relevante stoffen op grond van artikel 4 KRW (paragraaf 1.3), zijn er wijzigingen in de beoordeling van drinkwaterrelevante stoffen. Zowel de KRW als de Grondwaterrichtlijn (Gwr) vereisen een specifieke bescherming van oppervlakte- en grondwaterlichamen bestemd voor drinkwaterwinning.

De KRW schrijft voor dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat uit drinkwaterbronnen drinkwater gemaakt moet kunnen worden dat voldoet aan de eisen van de

Drinkwaterriichtlijn 98/83/EG (KRW artikel 7.2)³. De normen gericht op waterbeheerders voor oppervlaktewater bestemd voor drinkwaterwinning zijn opgenomen in bijlage III van het Bkmw. Voor grond- en oppervlaktewaterlichamen bestemd voor drinkwaterwinning wordt verder als specifieke eis gesteld dat de kwaliteit van de die bronnen niet mag verslechteren, zodat op termijn de zuiveringsinspanning kan worden verlaagd (KRW artikel 7.3). Dit is ook in het Bkmw geregeld. De definities voor het zuiveringsniveau zijn opgenomen in het Waterleidingbesluit⁴.

In 2009 is uitgegaan van platte implementatie. Daarom is destijds de oude Europese richtlijn 75/440/EG met kwaliteitsvereisten voor oppervlaktewater bestemd voor de bereiding van drinkwater geïmplementeerd. Uit verschillende rapportages blijkt dat de tabellen in het Bkmw 2009 met kwaliteitsvereisten voor oppervlaktewater bestemd voor de bereiding van drinkwater onvoldoende zijn afgestemd op de vereisten zoals gesteld aan drinkwaterbedrijven voor de inname van ruw water, zoals gesteld in het Drinkwaterbesluit. Hierdoor zijn de kaders niet goed op elkaar afgestemd en is de focus onvoldoende gericht op de aanpak van probleemstoffen. Daarnaast blijkt dat de bestaande lijst stoffen in het Bkmw niet is afgestemd op huidige probleemstoffen, zodat via het KRW-spoor onvoldoende kan worden ingespeeld op nieuwe en vergeten stoffen. Het project nieuwe en vergeten stoffen heeft een 4-tal nieuwe stoffen met aangewezen als probleemstoffen voor de drinkwaterbereiding.

Daarnaast is er een relatie met de gebiedsdossiers voor innamepunten. De gebiedsdossiers geven inzicht in kwaliteitsrisico's (feitendocumenten). De output daarvan wordt momenteel geëvalueerd en eind december 2012 opgeleverd.

De stoffenlijst en bijbehorende normen uit het Bkmw van 2009 is basis geweest voor de plannen die nu in uitvoering zijn. Deze vormen ook nog steeds kader voor bijvoorbeeld rechtsgeschillen en calamiteiten. Bij de voorbereiding van de actualisatie van de SGBP's 2015 wordt uitgegaan van de meest recente lijst en bijbehorende normen. Deze lijst zal begin 2013 beschikbaar worden gesteld. Voor alles wat daarna nog veranderd, geldt de zelfde werkwijze als geschetst in de voorgaande paragraaf.

Belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de huidige tabel betreffen:

1. Van een aantal stoffen wordt voorgesteld om deze te laten vervallen. Redenen voor het laten vervallen zijn:
 - Stoffen worden deels overgenomen door tabel met signaleringswaarden.
 - Een aantal somparameters wordt inmiddels individueel gemeten (zoals bijvoorbeeld VOC).
2. De signaleringswaarden zullen worden ingevuld als streefwaarden en komen voort uit Bijlage 5, Drinkwaterregeling (Stc. 2011, nr. 10842) en zijn bedoeld voor het signaleren van mogelijke verontreinigingen. Wanneer de aangegeven waarde (1 µg/l) wordt gemeten is er geen risico voor de volksgezondheid, maar zal er nader onderzoek plaats vinden. Deze parameters (als groep) zijn bedoeld om de kwaliteit van de bron te bewaken.

³ De Drinkwaterriichtlijn bevat kwaliteitseisen gericht op de leveranciers van drinkwater ten aanzien van het eindproduct drinkwater en van in levensmiddelen verwerkt water. Deze waren geïmplementeerd de Waterleidingwet, het Waterleidingbesluit en de Warenwet. Sinds medio 2011 is deze regelgeving vervangen door de Drinkwaterwet en het Drinkwaterbesluit.

⁴ Zie voorgaande voetnoot

3. Voor metabolieten van pesticiden, welke in humaan toxicologisch opzicht relevant zijn, geldt een richtwaarde van 0,1 µg/l. Voor de overige metabolieten geldt een streefwaarde van 1,0 µg/l.

Contactpersoon

Jelke Appelman (DGMI, 06-52740185)

Mari van Dreumel (DGMI, 06-15093717) voor grondwater

Belang

Actuele doelen voor de bescherming drinkwatervoorziening zijn nodig om te beoordelen of maatregelen nodig zijn.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Inzicht in probleemstoffen; kader voor bescherming drinkwaterbronnen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Toetsing van de toestand van de waterlichamen aan de meest actuele chemische doelen.

Stand van zaken

Eisen aan grondwater als bron voor drinkwater worden thans in kaart gebracht. Dit zal onder meer in de Structuurvisie ondergrond worden verankerd. Deze zal eind 2013 in concept gereed zijn.

Besluitvormingstraject

De resultaten van de geactualiseerde stoffenlijst en aangepaste normen zullen vóór 2015 worden verwerkt in het Bkmw voor zover deze voldoende aandacht hebben kunnen krijgen in de gebiedsprocessen.

1.5 Monitoring oppervlaktewater

Onderwerp

Begin 2010 zijn diverse draaiboeken en protocollen van het monitoringsprogramma vastgelegd in een ministerieel besluit. Daarnaast zijn er diverse andere documenten verschenen, zoals het handboek Hydrobiologie en het handboek Hydromorfologie. Significante actualisaties worden projectmatig opgepakt en instemming verloopt via de regiekolom. Het geheel wordt ontsloten via de Helpdesk Water. De versies die eind 2012 actueel zijn, vormen de basis voor het gebiedsproces. Daarnaast kunnen in dit nationaal kader zaken zijn vermeld die bij een volgende aanpassing zullen worden overgenomen.

De eerste lijns-beoordeling blijft gelijk. Vertrekpunt voor de gebiedsprocessen zijn de geactualiseerde normen uit het Bkmw en de onderliggende MR (zie ook voorgaande paragrafen). Dit is vertrekpunt voor het preventieve spoor. Eind 2012 wordt een handreiking opgeleverd voor de tweede lijns-beoordeling, waarbij rekening gehouden wordt met biologische beschikbaarheid en achtergrondgehalten. Hiermee kan worden beoordeeld of aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Dit is het curatieve spoor.

Contactpersoon

Roy Smits (WD, 06-51422428), Paul Latour (Informatiehuis Water, 06-30109636)
Malti Buldeo Rai (DGMI, 06-52740173), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Voor de gebiedsprocessen en voor het komende SGBP is kennis van de huidige actuele toestand van waterlichamen van belang. Het belang betreft behalve inzicht in de actuele toestand van de waterlichamen ook inzicht in verbetering van de huidige toestand door de uitvoering van KRW-maatregelen.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Actuele huidige toestand zoals te vinden in de factsheets per waterlichaam.
Actualisatie huidige toestand, jaarlijks op 1 maart.

Eind 2012 zullen door RWS, de waterschappen en provincies, actuele monitorgegevens worden verwerkt tot actuele toestandsbepaling. Dit is input voor de gebiedsprocessen in de vorm van actuele factsheets en toestandskarten.

In 2012 zal een gewijzigd 'concept' protocol 'toetsen en beoordelen' en de bijbehorende richtlijn beschikbaar zijn, gewijzigd voor:

- Nieuwe maatlatten
- Achtergrondconcentraties (tweede lijnsbeoordeling)
- Biobeschikbaarheid (tweede lijnsbeoordeling)
- Meten in biota en met passieve sampling

Aanpassing in het protocol en de richtlijn voor nieuwe stoffen, nieuwe prioritaire stoffen en hydromorfologie volgen in de volgende jaren. Wel wordt voor de nieuwe stoffen in 2013 een 0-meting uitgevoerd.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Uitvoeren van de monitoring en toepassen van de meest recente inzichten over de beoordeling van de toestand.

Stand van zaken

De automatiseringstool (Aquokit) voor de dataverwerking is verbeterd.

De monitorprogramma's zijn jaarlijks verbeterd.

De eerste upload van data zal voor 1 oktober 2012 gereed zijn en hiermee is een actuele huidige toestand van de waterlichamen beschikbaar.

Besluitvormingstraject

DGRW heeft de verantwoordelijkheid voor het beheerden van de handboeken.

Besluitvorming vindt plaats door de regiekolom vanuit het cluster MRE.

Besluitvorming over benodigde aanpassing van de automatisering van dataverwerking (Aquokit, databases) vindt plaats binnen de stuurgroep van het IHW in overleg met DGRW.

IHW bevordert dat de meest actuele versie van de verschillende handboeken ontsloten wordt voor gebruikers. Voorstel is om voor de ontsluiting en beantwoording van inhoudelijke vragen van de Helpdesk Water gebruik te (blijven) maken. IHW maakt hierover zo nodig afspraken met de Helpdesk Water.

1.6 Drempelwaarden grondwater

Onderwerp

Drempelwaarden zijn bedoeld om te bepalen of een GWL in de goede chemische toestand verkeert. De toetsing maakt gebruik van het KRW-meetnet en de stoffen waarvoor in het Bkmw een drempelwaarde resp. grondwaterkwaliteitsnorm (voor nitraat en bestrijdingsmiddelen) is vastgesteld. Voor van nature voorkomende stoffen kan het achtergrondgehalte in de drempelwaarde worden meegenomen. Deze achtergrondwaarden kunnen regionaal verschillen. Door het RIVM is in het rapport 'Methodiekontwikkeling Drempelwaarden Grondwater (RIVM Rapport 607402003/2011)' een methodiek voorgesteld om drempelwaarden vast te stellen rekening houdend met regionaal verschillende achtergrondgehalten. In het rapport wordt voorgesteld om de voorheen toegepaste verdunningsfactor van 1,5 te wijzigen in een factor 1,0 en achtergrondgehalten af te leiden op basis van een clustering van gebieden waarbij een onderscheid in gebieden wordt gemaakt op basis van zoet/zout met 300 mg/l als grens tussen zoet en zout en op basis van homogeniteit en representativiteit van datasets, gebruikmakend van een percentielwaarde van 95.

De Landelijke Werkgroep Grondwater heeft na bespreking van deze methode en mogelijke alternatieven unaniem besloten dat de clustering het best kan gebeuren zoals door RIVM voorgesteld. Na akkoord van het Bestuurlijk Koepel Overleg eind 2011 zijn drempelwaarden afgeleid met de gewijzigde methodiek. Deze drempelwaarden moeten worden gehanteerd bij toestandsbepaling in het kader van de actualisatie van de SGBP's. Dit geldt ook voor de 'interim' toestandsbepaling (eind 2012/voorjaar 2013) t.b.v. de gebiedsprocessen. De gewijzigde drempelwaarden worden opgenomen bij de aanpassing van het Bkmw voor eind 2015.

Tabel drempelwaarden grondwater

Stof	Zoet	Brak/zout
Chloride	160 mg/l	-
Arseen	13,2 µg/l	18,7 µg/l
P-Totaal	2,0 mg/l	6,9 mg/l
Cadmium	0,35 µg/l	0,35 µg/l
Nikkel	20 µg/l	20 µg/l
Lood	7,4 µg/l	7,4 µg/l

Contactpersoon

Mari van Dreumel (DGMI, 06-15093717), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Voor de gebiedsprocessen en voor het komende SGBP is kennis van de huidige actuele toestand van waterlichamen van belang. Daarbij dient rekening gehouden te worden met actuele drempelwaarden voor de kwaliteit van het grondwater. De nieuwste drempelwaarden worden meegenomen in de nieuwste release van de Aquokit. Voor meer achtergronden wordt verwezen naar het RIVM rapport 607402003 (http://www.rivm.nl/Bibliotheek/Wetenschappelijk/Rapporten/2011/juni/Methodiekontwikkeling_Drempelwaarden_Grondwater_Achtergrondconcentraties_en_Attenuatie_en_Verdunningsfactoren).

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Per grondwaterlichaam een actuele beschrijving van de chemische toestand van het grondwater en inzicht in normoverschrijdende stoffen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Voor normoverschrijdende stoffen – mede op basis van de inhoud van de factsheets betreffende relevante bronnen en emissieroutes - beoordelen of en zo ja welke regionale/lokale aanvullende emissiebeperkende of beheersingsmaatregelen genomen kunnen worden ter verbetering van de kwaliteit van het grondwater.

Stand van zaken

Nieuwe drempelwaarden zijn beschikbaar en opgenomen in de automatiseringskit AquoKit.

Besluitvormingstraject

Vastgesteld in Bestuurlijk Koepel Overleg eind 2011.

2. Lozingen

Inzicht hebben in relevante lozingen is van belang om bij geconstateerde normoverschrijdingen in grond- en oppervlaktewater de verbinding te kunnen leggen met het nemen van maatregelen bij de actualisatie van de SGBP's.

Dit begint bij het vullen van de factsheets voor grond- en oppervlaktewaterlichamen: voor stoffen waarvoor de normen worden overschreden moeten relevante bronnen in beeld worden gebracht en een inschatting worden gemaakt van de omvang en de relatieve bijdrage van de emissies op het waterlichaam. Daarbij is informatie wenselijk over de toekomstige ontwikkeling (toe- of afname) van deze bronnen als gevolg van reeds voorgenomen of verwachte maatregelen die bijvoorbeeld voortvloeien uit (inter)nationaal beleid. Op basis van deze informatie kunnen de dan nog voor het betreffende waterlichaam meest relevante bronnen worden geselecteerd waarvoor in het kader van de gebiedsprocessen wordt nagegaan of met aanvullende regionale en lokale maatregelen de waterkwaliteit (kosteneffectief) kan worden verbeterd. Dit kan door het verder terugdringen van lozingen en emissies, maar ook door het nemen van maatregelen op het gebied van inrichting en beheer waarmee retentie en/of natuurlijke zuivering in het watersysteem kan worden vergroot.

Bij de bronanalyses gaat het niet alleen om het in beeld brengen van puntbronnen en diffuse bronnen die lozingen en emissies op het betreffende waterlichaam veroorzaken, maar ook om het in beeld brengen van het relatieve belang van deze emissies ten opzichte van vrachten van stoffen die via bovenstrooms gelegen waterlichamen worden aangevoerd, inclusief buitenlandse bijdragen daarin. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de (in generieke zin) meest relevante broncategorieën.

Via Emissieregistratie (www.emissieregistratie.nl) (zie ook paragraaf 7.1) is informatie te verkrijgen over de jaarlijkse uitstoot (emissie) van de belangrijkste verontreinigende stoffen in Nederland naar lucht, oppervlaktewater, riool en bodem. De database bevat reeksen van jaren, emissies van ruim 1000 bronnen (emissieoorzaken) en van honderden individuele bedrijven. De emissiecijfers zijn op verschillende geografische niveaus beschikbaar, bijvoorbeeld per gemeente, provincie, waterschap, stroomgebied of 5x5 km gridcellen. De website biedt grofweg drie manieren om al deze emissiegegevens te ontsluiten: via zogenaamde 'top 10' grafieken, kaarten en/of bronnen, via complete bedrijfsrapporten of via het maken van 'eigen' kaarten of grafieken, waarbij de detailgegevens in een eigen database kunnen worden gedownload.

In de volgende paragrafen wordt voor puntbronnen meer specifiek ingegaan op rioolwaterzuiveringsinstallaties (2.1) en voor diffuse bronnen achtereenvolgens op het uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging (2.2), gewasbeschermingsmiddelen (2.3) en meststoffen uit de landbouw (2.4).

In de verschillende paragrafen wordt ook ingegaan op bronanalyses/verkenningen die in nationale kaders worden uitgevoerd om de effecten van toekomstige (mogelijke) maatregelen in te schatten op de omvang en de relatieve bijdrage van (lozingen en emissies van) bronnen in (deel)stroomgebieden en afzonderlijke waterlichamen.

In paragraaf 2.5 wordt ingegaan op de belangrijkste voor oppervlaktewaterlichamen normoverschrijdende verontreinigende stoffen: voor deze stoffen is op basis van informatie over bekende lozingen en emissies via nationale berekeningen een inschatting gemaakt van de relatieve bijdragen van broncategorieën op deelstroomgebieden en waterlichamen, inclusief de relatieve bijdrage van vrachten die worden aangevoerd via bovenstroomse waterlichamen en het buitenland.

2.1 Rioolwaterzuiveringsinstallaties

Onderwerp

Ondanks het feit dat NL en de afzonderlijke waterschappen voldoen aan de eisen van de EU-Richtlijn Stedelijk Afvalwater blijven rioolwaterzuiveringen (rwzi's) een dominante bron van nutriënten en microverontreinigingen. Het doorvoeren van de 'stand der techniek' voor de verwijdering van de nutriënten heeft nog niet bij elke rwzi plaats gevonden, hetgeen blijkt bij onderlinge vergelijking van de zuiveringsprestaties. Verder dreigt Nederland achter te raken bij de verhoogde zuiveringsrendementen die in buurlanden bereikt worden.

Daarom is in 2011 in een verkenning nagegaan of het gewenst is een extra kosten-effectieve impuls aan de emissieaanpak voor fosfaat (P) en stikstof (N) voor rwzi's te geven door verdere verhoging van de zuiveringsefficiëntie. Uit deze verkenning blijkt dat de noodzaak hiervoor ontbreekt, omdat vrijwel alle waterschappen al voornemens zijn om de zuiveringsefficiëntie bij een substantieel deel van de categorie 'slecht presterende' rwzi's te gaan verbeteren. Dit vindt plaats voor het eind van 2^e SGBP in 2021. Dit betekent dat ook deze rwzi's tenminste zullen gaan voldoen aan de afzonderlijke lozingseisen van P en N uit de EU-Richtlijn Stedelijk afvalwater.

De conclusie is dan ook dat door autonome ontwikkelingen zoals renovatie, schaalvergroting en door specifieke maatregelen, die gericht zijn op het behalen van KRW-doelen, het totale zuiveringsrendement van de rwzi's naar verwachting in voldoende mate zal verbeteren gedurende de 1^e en 2^e planperiode van de KRW.

Deze autonome ontwikkeling is voor N en P vervat in een emissiereductiescenario dat met het landelijke rekeninstrumentarium 'KRW-verkenner' is doorgerekend om een inschatting te maken van de verwachte effecten van de verdere sanering van rwzi's op de waterkwaliteit. Het resultaat van deze berekening is te gebruiken bij de bronanalyse voor de actualisatie van de SGBP's, zoals en het in beeld brengen van (in de toekomst resterende) relevante bronnen en hun relatieve bijdragen aan de waterkwaliteit. Een dergelijke berekening is ook uitgevoerd voor de verwachte gevolgen van het mestbeleid (zie paragraaf 2.4) en in de vorm van een gecombineerde berekening voor rwzi's en mestbeleid.

Vanaf juli 2014 komen ook de rwzi-lozingen onder de werking van algemene regels van het Activiteitenbesluit (Ab) te vallen. De andere milieuaspecten van het zuiveringsproces van rwzi's, zoals geur, geluid en bodem vielen al sinds 2011 onder het Ab. Na inwerkingtreding geldt er een overgangperiode die afhankelijk van de bestaande lozingsvergunning voor een rwzi kan variëren van nul tot drie jaren. Hiermee wordt invulling gegeven aan de beleidsmatige wens om de administratieve lasten verder te verlagen. Deze omzetting van vergunning naar algemene regels

gebeurt beleidsneutraal. Wel zal zo veel mogelijk worden aangesloten bij de oorspronkelijke EU-Richtlijn Stedelijk afvalwater (91/271/EEG) en worden enkele gewenste wijzigingen doorgevoerd. Zo gaan de lozingsnormen voor P_{tot} en N_{tot} in de toekomst bepaald worden als voortschrijdend jaargemiddelden. Voor P_{tot} – nu nog uitgedrukt als de voortschrijdende gemiddelde concentratie in 10 opeenvolgende etmaalmonsters – betekent dit, dat het voor de waterschappen mogelijk wordt om op een duurzamer wijze te defosfateren en efficiënter te gaan sturen op lagere concentraties P in de zomerperiode (omdat dus in principe hogere concentraties in de winter mogelijk zijn). Verder blijft maatwerk per rwzi mogelijk doordat het bevoegd gezag door het opstellen van maatwerkvoorschriften strengere (ter bescherming van de kwaliteit van het ontvangende oppervlaktewater) dan wel soepeler grenswaarden voor P_{tot} en N_{tot} (75%-gebiedsrendement per waterbeheerder) kan vaststellen dan de in de algemene regels beschreven grenswaarden.

Naast nutriënten wordt met het rwzi-effluent ook een groot scala aan microverontreinigingen, waaronder medicijnresten, geloosd. Dit onderwerp is zowel nationaal als internationaal geagendeerd, en zal met de betrokken partijen nader worden uitgewerkt.

Contactpersoon

Gerard Rijs (WD, 06-11526500)

Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141) voor KRW-Verkenner.

Belang

- Er zullen vanuit het ministerie van IenM voor de nutriënten P en N geen generieke maatregelen aan de waterschappen worden voorgeschreven om de zuiveringsefficiëntie van rwzi's voor P en N te verhogen.
- Het ministerie van IenM vraagt aan de waterschappen te onderzoeken om binnen de sector voor de grotere rwzi's (> 100.000 i.e.), die momenteel nog niet voldoen aan de afzonderlijke grenswaarden van $P_{tot} = 1$ mg/l en $N_{tot} = 10$ mg/l, het zuiveringsrendement te verbeteren.
- Vanaf juli 2014 komen de rwzi-lozingen onder het Ab te vallen. De lozingsnormen voor P_{tot} en N_{tot} zullen vastgesteld worden als voortschrijdende jaargemiddelden. Dit maakt voor de waterschappen mogelijk om duurzamer/kostenefficiënter te gaan defosfateren en lagere P-concentraties in de zomerperiode te realiseren.
- Maatwerk per rwzi blijft in de toekomst mogelijk. Strengere grenswaarden dan de in de algemene regels beschreven waarden zijn mogelijk indien de bescherming van de kwaliteit van het ontvangende oppervlaktewater dat vereist. Het stellen van soepeler grenswaarden voor P_{tot} en N_{tot} blijft ook mogelijk als de waterbeheerder gebruikt wenst te maken van de 75%-gebiedsdispensatie.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Inzicht in de plannen van de waterschappen om de zuiveringsefficiëntie van de minst vergaand zuiverende rwzi's ten aanzien van N en P te verbeteren tot het einde van de tweede planperiode van de KRW. In de gebiedsprocessen niet alleen de huidige zuiveringsprestaties van rwzi's betrekken, maar ook het verwachte effect op de waterkwaliteit van de geplande verbetering in zuiveringsefficiëntie van de rwzi's.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

De geplande (tot 2021) maatregelen ter verhoging van de zuiveringsefficiëntie van N en P bij rwzi's en het verwachte effect op de waterkwaliteit opnemen bij de actualisatie van de SGBP's.

Inventariseren of en op welke wijze de waterschappen na medio 2014 gebruik gaan maken van de juridische ruimte om seizoensafhankelijk de nutriënten P_{tot} en N_{tot} uit rwzi's te verwijderen. Bij actualisatie van de SGBP's kan deze seizoensdifferentiatie in grenswaarden voor P_{tot} en N_{tot} voor rwzi-effluenten worden opgenomen bijvoorbeeld als zomergemiddelde streefwaarden en de daarbij behorende winter/jaar-gemiddelde grenswaarden.

Besluitvormingstraject

Vaststelling van de resultaten van de verkenning en de besluitvorming heeft plaatsgevonden in DWO, voorjaar 2012.

Vorbereiding van de algemene regels voor rwzi-effluenten heeft plaatsgevonden samen met waterschappen en Rijkswaterstaat. Het besluit waarmee juridisch wordt geregeld dat rwzi-effluenten onder de werking van de algemene regels komen te vallen, loopt mee met de 4^e tranche van het Ab.

2.2 Evaluatie uitvoeringsprogramma diffuse bronnen

Onderwerp

Het Uitvoeringsprogramma Diffuse bronnen waterverontreiniging (UP, december 2007) beschrijft het beleid dat Nederland uitvoert ten aanzien van de reductie van emissies van diffuse bronnen. Dit heeft geresulteerd in een groot aantal acties. Over de voortgang hiervan is in september 2009 aan de Tweede Kamer gerapporteerd. Een evaluatie van het beleid ten aanzien van diffuse bronnen is toegezegd voor het jaar 2013. De planning voorziet erin dat de rapportage in het tweede kwartaal van 2013 gereed is. Dit hangt samen met het beschikbaar komen van nieuwe data uit de reguliere monitoring en de voortgang van de besluitvorming op de voor de waterkwaliteit dominante dossiers in de sector landbouw (gewasbescherming, zware metalen, nitraat) en de ontwikkelingen in het dossier geneesmiddelen inclusief de eventuele rol van de rwzi's in de aanpak van humane geneesmiddelen .

De hoofdlijnen van beleid zoals genoemd in het vorige UP zullen niet veranderen.

Kort geduid komen die neer op het volgende:

1. De probleemsectoren blijven de landbouw (nutriënten, zware metalen, diergeneesmiddelen, gewasbeschermingsmiddelen), het verkeer en vervoer (PAK-emissies etc.), de bouw (zware metalen) en de zorg (geneesmiddelen).
2. Ook de driedeling in de beleidsmatige aanpak van de diffuse bronnen die het eerste UP kenmerkt zal niet veranderen. Deze luidt kort gesteld:
 - a. aan historisch gegroeide problemen kunnen we niks doen en dit moet in EU-verband worden erkend.
 - b. Nederland doet wat het kan binnen de grenzen van het level playing field en voor het overige is de Commissie in samenwerking met de lidstaten aan zet.
 - c. Nederland doet die dingen die nationaal kunnen en niet strijdig zijn met het onder 1 en 2 gestelde (beleid geneesmiddelen en de stoffen MTBE/ETBE zijn voorbeelden).

Contactpersoon

Gerard Lommers (DGMI, 06-52740198), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Wat betekent de voortgang van het UP en mogelijke aanvullingen daarop vanuit nieuwe inzichten en regels bij het opstellen van de nieuwe SGBP's?

Doel 1: in beeld brengen van de mate van geslaagd zijn van het UP. Dit valt uiteen in drie stappen:

1. Verslag doen van de uitvoering van de acties als opgenomen in het UP. Hieruit blijkt wat is uitgevoerd en waar het toe heeft geleid en wat nog steeds gaande is.
2. Inzicht geven in de ontwikkeling van de waterkwaliteit sinds 2007. Wat is het beeld t.a.v. de (probleem)stoffen zoals die in het UP van 2007 zijn opgenomen. Er kunnen stoffen zijn die geen probleemstoffen meer zijn en stoffen die het niet waren maar het nu wel zijn. Daarbij is het relevant om zoveel mogelijk inzicht te hebben in de omvang van een eventuele opgave.
3. Beschrijving van de conclusies zoals die uit de confrontatie van stap 1 en 2 kunnen worden getrokken ten aanzien van de invulling van nog niet uitgevoerde acties en mogelijk nieuw brongericht beleid die in nieuwe acties wordt vastgelegd.

Doel 2: antwoord geven op de vraag of er sprake is van nieuwe probleemstoffen die niet waren opgenomen in de lijsten zoals die in 2007 zijn gehanteerd en welke aanleiding geven tot aanvullend beleid m.b.t. emissiereducerende maatregelen.

Deze groep valt uiteen in twee delen:

1. nieuwe stoffen op grond van de herziene Richtlijn Prioritaire Stoffen (zie paragraaf 1.2);
2. nieuwe probleemstoffen die uit onderzoek, o.a. in samenwerking met drinkwaterbedrijven, zijn boven komen drijven. Hieronder worden ook de gewasbeschermingsmiddelen gerekend die eventueel als probleemstof worden genoemd in de nieuwe (naar verwachting in het tweede kwartaal van 2013 uit te brengen) 2^e Nota gewasbescherming (zie paragraaf 1.3 en 1.4).

Doel 3: De evaluatie heeft voorts tot doel de betekenis te schetsen van de coördinerende rol van het ministerie van IenM. Is continuering van deze rol functioneel voor de aanpak van de bronnen in de verschillende sectorale dossiers die we nu, zoals aangegeven in de rapportage van 2007, aanmerken als onderwerp van diffuse bronnenbeleid?

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Inzicht in omvang problematiek diffuse bronnen, beschrijving aanpak op basis van generiek beleid, signaleren van resterende opgaven. De evaluatie van het beleid ten aanzien van diffuse bronnen verschijnt medio 2013. De afronding ervan is gekoppeld aan de besluitvorming over grote dossiers die van belang zijn voor de waterkwaliteit als hierboven genoemd. In de hierna volgende paragrafen 2.3 en 2.4 wordt ten behoeve van het nationaal kader nader ingegaan op respectievelijk de ontwikkelingen in de dossiers gewasbeschermingsmiddelen en mestbeleid. In het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging wordt hierover medio 2013 samenvattend gerapporteerd: het UP zelf leidt niet of zeer beperkt tot nieuwe maatregelen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Onderzoeken welke aanvullende regio-specifieke maatregelen genomen kunnen worden om de gebiedsdoelen voor deze stoffen te realiseren. Het gaat hierbij nadrukkelijk om maatregelen aanvullend op het generiek beleid.

Stand van zaken

Voor emissies van gewasbeschermingsmiddelen: zie paragraaf 2.3

Voor emissies van meststoffen uit de landbouw: zie paragraaf 2.4

Rapportage over onderzoek naar aanpak geneesmiddelen via maatregelen op rwzi's is 4 september 2012 naar Tweede Kamer gestuurd, vergezeld van een korte brief waarin is aangekondigd dat in overleg met koepelorganisaties en drinkwaterbedrijven wordt gekomen tot afspraken over een mogelijke aanpak. In de verdere briefwisseling met de Tweede Kamer over dit onderwerp, voorzien voor medio 2013, zal ook kort worden ingegaan op de stand van zaken voor de rest van de acties op het gebied van geneesmiddelen met een korte duiding van de stand van zaken bij de diergeneesmiddelen.

Tweede kwartaal 2013: afronden evaluatie met rapport en brief aan de TK.

Besluitvormingstraject

De eindrapportage zal via Stuurgroep Water worden vastgesteld.

2.3 Gewasbeschermingsmiddelen

Onderwerp

De sector streeft naar een veilig, effectief en breed pakket gewasbeschermingsmiddelen. Het Convenant Duurzame Gewasbescherming – lopend van 1998-2010 – had tot doel een vermindering van de milieubelasting en residuen. Hiertoe zijn diverse projecten opgestart met overheid, ketenpartijen, waterschappen en waterwinbedrijven en zijn maatregelen genomen. Uit de Evaluatie van de Nota Duurzame Gewasbescherming 2012 (Van Eerdt, M. et al., 2012, *Evaluatie van de nota Duurzame gewasbescherming*, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, zie www.pbl.nl) is gebleken dat de berekende milieubelasting voor de route drift met ca. 85% verminderd is t.o.v. 1998. Dit is een mooie stap voorwaarts maar daarmee zijn de afgesproken doelen uit de nota niet gehaald. De milieubelasting had met 95% moeten afnemen. Op nog circa 50% van de regionale monitoring locaties worden de waterkwaliteitsnormen voor bestrijdingsmiddelen overschreden. De sector onderkend dat de waterkwaliteit met name in west-Nederland nog niet op orde is en dat er discussies zijn over bijensterfte, residuen en risico's voor omwonenden. De grootste opgave ligt bij de glastuinbouw en boomkwekerij (lozingen uit kassen en containervelden).

Zoals hierboven aangegeven baseert de Evaluatie van de nota Duurzame gewasbeschermingsmiddelen 2012 zich ondermeer op meetgegevens van gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater. Meetgegevens worden centraal verzameld en beschikbaar gemaakt via de bestrijdingsmiddelenatlas (www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl). Najaar 2012 wordt deze atlas geüpdate met de meetgegevens 2011 en wordt de atlas uitgebreid met gegevens betreffende het grondgebruik (afgrond voorjaar 2013). Hiermee wordt het mogelijk om de teelt van

gewassen en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw in relatie te brengen met de gemeten gehalten in oppervlaktewateren. Enerzijds is dit bedoeld om vanuit de metingen een terugkoppeling te kunnen realiseren met het toelatingsbeleid van gewasbeschermingsmiddelen, anderzijds levert dit informatie op die bruikbaar is voor het identificeren van zinvolle aanvullende maatregelen die in het kader van de stroomgebiedbeheerplannen genomen zouden kunnen worden (zoals aanvullende spuitvrije zones, innovatieve emissiereducerende technieken voor specifieke teelten en/of regio's en maatregelen gericht op het tegengaan van erfafspoeling). In het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden dergelijke bovenwettelijke maatregelen in beeld gebracht en wordt beschreven op welke wijze en via welke instrumenten (zoals bijvoorbeeld via het toekomstig Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2014-2020) deze maatregelen op bedrijfsniveau genomen zouden kunnen worden.

Er is nieuwe Europese regelgeving: vanaf 14 juni 2011 geldt de verordening voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen (1107/2009/EG). Hiermee wordt de toelating van gewasbeschermingsmiddelen voor lidstaten in dezelfde klimaatzone geregeld, is er sprake van wederzijdse erkenning voor bepaalde toelatingen (glastuinbouw) en zijn er strengere toelatingscriteria opgesteld. Hierdoor verdwijnt het nationaal beleid, dat als additioneel wordt gezien op de EU regelgeving (o.a. preregistratietoets waterkwaliteit – Beslisboom Water). Daarnaast is de Richtlijn duurzaam gebruik van pesticiden (2009/128/EG) van kracht geworden. Deze richtlijn draagt lidstaten op het gebruik van pesticiden duurzamer te maken. De richtlijn vormt hiermee een aanvulling op de preregistratie toelating geregeld in de verordening. Op grond van deze richtlijn moet Nederland uiterlijk november 2012 een Nationaal Actie Plan aan de Europese Commissie overleggen.

In de komende periode zal in aanvulling op het Nationaal Actie Plan een aantal aanvullende beleidszaken ter overweging aan het nieuwe kabinet worden voorgelegd. Dit aanvullende beleid voor duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor de periode 2013-2023, zal waarschijnlijk worden vastgelegd in een tweede nota duurzame gewasbescherming. Een van de onderwerpen in deze nieuwe nota is het ontwikkelen van een nieuwe beoordelingsmethode voor kassen. Het blijkt dat met het huidige model de emissie uit de kas wordt onderschat. Nederland ontwikkelt dit model met als doel het in 2016 in de EU ingevoerd te krijgen. Tevens worden op grond van de Richtlijn duurzaam gebruik van pesticiden 'end of pipe' zuiveringsmaatregelen op de spui voorgeschreven, omdat de emissies uit de glastuinbouw met name via de spui in het oppervlaktewater komen. Ook zal worden nagegaan of een verbod op het gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen in de openbare ruimte (zoals op verhardingen) mogelijk is, met name vanwege de bijdrage van deze route aan overschrijding van drinkwaternormen (glyfosaat of Round-up). Omdat er onduidelijkheid is over de effecten van deze maatregel heeft demissionair staatssecretaris Atsma allereerst nader onderzoek aangekondigd. Op verzoek van de sector zullen voor open teelten de driftreducerende maatregelen uit het activiteitenbesluit worden aangescherpt.

In aanvulling op de generieke maatregelen zijn regionale maatregelen mogelijk en nodig. Zo vragen uit- en afspoeling van akker en erf aandacht in open teelten. Beslissings-ondersteunende systemen, GPS, driftreducerende technieken kunnen de effectiviteit en efficiëntie van bespuitingen verhogen. Bij bedekte teelten zijn

aanvullend zuiveringsmethoden nodig (ook voor containervelden en fruittransportwater). Tenslotte kunnen regionale niet-chemische technieken de inzet van gewasbeschermingsmiddelen verminderen. In het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden dergelijke maatregelen in beeld gebracht (zie hierboven).

In het NWP is afgesproken dat met een gericht monitoringsprogramma voor alle waterbeheerders gecontroleerd wordt of de emissies van bestrijdingsmiddelen in de praktijk leiden tot aanvaardbare gehalten in het oppervlaktewater en KRW waterlichamen. De monitoringsgegevens kunnen gebruikt worden als ‘fact-finding’ door terugkoppeling naar gebruik en toelating en om bij normoverschrijding achteraf verdere emissiereducerende maatregelen te nemen. In wezen betreft het hier specifieke op probleemstoffen gerichte maatregelen. Deze werkwijze zal onder het Nationaal Actie Plan en de tweede nota duurzame gewasbescherming worden geformaliseerd (tweede nota ter overweging nieuw kabinet).

De ‘Bestrijdingsmiddelenatlas’ is het instrument waarmee waterbeheerders hun monitoringgegevens in oppervlaktewater voor bestrijdingsmiddelen ontsluiten. Deze atlas met monitoringgegevens wordt gebruikt om te bezien of wordt voldaan aan KRW- en andere normen. Met dit instrument bepalen waterbeheerders welke bestrijdingsmiddelen in de monitoringsprogramma’s dienen te worden opgenomen en wordt bepaald welke emissiereducerende maatregelen genomen moet worden om normoverschrijding voor bestrijdingsmiddelen tegen te gaan. Tevens worden de gegevens uit de atlas gebruikt voor de terugkoppeling naar gebruik en toelating bij gebleken normoverschrijding achteraf.

Contactpersoon

Dennis Kalf (WD, 06-53691890), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Generieke stofgerichte- en regionale maatregelen voor gewasbeschermingsmiddelen zijn van belang voor verbetering van de chemische en ecologische waterkwaliteit.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Inzicht in

- de omvang van de problematiek t.a.v. gewasbeschermingsmiddelen (mate van normoverschrijding),
- maatregelen die op grond van generiek beleid worden genomen en zo mogelijk
- een inschatting van het verwachte effect van de maatregelen op de (regionale) waterkwaliteit.

Sommige gewasbeschermingsmiddelen zijn een probleem in een specifiek gebied. De gebiedsprocessen hebben vooral een rol bij het benoemen van maatregelen specifiek gericht op die gewasbeschermingsmiddelen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

In beeld brengen resterende regionale kwaliteitsopgaven, nagaan welke aanvullende maatregelen genomen kunnen worden ter verbetering van de waterkwaliteit en hierover afspraken maken met gebiedspartijen/actoren.

Stand van zaken

De wijziging van het Activiteitenbesluit is terug van Raad van State met een categorie 4 dictum en gaat naar verwachting per 1 januari 2013 in werking. Op basis van de eidevaluatie van het beleid uit de Nota Duurzame Gewasbescherming wordt momenteel invulling gegeven aan het Nationaal Actie Plan dat uiterlijk november aan de Europese Commissie wordt gestuurd. Een tweede nota duurzame gewasbescherming met reductiedoelen en aanpak voor periode 2013-2023 wordt voorgelegd ter overweging van het nieuwe kabinet.

Eind 2012 is gestart met de uitvoering van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, begin 2013 zal een bestuurlijke 'Kick off' worden georganiseerd.

Ten behoeve van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2014-2020 worden fiches opgesteld voor ondermeer 'agrarisch waterbeheer' en 'gewasbeschermingsmiddelen' waarin maatregelen worden beschreven die in het kader van het GLB/3^e Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP-3) uitgevoerd kunnen gaan worden. Voorwaarde voor inzet van POP-3-middelen is dat cofinanciering voor dergelijke maatregelen nodig is. Voorjaar 2013 zullen de mogelijkheden hiervoor met de waterpartners worden besproken.

2013: Mogelijk nieuw interim model voor toelatingsbeoordeling kassen; rond 2016 een EU geharmoniseerde toelatingsbeoordeling en verplichte 'end of pipe' zuiveringstechnieken op de lozing uit kassen (Activiteitenbesluit). Aanscherping driftreducerende maatregelen uit het activiteitenbesluit voor open teelten.

2013: Het nieuwe kabinet zal zich opnieuw buigen over de vraag of een verbod mogelijk is op het gebruik van onkruidbeschermingsmiddelen in de openbare ruimte.

Besluitvormingstraject

Na behandeling in de 2^e Kamer gaat het Nationaal Actieprogramma op grond van de nieuwe Europese regelgeving voor duurzaam gebruik november 2012 naar de Europese Commissie.

2.4 Mestbeleid

Onderwerp

Juni 2012 is de Evaluatie van de meststoffenwet 2012 (zie www.pbl.nl en http://www.alterra.wur.nl/NL/nieuwsagenda/nieuws/Meststoffenwet_2012.htm) en de Nitraatrichtlijnrapportage 2006-2010 (Baumann, R.A. et al, 2012, Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland, periode 1992-2010. RIVM rapport 680716007/2012) verschenen.

In deze rapportages wordt geconstateerd dat het stikstofoverschot in de Nederlandse landbouw is tussen 1992 en 2010 met bijna 50% afgenomen. Dit is een gevolg van maatregelen die vanwege de Nitraatrichtlijn in de Nederlandse landbouw zijn genomen. Daardoor is de nitraatconcentratie in het water dat uitspoelt uit de 'wortelzone' van landbouwpercelen naar het grond- en oppervlaktewater sterk gedaald. Vooral in de zandgebieden is dat het geval: in deze gebieden daalde de gemiddelde concentratie tussen 1992 en 2010 van 140 naar 60 mg/l. In de gebieden met kleigrond zijn de gemiddelde nitraatconcentraties in het uitspoelende water

eveneens gedaald, naar 29 mg/l. In veengrond is altijd weinig nitraat in het uitspoelende water aanwezig (minder dan 10 mg/l). Dat komt doordat nitraat in veengronden snel afbreekt..

Met de evaluatie 2012 en voortgangsrapportage worden de toestand, trends en resterende opgaven beschreven voor stikstof en fosfaat in oppervlaktewateren en nitraat in het grondwater. De Resultaten worden gebruikt bij de gesprekken met de Europese Commissie over de invulling van het 5^e Nitraatactieprogramma.

Najaar 2012 is met behulp van berekeningen met het landelijk modelinstrumentarium (o.a. STONE en KRW-verkenner) ingeschat wat de nog te verwachten toekomstige effecten zijn van het huidige 4^e Nitraatactieprogramma (2009-2013) op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Resultaten van deze studie zijn in december 2012 verschenen.

Eind 2012 zijn de onderzoeksprojecten in het kader van het Innovatieprogramma KRW afgerond. Zie ook paragraaf 4.1. Resultaten van deze projecten zijn beschikbaar gemaakt op de website www.kennismoetstromen.nl (landbouwprojecten), op de STOWA-watermozaiek-site www.watermozaiek.nl (ecologische projecten) en op de site van Agentschap NL <http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/projectresultaten-kaderrichtlijn-water> (waterketen- en overige projecten).

Voor de onderzochte landbouwprojecten wordt per maatregel een factsheet opgesteld waarmee een overzicht beschikbaar is van de actuele kennis over de betreffende maatregel. Om waterschappen en de agrariërs te helpen om relevante maatregelen te kiezen die passen bij de waterkwaliteitsproblemen en te realiseren gebiedsopgaven is een eenvoudig webtool ontwikkeld waarin de IP-KRW kennis beschikbaar komt. Vanuit een tabel met alle IP/KRW maatregelen en de belangrijkste kenmerken in korte bewoording moet een gebruiker door kunnen linken naar de onderliggende factsheet per maatregel met alle beschikbare informatie. De factsheet geeft ook de mogelijkheid om door te klikken naar de achterliggende rapportages. Daarnaast beschikt de webtool over een zoekfunctie waarmee slechts die maatregelen worden getoond die relevant zijn voor het betreffende trefwoord. De webtool is beschikbaar gemaakt via de website www.kennismoetstromen.nl.

Voor nutriënten zijn een aantal kansrijke (innovatieve) maatregelen uit het Innovatieprogramma KRW samengevoegd in een (opgeschaald) landelijk scenario en doorgerekend met het landelijke modelinstrumentarium. Met deze berekening is een inschatting gemaakt van de effecten op de oppervlaktewaterkwaliteit die van deze maatregelen verwacht mogen worden wanneer ze grootschalig worden toegepast. Resultaten van deze berekening kunnen gebruikt worden bij de gebiedsprocessen KRW.

Najaar 2012 is gestart met gesprekken met de Europese Commissie over de inhoud van het 5^e Nitraatactieprogramma (2014-2017). Voorjaar 2013 komt naar verwachting informatie over het beleid in het 5^e Nitraatactieprogramma beschikbaar. Er wordt een MER gemaakt. Met behulp van het beschikbare landelijke modelleninstrumentarium (o.a. STONE en KRW-verkenner) wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige effecten van het 5^e Nitraatactieprogramma op de nitraatconcentraties in het bovenste grondwater en de stikstof- en fosforgehalten in het

oppervlaktewater. De resultaten worden voor grondwater gepresenteerd op het niveau van de grondwaterlichamen; voor oppervlaktewateren op het niveau van deelstroomgebieden en waar mogelijk op het niveau van waterlichamen. Resultaten komen naar verwachting beschikbaar voor de zomer van 2013 en kunnen worden meegenomen bij de gebiedsprocessen.

Bij de berekeningen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater (zowel bij de doorrekening van het 4^e als het 5^e Nitraatactieprogramma) worden ook emissies van andere bronnen (zoals RWZI's, industrie, overstorten, buitenlandse aanvoer) meegenomen. Daarmee komt per deelstroomgebied en oppervlaktewaterlichaam informatie beschikbaar over de (relatieve) bijdragen van de belangrijkste bronnen van nutriënten naar het oppervlaktewater. Deze informatie kan worden meegenomen in de gebiedsprocessen als gesproken wordt over de verdere aanpak van emissies.

De gebiedsprocessen moeten helder maken of er een opgave resteert. Indien dat het geval is, nagaan met welke combinatie van aanvullende gebiedsgerichte maatregelen als onderdeel van het maatregelenprogramma 2^e stroomgebiedbeheerplannen doelrealisatie dichterbij gebracht kan worden.

Contactpersoon

Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Aanvullende maatregelen in de landbouw ten aanzien van het gebruik of beperking van emissies van mineralen/meststoffen en/of maatregelen met betrekking tot (her)inrichting en beheer van het watersysteem (vergroting retentie/natuurlijke zuivering) zijn van groot belang voor realisatie van de ecologische doelen KRW.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Met behulp van KRW verkenner ingeschatte concentraties nutriënten en ecologische effecten per waterlichaam.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Op basis van de toestandsbeoordeling (zoals verwoord in de factsheets) en de verwachte effecten van generieke emissiebeperkende maatregelen (4^e en 5^e nitraatactieprogramma, autonome ontwikkeling aanscherping rwzi's) in de gebiedsprocessen nagaan of en in welke mate er een opgave resteert en of emissies uit de landbouw daarbij nog steeds relevant zijn. Indien dat het geval is, in de gebiedsprocessen nagaan, mede op basis van de resultaten van de scenarioberekeningen naar effecten van kansrijke aanvullende maatregelen en informatie over effecten van maatregelen zoals verwoord in de maatregelen-factsheets, met welke aanvullende regionale maatregelen de emissies uit de landbouw verder kunnen worden teruggedrongen. In de gebiedsprocessen overeenstemming bereiken over het gaan nemen van deze maatregelen als onderdeel van het maatregelenprogramma bij de actualisatie van de SGBP's.

Stand van zaken

Eind 2012: Oplevering doorrekening KRW-verkenner van verwachte effecten van het mestbeleid 4^e Nitraatactieprogramma's en scenarioberekeningen van enkele mogelijke aanvullende maatregelen op de waterkwaliteit

(concentraties nutriënten en ecologische effecten, op het niveau van waterlichamen/deelstroomgebieden).

Voorjaar 2013: Invulling van het 5^e Nitraatactieprogramma 2014-2017 bekend; Oplevering van doorrekening KRW-verkenner van verwachte effecten van het mestbeleid 5^e Nitraatactieprogramma's en scenarioberekeningen van enkele mogelijke aanvullende maatregelen op de waterkwaliteit (concentraties nutriënten en ecologische effecten, op het niveau van waterlichamen/deelstroomgebieden).

1 januari 2014: Op deze datum wordt het 5^e Nitraatactieprogramma 2014-2017 van kracht.

Besluitvormingstraject

5^e Nitraatactieprogramma:

- Start onderhandelingen met de Europese Commissie (eind 2012)
- Behandeling concept 5e AP in 2e Kamer (voorjaar 2013)
- Politieke besluitvorming over inhoud 5e AP (voorjaar – zomer 2013)
- Aanpassing Meststoffenwet en onderliggende regelgeving (zomer – najaar 2013).

3. Beschermd gebied

3.1 Actualisatie register beschermde gebieden

Onderwerp

De beschermde gebieden zijn volgens bijlage IV KRW opgenomen in het register van beschermde gebieden. Het gaat om de volgende gebieden: schelpdierwater, viswater, zwemwater, gebieden die zijn aangewezen voor de onttrekking van voor menselijke consumptie bestemd water, nutriëntgevoelige gebieden en Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen ter implementatie van de Vogel- of Habitatrichtlijn. Bij de actualisatie van de SGBP's worden wijzigingen hierin meegenomen.

Richtlijn kwaliteit oppervlaktewateren die zijn aangewezen voor de onttrekking van water bestemd voor drinkwaterwinning is in 2007 ingetrokken. Richtlijnen schelpdierwater en viswater worden in 2013 ingetrokken. Op grond van juridisch advies – gestoeld op minmaal handhaving van huidige beschermingsniveau – blijven de beschermde gebieden op grond van deze richtlijnen in stand en worden deze in het bijgewerkte register opgenomen.

Contactpersoon

Cor Berrevoets (WD, 06-53367213)

Belang

Wateropgaven beschermde gebieden worden in de factsheets opgenomen en zijn nadrukkelijk onderwerp voor de zoektocht naar aanvullende regionale maatregelen in de gebiedsprocessen.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Actueel overzicht van de beschermde gebieden (en betreffende wateropgaven) in de factsheets.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Identificeren en vaststellen van kosteneffectieve regionale maatregelen die in aanvulling op het generieke maatregelenprogramma genomen gaan worden om de mate van doelrealisatie in beschermde gebieden te verhogen.

Stand van zaken

Beheer van het register beschermde gebieden berust als integraal onderdeel van het KRW-portaal nu bij IHW. Hoewel IHW geen gegevensbeheerder is, is beheer van register een uitzondering op die regel. De beheerdersrol wordt in dit geval m.n. ingevuld door contact te houden met de beheerders van de onderdelen van het register, en er voor zorgen dat de bestanden e/o kaarten in het KRW-portaal periodiek geactualiseerd worden.

- Voor register N2000-gebieden wordt jaarlijks met EL&I contact opgenomen voor het meest recente overzicht. Streefbeeld is dat de geoservice van dit bestand verzorgd door EL&I ook in de KRW-portaal getoond kan worden,
- Schelpdierwateren liggen alleen in rijkswateren. In het kader van het SGBP 2009-2015 is hiervan een GIS-bestand gemaakt en in het KRW-portaal opgenomen. Formeel vervalt vanaf 2013 deze richtlijn. Bestand heeft geen mutaties. Mocht

desondanks beheer van dit GIS-bestand nodig zijn, dan is RWS-Waterdienst, Marloes van Schiereck (06-11526502), contactpersoon.

- Karperachtigen en zalmachtigen: Hiervan is geen kaart beschikbaar in het KRW-portaal. Functie Zalmachtigen was alleen de Grensmaas voor aangewezen, maar die aanwijzing is met het SGBP/BPRW 2009 ingetrokken. Water voor karperachtigen zijn naast RWS wateren ook waterschaps wateren. Omdat de daaraan gekoppelde kwaliteitseisen minder streng zijn dan de KRW eisen zijn die niet opgenomen in het register en niet gerapporteerd aan EU bij de SGBP 2009 rapportage. Gelet op intrekken van de richtlijn viswater per 2013 is er geen noodzaak deze wateren alsnog in het register beschermde gebieden onder te brengen.
- Zwemwater: een overzicht met zwemwaterlocaties wordt jaarlijks geactualiseerd en door RWS-Waterdienst beheerd (contactpersoon Bea Vrind). Naar verwachting wordt het zwemwaterregister (bestand onder zwemwater.nl) in badseizoen 2012 al operationeel. Het beheer van het overzicht actuele zwemwaterlocaties komt dan bij GBO-IPO te liggen. Frequentie jaarlijks in december (op basis van opgave zwemwaterlocaties begin mei aan EU).
- Oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen met onttrekking voor menselijke consumptie. Hiervoor moet een nieuwe vorm van beheer gevonden worden. De lichamen kunnen via een GIS analyse verkregen worden, namelijk door een overlay van de waterlichamen met de punten met onttrekkingen. De punten voor onttrekking voor oppervlaktewater in NL heeft geen duidelijke beheerder. In 2008-2009 heeft RWS-WD dat gedaan als onderdeel van het SGBP-werk. Voor directe onttrekking gaat het om locaties in rijkswateren (dat bestand moet RWS dus beheren) en 1 in de Drentse Aa. Voor oeverinfiltratie is bij de totstandkoming van SGBP 2009 contact geweest met provincies. De provincies zouden die locaties moeten beheren vanuit hun rol als grondwaterbeheerder. De punten voor onttrekking grondwater zijn afkomstig van het RIVM (contactpersoon Susanne Wuijts). Onbekend is of het RIVM dat bestand ook continu bijhoudt. Tijdens het SGBP 2009 proces heeft Susanne soms met aanvulling van Twan Tiebosch (als contact richting grondwatertrekkers KRW) die data aangeleverd.

Besluitvormingstraject

De besluitvorming van het register loopt via de vaststelling van de (ontwerp-) SGBP's (zie Werkprogramma Stroomgebiedbeheerplannen 2015).

3.2 N2000 beheerplannen

Onderwerp

Om te voldoen aan de N2000-richtlijn moeten:

- Besluiten rekening houden met de werking van de Habitatrictlijn vanaf het moment dat een gebied is aangemeld,
- N2000-gebieden na aanmelding via aanwijzingsbesluiten formeel worden aangewezen,
- beheerplannen worden opgesteld waarin de te realiseren doelen, de daarvoor benodigde maatregelen en bijbehorende financiële afspraken worden vastgelegd. Onderdeel hiervan betreft de wateropgave; deze maatregelen worden opgenomen in het maatregelprogramma KRW, conform bijlage VI, deel A ii en x.

Hiervoor zijn de N2000-beheerders (provincies en – voor rijkswateren – Rijkswaterstaat) aan zet.

Provincies hebben met het rijk overeenstemming bereikt over de decentralisatie van het natuurbeleid. Provincies en waterbeheerders verkennen in 2012 in welke mate de hydrologische opgaven kunnen meeliften met reguliere werkzaamheden van de waterschappen (waterveiligheid, waterkwantiteit, waterkwaliteit). In het najaar van is dit beeld opgeleverd. Via het Lente-akkoord heeft het ministerie van IenM middelen ontvangen om maatregelen voor de uitvoering van maatregelen die bijdragen aan hydrologische condities van N2000 gebieden.

Contactpersoon

Ben Zech (DGRW, 06-11585107), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Er dient vóór de gebiedsprocessen zoveel mogelijk duidelijkheid bestaan over de wateropgaven in de N2000-beheerplannen. Niet alle beheerplannen zullen eind 2012 vastgesteld zijn. Een (voor de KRW) belangrijk onderdeel betreft de hydrologische opgave. Deze dient in de beheerplannen te worden verduidelijkt, inclusief de daarvoor te nemen maatregelen en financiering daarvan.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Overzicht wateropgaven in kader N2000, reeds overeengekomen (en financieel gedekte) maatregelen en nog resterende wateropgave.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Maatregelen waarover bestuurlijke consensus bestaat worden meegenomen in de factsheets. Dit is een taak van de waterbeheerders.

Wateropgaven vanuit N2000 waarover bestuurlijke nog geen consensus bestaat worden meegenomen in de gebiedsprocessen. De gebiedsprocessen kunnen worden gebruikt om alsnog bestuurlijke consensus te verkrijgen over aanvullende maatregelen. Alle hydrologische maatregelen worden opgenomen in de factsheets per waterlichaam en daarmee in het maatregelprogramma van de SGBP's 2015.

Stand van zaken

Er wordt nog overleg gevoerd over de wijze van financiering.

Besluitvormingstraject

N2000 en PAS

3.3 Gebiedsdossiers drinkwaterwinning

Onderwerp

Het drinkwaterbeleid is gericht op een duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening. De beschikbare van voldoende, schone bronnen is daarvoor essentieel. Na intensieve voorbereiding zijn op 1 juli 2011 de Drinkwaterwet, het Drinkwaterbesluit en een aantal bijbehorende ministeriële regelingen van kracht geworden. Kernpunten uit de wet zijn het borgen van de kwaliteit en leveringszekerheid van de drinkwatervoorziening. De duurzame veiligstelling van de

drinkwatervoorziening geldt als dwingende reden van groot openbaar belang. Alle betrokken bestuurders hebben een zorgplicht voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening.

Naast de normen (zie paragraaf 1.4) vormen de gebiedsdossiers een belangrijk instrument om doelen te realiseren. Tussen het rijk en belanghebbende partijen zijn afspraken gemaakt over de realisatie en toepassing van gebiedsdossiers bij het beheren van bronnen voor drinkwater. In een gebiedsdossier wordt alle informatie verzameld die van belang is voor de kwaliteit van een winning en worden maatregelen aangegeven ter bescherming van die winning. Het gebiedsdossier voor waterwinning voor drinkwatervoorziening vormt daarmee een belangrijk instrument om de doelstellingen van KRW artikel 7 in te vullen. Voor grondwater voert de provincie regie, voor oppervlaktewater is dit afhankelijk van het waterlichaam. De maatregelen die worden voorgesteld in de gebiedsdossiers kunnen worden meegenomen in de gebiedsprocessen.

Contactpersoon

Josef van Brussel (DGRW, 06-55533614), Jelke Appelman (DGMI, 06-52740185), Mari van Dreumel (DGMI, 06-15093717)

Belang

Bescherming van de kwaliteit van bronnen voor drinkwaterwinning.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De gebiedsdossiers geven inzicht in bedreigingen en geven mogelijke maatregelen ter bescherming van de bronnen voor drinkwater. Dit kan worden gebruikt als input voor de actualisatie van de SGBP's in 2015. Voor kwetsbare winningen (= alle oppervlaktewaterwinningen, (oever)grondwaterwinningen met een risico op achteruitgang) is uiterlijk 2012 een gebiedsdossier opgesteld.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Maatregelen opstellen t.b.v. de duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening, zoals bescherming van bronnen voor drinkwater. Gekozen maatregelen kunnen dan worden opgenomen in de SGBP's. De bepaling over 'dwingende reden van groot openbaar belang', heeft betekenis in de afwegingen van het drinkwaterbelang met andere belangen.

Stand van zaken

Nu loopt inhoudelijke inventarisatie gebiedsdossiers (conform landelijke afspraken 2010). De uiteindelijke resultaten kunnen leiden tot aanpassing van het Bkwm voor het einde van 2015.

Besluitvormingstraject

Afstemming via regionale overleggen (RAO/RBO). Gebiedsdossiers zijn een gezamenlijk product. Besluitvorming over de maatregelen ligt bij het bevoegde gezag. Dat zal dus per maatregel kunnen verschillen.

3.4 Zwemwaterlocaties

Onderwerp

Jaarlijks worden er zwemwaterlocaties aangewezen. Locaties worden aangewezen wanneer naar het oordeel van het bevoegde gezag, in dit geval de provincie, er door een groot aantal personen wordt gezwommen of dat de verwachting is dat er door een groot aantal personen gaat worden gezwommen. Van 1 mei tot 1 oktober meet de waterbeheerder de waterkwaliteit. Aan het einde van het badseizoen wordt de toestandsklasse van de zwemwaterlocatie bepaald. Tijdens het badseizoen moet de burger worden geïnformeerd door de provincie over de kwaliteit van het zwemwater en over eventueel ingestelde negatieve zwemadviezen of zwemverboden. De toestand wordt ook door de Europese Commissie gerapporteerd (<http://www.eea.europa.eu/themes/water/interactive/bathing/state-of-bathing-waters>).

In Nederland voldoet ongeveer 10% van de locaties niet, als gevolg van bacteriële verontreiniging. Daarnaast zijn er incidentele en tijdelijke problemen met algen, vooral blauwalgen, en zwemmersjeuk.

De zwemwaterlocatie moet in 2015 minimaal aan de klasse aanvaardbaar voldoen en er is een inspanningsverplichting om zo veel als mogelijk de klasse goed of uitstekend te realiseren. Het nemen van maatregelen om de aanvaardbare zwemwaterkwaliteit en zo mogelijk hoge klassen te realiseren is in eerste instantie een verantwoordelijkheid van de waterbeheerder, voor zo ver deze daar invloed op heeft. Voor meer informatie, zie <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/waterkwaliteit/kwaliteit-zwemwater>.

Contactpersoon

Sybrand Landman (DGMI, 06-52740186)

Belang

Bescherming van de kwaliteit van zwemwater.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Een route op weg naar een goede zwemwaterkwaliteit op alle locaties.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Het onderzoeken en plannen van de nodige maatregelen start met het opstellen van een zwemwaterprofiel, zoals voorgeschreven in de zwemwaterrichtlijn. Maatregelen welke nodig zijn voor het realiseren van de gewenste zwemwaterkwaliteit worden onderdeel van het KRW maatregelprogramma conform bijlage VI onderdeel A KRW.

4. Kader oppervlaktewater

4.1 Innovatieprogramma water

Onderwerp

Het Innovatieprogramma KRW richt zich op de verbetering van de ecologische en chemische waterkwaliteit. De onnatuurlijke inrichting van onze wateren en de belasting van het water met milieuschadelijke stoffen uit de landbouw, de afvalwaterketen en verkeer en vervoer vormen hierbij hardnekkige knelpunten. Voor de aanpak van deze knelpunten is het Innovatieprogramma KRW ontwikkeld. De hoofddoelstelling van het innovatieprogramma is de verbetering van de kostenbatensaldo's van een aantal maatregelen voor de KRW en de vergroting van de mate van doelrealisering van de KRW. Nevendoelstelling is de verbetering van de concurrentiepositie van de Nederlandse watersector. De beleidsinzet is dat succesvolle innovaties van het programma vanaf 2012 gaan renderen in de vorm van slimme, kosteneffectieve maatregelen voor de uitvoering van de KRW (input voor de tweede en derde generatie stroomgebiedbeheerplannen).

Voor de uitvoering van het Innovatieprogramma is €76 mln beschikbaar. In totaal hebben 64 projecten een financiële bijdrage ontvangen (40 via de eerste tender, 24 via de tweede tender). Het innovatieprogramma wordt in 2012 afgerond.

In het voorjaar 2013 wordt een landelijk slotsymposium georganiseerd over de uitkomsten van het Innovatieprogramma. Deze bijeenkomst zal voor een belangrijk deel een interactief karakter hebben met als opgave om de verbinding te leggen met lopende beleidsdossiers en de resultaten te laten doorstromen met oog op (grootschalige) toepassing in de praktijk. Een voorbeeld hiervan is voor de landbouwprojecten de uitvoering in 2013 en 2014 van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Tijdens het slotsymposium zal een interactieve sessie hieraan zijn gewijd, waarbij ook de verbinding wordt gelegd met het aanpalende voor de landbouw relevante dossiers (zoals het mest- en gewasbeschermingsbeleid, natuurbeleid, herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en zoetwatervoorziening). Inzet van het DAW is om uitvoerbare bovenwettelijke (innovatie) maatregelen op vrijwillige basis uit te voeren op landbouwbedrijven. Enerzijds om invulling te geven aan de ambitie van het landbouwbedrijfsleven dat agrarische bedrijven in 2020 'duurzaam en maatschappelijk geaccepteerd' produceren, anderzijds om via de uitvoering van watermaatregelen ('agrarisch waterbeheer') een bijdrage te leveren aan de wateropgaven (kwaliteit, kwantiteit, ruimtelijke opgaven) waarvoor rijk en regionale overheden staan.

Politiek/bestuurlijk

- Het programma draagt bij aan een haalbare en betaalbare uitvoering van de KRW. Hierdoor vermindert het risico op ingebrekestellingsprocedures door de Europese Commissie.
- Het programma bevordert het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak (waterschappen, provincies en gemeenten) voor de uitvoering van de KRW.
- Het innovatieprogramma draagt bij aan een doorbraak bij de aanpak van diffuse bronnen, relevant voor het Uitvoeringsprogramma diffuse bronnen waterverontreiniging (TK 30535, nr 13)

Contactpersoon

Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Kosten-effectieve oplossingen om de doelen van de KRW te realiseren.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De resultaten van het Innovatieprogramma KRW kunnen gebruikt worden als bouwstenen in de gebiedsprocessen KRW en de gebiedsdossiers die rond waterwinnings worden opgesteld.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Samen met relevante sectoren de wateropgaven bespreken en delen, om in eerste instantie te komen tot een gezamenlijke probleemperceptie. Vervolgens op basis van die opgaven gezamenlijk zoeken naar maatregelen die een (kosteneffectieve) bijdrage leveren aan realisatie van de opgaven.

Stand van zaken

Eind 2012 zijn de onderzoeksprojecten in het kader van het Innovatieprogramma KRW afgerond. Diverse projecten hebben via een eigen slotbijeenkomst de projectresultaten gepresenteerd. Resultaten van alle projecten worden daarnaast beschikbaar gemaakt via de websites:

- Watermozaïek, een project van de STOWA, maakt ecologisch relevante kennis beschikbaar die te maken hebben met wateropgaven in oppervlaktewaterlichamen. Er zijn en worden bijeenkomsten georganiseerd en resultaten worden digitaal beschikbaar gesteld (www.watermozaiek.nl).
- Kennis moet Stromen, een project van Deltares en WUR in opdracht van het de ministeries van IenM en EZ, stelt kennis over landbouw innovaties beschikbaar. Dit gebeurt middels bijeenkomsten en een website (www.kennismoetstromen.nl).
- Het Agentschap-NL heeft de tenderregeling van het Innovatieprogramma begeleid en heeft ook een rol bij de verspreiding van de resultaten. Zij concentreert zich daarbij op de verspreiding van kennis over projecten, met name gerelateerd aan chemie en stedelijk- grondwater, via de website (<http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/projectresultaten-kaderrichtlijn-water>) en bijeenkomsten in de regio.

Besluitvormingstraject

Het slotsymposium van het Innovatieprogramma wordt in opdracht van IenM door AGNL uitgevoerd in samenwerking met ondermeer STOWA, Deltares en WUR. De uitvoering van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wordt aangestuurd door het Bestuurlijk Overleg Open Teelten en veehouderij, de voortgang wordt periodiek besproken in de Stuurgroep Water.

4.2 Aanpassing aan waterlichamen

Onderwerp

Er zijn aanpassingen mogelijk aan de begrenzing en indeling in waterlichamen en – typen van de SGBP's van 2009. Daarvoor is de volgende route benoemd:

Proces wijzigingen in het KRW maatregelpakket.

- a) Een wijziging kan de volgende adviesroute volgen: adjunct-coördinator CSN, bespreking in het RAO, vervolgens voorleggen aan het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) om verschillende bestuurslagen te informeren en om de wederzijdse afhankelijkheden in beeld te brengen.
- b) De betreffende waterbeheerder neemt een besluit.
- c) Wijziging van het maatregelpakket dient te worden gemotiveerd en gemeld aan het rijk. Dit kan door aanpassing van de factsheets, zoals vermeld in paragraaf 4.5 van het Werkprogramma Stroomgebiedbeheerplannen 2015.
- d) Wanneer er sprake is van een significante bijstelling naar beneden (uitstel tot na 2015 of afstel) van het maatregelpakket voor een waterlichaam zal er een gedeeltelijke planherziening moeten worden uitgevoerd. Hierbij moet een inspraakronde worden georganiseerd, uitgaande van bestuurlijke zorgvuldigheid, wettelijke plicht en het verminderen van uitvoeringsrisico's van andere projecten (zie Werkprogramma Stroomgebiedbeheerplannen 2015, paragraaf 4.7). In de bijwerkingen van de SGBP's dienen niet uitgevoerde en tussentijds uitgevoerde (nieuwe) maatregelen te worden opgenomen (KRW bijlage VII B3, 4). Als type/status waterlichaam verandert kan dat alleen worden onderbouwd vanuit eerdere foute typering of functiewijziging.
- e) Regionale partijen dienden zelf een aantal zaken onder ogen te zien of te regelen:
 - a. Zij hebben de ruimte om zelf te beoordelen wat moet worden beschouwd als een 'significante bijstelling naar beneden' van het maatregelpakket.
 - b. Zij zijn het ook die bepalen wanneer zij over gaan tot gedeeltelijke planherziening. NB KRW gaat ervan uit dat niet-uitgevoerde maatregelen worden verantwoord in bijwerking SGBP.
 - c. Zij wegen de juridische consequenties af.
 - d. Zij passen mogelijk het monitoringprogramma aan (dit kan jaarlijks) en rapporteren dit aan de EC.

Wijzigingen in begrenzing van een waterlichaam

- a) Een wijziging kan de volgende adviesroute volgen: adjunct-coördinator CSN, bespreking in het RAO, vervolgens voorleggen aan het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) om verschillende bestuurslagen te informeren en om de wederzijdse afhankelijkheden in beeld te brengen.
- b) In de factsheets wordt de wijziging van de begrenzing toegelicht.
- c) Wijzigingen in begrenzingen kunnen van invloed zijn op maatregelen, doelen (GEP's) en monitoring.
- d) De waterbeheerder moet zelf aangeven hoe achteruitgang van de toestandklasse zal worden beoordeeld.
- e) Bij samenvoeging van waterlichamen moet er één verdwijnen en een ander uitgebreid worden. Het maken van een nieuw waterlichaam wordt zoveel mogelijk afgeraden.
- f) De beheerder draagt ervoor zorg dat de wijzigingen, inclusief vernieuwde kaarten, in het KRW-portaal worden doorgevoerd.

Wijzigingen in type van een waterlichaam

- a) Een wijziging kan de volgende adviesroute volgen: adjunct-coördinator CSN, bespreking in het RAO, vervolgens voorleggen aan het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) om verschillende bestuurslagen te informeren en om de wederzijdse afhankelijkheden in beeld te brengen.

- b) In geval van type-wijziging moet worden gezien of dit een verandering van ambitie inhoudt. Verlaging van ambitie vereist een goede motivatie, conform de vereisten van de richtlijn. Zie eerder, alleen vanuit fout of functiewijziging. Functiewijziging dient te worden onderbouwd in het plan op basis van artikel 4, derde lid, onder c, Wtw (rijkswateren) en (regionale wateren) artikel 4.4, tweede lid, onder a, Wtw.
 - a. Bij nieuwe ingrepen is een beroep nodig op artikel 4.7 KRW.
 - b. Bezien moet worden in hoeverre een beroep moet worden gedaan op artikel 4.5 KRW (inzake doelverlaging).
 - c. Indien het gaat om correctie van eerder gemaakt fouten dient dit duidelijk te worden omschreven.
- c) Wijziging van type betekent aanpassing van doelen (GET of GEP) en toestandsbeoordeling en mogelijk monitoring.
- d) Beheerders passen zo nodig het monitoringprogramma aan (dit kan jaarlijks) en rapporteren dit (via de gebruikelijke kanalen) aan de EC.
- e) De beheerder draagt ervoor zorg dat de wijzigingen in het KRW-portaal worden doorgevoerd.

Contactpersoon

Cees-Jan van Westen (WD, 06-20417764), Paul Latour (Informatiehuis Water, 06-30109636)

Belang

Begrenzing en typering (functie) waterlichamen heeft een directe relatie met toestand en maatregelen. Aanpassing van het maatregelprogramma is in beginsel noodzakelijk bij niet-uitvoeren van maatregelen, en moet netjes gebeuren in verband met de juridische risico's die daaraan zijn verbonden (uitvoeringsplicht).

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Als voor de gebiedsprocessen de begrenzing van de waterlichamen vast staat, kunnen de gebiedsprocessen zich compleet richten op de maatregelen voor het waterlichaam.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Tijdig de randvoorwaarden in orde maken of het goed adresseren tijdens de gebiedsprocessen.

Stand van zaken

De Europese Commissie heeft herhaald dat de KRW gaat over alle wateren en wil niet dat te veel water niet als waterlichaam wordt gezien. Het is nog niet duidelijk of dit consequenties heeft voor Nederland, maar Nederland heeft wel relatief veel water niet als waterlichaam aangewezen. Vermoedelijk is er in het najaar van 2012 meer duidelijk. Om die reden wordt aangeraden aanpassingen daarvoor nog niet concreet door te voeren.

Besluitvormingstraject

RAO voorzittersoverleg 23 mei 2012. Het is van belang zeer terughoudend te zijn met aanpassingen en deze conform de KRW-vereisten uit te voeren. De vergelijkbaarheid tussen planperioden wordt bemoeilijkt. Eventuele fouten die door aanpassing ontstaan zijn nadrukkelijk voor rekening van de initiatiefnemer (zie ook het juridisch kader).

Bij eventuele ingebrekestellingen wordt het rijk aangesproken; indien nodig kunnen met het oog op de EU-verplichtingen aanwijzingen worden gegeven aan beheerders.

Het Informatiehuis Water zal de aanpassingen in het KRW portaal ieder jaar doorvoeren. Het moment is gelijk aan de aanpassing van het monitoringsprogramma, ieder jaar op 1 februari.

4.3 Toepassing emissie-immissie toets bij vergunningverlening

Onderwerp

De emissie-immissie toets is een instrument om vergunningplichtige puntlozingen te beoordelen. Aanpassing was nodig om te voldoen aan het criterium van ‘geen achteruitgang’ en om de toepasbaarheid van de toets te vergroten voor de regionale wateren. Omdat het desbetreffende handboek immissietoets als BBT document is aangewezen dient de toets ook te worden gebruikt bij algemene regels en maatwerkvoorschriften en voor stoffen die niet onder het Bkmw vallen.

Contactpersoon

Peter Vermij (WD, 06-51760185)

Belang

Vooraf voor nieuwe lozingen wordt de immissietoets toegepast.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Bij inventarisaties van bronnen bij probleemstoffen kan de immissietoets een bijdrage leveren aan het in beeld brengen van de relatieve bijdrage van een bron.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Als een bron bij de bronnenanalyse als relevant wordt gezien voor het niet halen van de doelstellingen kan het effect van de bron nader bekeken worden met de immissietoets. Indien niet voldaan wordt aan de criteria voor bestaande lozingen kan nagegaan worden of voor de betreffende bron mogelijkheden zijn tot reductie van de lozing.

Stand van zaken

Informatie over de immissietoets en de bijbehorende rekenhulpmiddelen zijn te vinden op http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/applicaties-modellen/emissiebeheer_0/emissie/.

Besluitvormingstraject

Juni 2010 heeft het NWO ingestemd met de hoofdlijnen voor de aanpassing van de emissie-immissie toets. In 2011 is de toets uitgewerkt door waterbeheerders in overleg met de betrokken maatschappelijke organisaties en door waterbeheerders ingepast. De emissie-immissie toets is vastgelegd als BBT-document in de Regeling omgevingsrecht.

4.4 Ontwikkeling en toepassing ecologische toetsingskaders

Onderwerp

In de waterplannen wordt onderbouwd en aangegeven wat de ecologische doelen zijn en hoe deze bereikt gaan worden. In de praktijk zullen er echter ook nieuwe ontwikkelingen zijn die niet in de plannen staan (zie ook paragraaf 4.5), maar wel een effect kunnen hebben op de ecologische kwaliteit. Indien deze activiteiten niet onder algemene regels vallen is een toetsing nodig. Deze toetsing vormt dan één van de onderdelen in de overwegingen van een watervergunning en kan leiden tot voorschriften in die vergunning. Voor de rijkswateren is al een ecologisch toetskader ontwikkeld. De Unie van Waterschappen ontwikkelt nu een vergelijkbaar kader voor de regionale wateren.

Contactpersoon

Marcel van den Berg (WD, 06-10908104), Andy Krijgsman (UvW, 06-51748319)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Voor de gebiedsprocessen is het van belang dat afwegingen van nieuwe initiatieven buiten de waterplannen met vergelijkbare toetscriteria gemaakt worden. Een algemeen toetsingskader met procedurele en inhoudelijke hulpmiddelen is van belang om de Waterwet praktisch en tussen gebieden vergelijkbaar toe te kunnen passen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Waar nodig kan het gebruik van de ontwikkelde ecologische toetskaders gestimuleerd worden.

Stand van zaken

Rijkswaterstaat heeft in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015 (http://www.rijkswaterstaat.nl/water/plannen_en_projecten/bprw/documenten/ , BPRW) een ecologisch toetskader opgenomen. In de herziening van het BPRW (december 2012) wordt dit kader aangepast aan de laatste stand van zaken, zoals gevolgen van jurisprudentie. De Unie van Waterschappen zal naar verwachting begin 2013 een vergelijkbaar kader afronden en dat zal deel uit gaan maken van de Waterschapskeur.

Besluitvormingstraject

Voor RWS loopt het besluitvormingstraject mee in de planvorming zelf (BPRW) en zal uiteindelijk vaststelling plaatsvinden door de bewindspersoon. De waterschappen stellen hun kaders zelf vast, maar nemen de Keur als uitgangspunt. De aanpassing van de Keur is voorzien voor begin 2013.

4.5 Toepassing artikel 4.6 en 4.7 KRW

Onderwerp

In uitzonderlijke gevallen die worden omschreven in artikel 4.6 en 4.7 KRW, kan overschrijding van de normen achteraf worden gerechtvaardigd. Het gaat in artikel 4.6 om tijdelijke achteruitgang van de toestand tengevolge van overmachtsituaties, zoals extreme droogte of overstromingen.

Artikel 4.7 staat het niet bereiken van de goede toestand of achteruitgang van de toestand van een waterlichaam toe indien:

- het niet bereiken van een goede grond- of oppervlaktewatertoestand (of potentieel) of een achteruitgang van de toestand van een waterlichaam het gevolg is van nieuwe veranderingen van de fysische kenmerken van een oppervlaktewaterlichaam (het gaat dus niet om achteruitgang als gevolg van lozingen) of wijzigingen in de stand van grondwaterlichamen, of
- een achteruitgang van een zeer goede toestand van een oppervlaktewaterlichaam naar een goede toestand het gevolg is van nieuwe duurzame activiteiten van menselijke ontwikkeling.

Contactpersoon

Diederik van der Molen (DGRW, 06-15369434)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Informatie om te motiveren dat er sprake is van achteruitgang van de toestand.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Om gebruik te kunnen maken van de uitzonderingsmogelijkheden moet aan criteria worden voldaan die in de richtlijn zijn vermeld.

Artikel 4.6: Om artikel 4.6 te kunnen toepassen moeten alle haalbare stappen worden ondernomen om verdere achteruitgang van de toestand te voorkomen. In de SGBP's van 2009 zijn in paragraaf 3.6.4 de voorwaarden vermeld voor de 'uitzonderlijke of redelijkerwijs niet te voorziene omstandigheden', evenals de maatregelen die in dergelijke uitzonderlijke omstandigheden moeten worden genomen. De gevolgen van uitzonderlijke of redelijkerwijs niet te voorziene omstandigheden moeten jaarlijks worden geëvalueerd, en alle haalbare maatregelen moeten worden genomen om het waterlichaam zo snel als redelijkerwijs haalbaar is te herstellen in de toestand waarin het zich bevond voordat de effecten van die omstandigheden intraden.

Artikel 4.7: Alle haalbare stappen moeten worden ondernomen om de negatieve effecten op de toestand van het waterlichaam tegen te gaan. De redenen voor de veranderingen of wijzingen moeten van hoger openbaar belang zijn en/of het nut van het bereiken van de goede toestand wordt overtroffen door het nut van de nieuwe veranderingen en wijzigingen voor de gezondheid van de mens, de handhaving van de veiligheid van de mens of duurzame ontwikkeling. Bovendien geldt de voorwaarde dat de hiermee gemoeide belangen vanwege technische onhaalbaarheid of onevenredig hoge kosten niet kunnen worden bereikt met andere, voor het milieu aanmerkelijk gunstiger middelen. De redenen voor de veranderingen of wijzingen zijn in de SGBP's van 2009 in paragraaf 3.6.5 toegelicht.

Tijdens de gebiedsprocessen kan gebruik worden gemaakt van de ruimte die in de SGBP's van 2009 is beschreven om achteruitgang te motiveren. Daarnaast dient input gegenereerd te worden om deze paragrafen in 2015 nader uit te werken. Daartoe kan de relevante informatie aan het KRW portaal worden geleverd, zodat het wordt opgenomen in de factsheets.

Besluitvormingstraject

Nieuwe ontwikkelingen beperken zich niet tot de projecten genoemd in paragraaf 3.6.5 van de SGBP's van 2009. In die plannen is al aangegeven dat ook nieuwe veranderingen of wijzigingen, die destijds nog niet waren voorzien, in de SGBP's van 2015 zullen worden verantwoord. De beoordeling of nieuwe veranderingen of wijzigingen van invloed zijn op de toestand van waterlichamen, is aan de betrokken overheden.

4.6 Handreiking waterbodems

Onderwerp

Onder de Waterwet is het beheer voor waterbodems ingrijpend gewijzigd. De waterbodem wordt gezien als een integraal onderdeel van het watersysteem. De Handreiking Beoordelen Waterbodems is een technisch hulpmiddel om ten behoeve van de planvorming na te gaan of de waterbodem een belemmering vormt voor het halen van de doelen voor het watersysteem.

Contactpersoon

Ruud Teunissen (DGRW, 06-15369260)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Op 22-12-2009 is de Waterwet in werking getreden, sindsdien is de saneringsparagraaf van de Wet bodembescherming niet meer van toepassing op waterbodems. De kwaliteit van de waterbodem is daarmee geen zelfstandig doel meer zoals onder de Wet bodembescherming. Het waterbodembeheer is nu gereguleerd vanuit het watersysteembeheer, waarbij de waterbodem gezien wordt als een integraal onderdeel van het watersysteem.

In de Invoeringswet Waterwet is aangekondigd dat een toetsingskader wordt ontwikkeld om vast te stellen of de waterbodem het bereiken van een bepaalde gebiedskwaliteit (geformuleerde functies en doelen in het gebiedsproces) in de weg staat. Met de handreiking is invulling gegeven aan dit toetsingskader. De uitkomst van de beoordeling wordt gebruikt in het gebiedsproces bij het afwegen van de meest kosteneffectieve maatregelen om de doelen van het watersysteem te realiseren. Het gebruik van de Handreiking beoordelen waterbodems is niet verplicht.

De handreiking is een technisch instrument om te beoordelen of en in welke mate, als gevolg van de aanwezigheid van milieuvreemde stoffen en nutriënten in de waterbodem, doelen voor het watersysteem niet worden bereikt of gebruiksfuncties worden belemmerd. Gebruiksfuncties die belemmerd kunnen worden door stoffen in de waterbodem zijn bijvoorbeeld de natuur en de inname van water voor de drinkwatervoorziening. De gebruiksfuncties worden toegekend in het Nationaal Waterplan, de regionale waterplannen en – voorzover de genoemde plannen dat toestaan – de beheerplannen van het Rijk en de waterschappen. Planprocessen waarin de waterbodem verder een rol kan spelen zijn planprocessen voor ruimtelijke ontwikkelingen, natuurbeheerplannen (Natura 2000-gebieden) en gemeentelijke waterplannen.

De handreiking beoordelen waterbodems is een handreiking voor de planvorming. De handreiking is niet bedoeld en ook niet geschikt als toetsingskader bij de vergunningverlening voor ingrepen. Daarvoor wordt een ander toetsingskader ontwikkeld.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Er kunnen zich in het gebiedsproces drie aanleidingen voordoen om de handreiking te gebruiken:

- Er is niet voldaan aan de chemische of ecologische doelen van de KRW voor schoon en gezond oppervlaktewater, blijktend uit de monitoring die voor de KRW plaatsvindt.
- Er is niet voldaan aan de kwaliteitsdoelen die gesteld worden aan oppervlaktewateren die geen deel uitmaken van een oppervlaktewaterlichaam (bijvoorbeeld vijvers, sloten, stadsgrachten).
- Er is niet voldaan aan de kwaliteitsdoelen of -normen die vanuit de gebruiksfuncties aan het oppervlaktewater worden gesteld.

De waterbeheerders dienen na te gaan of dit van toepassing is, en zo ja, dan kan de handreiking worden toegepast in het vervolgtraject.

Stand van zaken

Rijkswaterstaat en de Unie van Waterschappen hebben de handreiking getoetst op uitvoerbaarheid. Naar aanleiding daarvan is duidelijker gemaakt wanneer en hoe de handreiking moet worden gebruikt. De rol van de handreiking in het planvormingsproces, de wettelijke verplichtingen van de waterbeheerders en de afstemming met andere wet- en regelgeving (zoals Wbb en Bbk) zijn verduidelijkt. De handreiking beoordelen waterbodems is daarmee klaar voor ingebruikname.

Bij het beoordelen van de waterbodem volgens de handreiking wordt gestart met het in beeld brengen van de functies, doelen en normen die in het geding zijn. Vervolgens wordt bepaald voor welke doelen of normen de invloed van de waterbodem beoordeeld dient te worden. Hierbij gaat het om de chemische en ecologische doelen voor waterlichamen zoals geformuleerd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 en de Regeling monitoring kaderrichtlijn water. Daarnaast kan het gaan om natuurdoelen, normen voor producten uit de landbouw en visserij en om andere normen ter bescherming van de mens.

Voor de beoordeling wordt gebruik gemaakt van een verkennend onderzoek van de waterbodem. Via stroomschema's zijn de te doorlopen stappen helder in beeld gebracht. De beoordeling leidt tot een inschatting van de bijdrage van de waterbodem aan het niet realiseren van doelen voor het watersysteem.

Er is gekozen voor zo eenvoudig mogelijke standaardmethodieken. De waterbeheerder of een ingenieurs- of adviesbureau kan de beoordeling van de waterbodem, met ondersteuning van een gecertificeerd laboratorium uitvoeren. Naast de standaardmethodieken worden in de handreiking voor specifieke situaties specialistische methoden genoemd, die door of onder begeleiding van kennisinstituten of andere specialisten kunnen worden uitgevoerd. Het gebruik van specialistische methoden wordt aanbevolen als sprake is van stoffen met complex milieuchemisch gedrag (kwik, tributyltin, dioxines), de beslissing over een ingreep in

de waterbodem grote financiële consequenties heeft, of als er om andere redenen extra zekerheid over de effecten van de waterbodem gewenst is.

Besluitvormingstraject

Afspraken worden gevolgd door de Stuurgroep Water.

4.7 KRW – KRM

Onderwerp

De KRW en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) hebben een nauwe relatie. Inhoudelijk en procedureel. De KRM streeft, net als de KRW, naar een goede milieutoestand. De 1-mijlskustzone van de Noordzee is een natuurlijk watersysteem volgens de termen van de KRW. Daarom streeft de KRW voor deze zone naar een Goede Ecologische Toestand (GET) en niet naar een Goed Ecologisch Potentieel (GEP) zoals bij kunstmatige wateren. De GET komt goed overeen met de Goede Milieu Toestand (GMT) die het streven is van de KRM. Tegelijk heeft de KRM een praktische invalshoek: het voorkomen en bestrijden van schadelijke effecten staat centraal. De KRM beschrijft de milieutoestand van de Noordzee aan de hand van 11 elementen. Voor de KRW zijn van belang: eutrofiëring, gevaarlijke stoffen en vispasseerbaarheid. Daarnaast is zwerfvuil een aandachtspunt.

De 11 elementen voor een Goede Milieu Toestand van de Noordzee zijn:

GMT1: Behoud en verbetering van biologische diversiteit

GMT2: Schade aan ecosysteem door niet-inheemse soorten (exoten)

GMT3: Aanwezigheid gezonde bestanden van alle commercieel geëxploiteerde vissoorten en schaal- en schelpdieren

GMT4: Diversiteit en voortplantingsvermogen van alle onderdelen van mariene voedselketens

GMT5: Beperking schadelijke effecten eutrofiëring

GMT6: Integriteit van de zeebodem

GMT7: Schade door wijzigingen van hydrografische eigenschappen

GMT8: Effecten van concentraties van vervuilende stoffen

GMT9: Aanwezigheid vervuilende stoffen in vis en andere visserijproducten

GMT10: Hoeveelheid en aard zwerfvuil

GMT11: Mitigeren van mogelijke schade door onderwatergeluid

Volgende stappen KRM

2014: vaststellen monitoringprogramma

2015: vaststellen programma van maatregelen (gelijktijdig met vaststellen SGBP-2)

Contactpersoon

Wim van Urk (DGRW, 06-52596097)

Belang

Veel schadelijke effecten op de Noordzee kunnen alleen met maatregelen bovenstrooms effectief en efficiënt worden aangepakt. Als nutriënten of vervuilende stoffen eenmaal in zee terecht zijn gekomen, dan kunnen ze niet meer effectief worden verwijderd. Preventie en verwijderen bij de bron (bijvoorbeeld een rioolwaterzuivering of de landbouw) is vele malen kosteneffectiever. De KRW

bepaalt de maatregelen bovenstrooms, de KRM vraagt om een oordeel over de effecten daarvan op de Noordzee.

Tegelijkertijd komt uit de initiële beoordeling (Mariene Strategie deel 1) de verwachting naar voren dat het zwerfvuil, ondanks de beleidsinspanningen en vele initiatieven, in ons deel van de Noordzee niet zal afnemen. Aannemelijk is dat de verontreiniging met microplastics zal toenemen. Daarom zijn voor 2020 een reductiedoelstelling en een aanvullende beleidsopgave geformuleerd.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De doelen die voortvloeien uit de KRM vormen een aanvullende motivatie voor het tijdig nemen van maatregelen om de doelen van de KRW te realiseren.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Bij afwenteling rekening houden met de doelen van de KRM (zie ook 8.2).

Bij het toepassen van fasering van doelbereik rekening houden met de randvoorwaarden van de KRM.

Ter versterking van de inspanningen, zet het kabinet in op een integrale aanpak met de nadruk op preventie. De aanvullende beleidsopgave richt zich op aanvullend beleid voor de aanpak van zwerfafval, afkomstig van strandrecreatie, de visserij en rivieren. Gezien het internationale karakter van het probleem, wordt ook gezocht naar internationale samenwerking om tot effectief beleid te komen.

Stand van zaken

Het beleid zoals afgesproken in onder andere KRW en OSPAR is principe voldoende om de Goede Milieu Toestand voor de Noordzee te halen. Voorwaarde is dat de KRW-maatregelen zoals afgesproken in de SGBP's van 2009 worden uitgevoerd. Ook de uitvoering van ander beleid, zoals de Nitraatrichtlijn en de Richtlijn Stedelijk Afvalwater moet worden voortgezet. De KRM streeft ernaar de GMT in 2020 te bereiken. In de pilot Stroomgebiedsafstemming wordt verkend of aanvullende maatregelen bovenstrooms nodig zijn.

Het KRM-monitoringsprogramma gaat uit van en bouwt voort op monitoringsprogramma's die in OSPAR-, KRW-, VHR- of GVB verband zijn of zullen worden opgesteld.

Besluitvormingstraject

Op 5 oktober jl. heeft de Ministerraad de Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012-2020, Deel I en de bijbehorende Nota van Antwoord naar aanleiding van de ter inzage legging van de Ontwerp Mariene Strategie goedgekeurd.

4.8 Actualisatie Protocol en richtlijn oppervlaktewater

Onderwerp

In de documenten 'Richtlijn Monitoring Oppervlaktewater' en het 'Protocol Toetsen & Beoordelen' staan de instructies voor de monitoring en voor de beoordeling van de waterkwaliteit van waterlichamen voor de SGBP's. Nieuwe ontwikkelingen en nieuwe inzichten vragen om een regelmatige actualisatie van de genoemde documenten (zie ook paragraaf 1.5). De volgende actualisatie is voorzien in 2014, zodat de genoemde documenten bij de vaststelling van de SGBP's 2015 actueel zijn.

Door te voeren wijzigingen in het protocol en in de richtlijn betreffen doorgaans al vooraf vastgestelde wijzigingen vanuit het Cluster MRE. Op het moment van vaststelling zijn de wijzigingen al van kracht. Ook als om administratieve redenen de actualisatie van het protocol en de richtlijn pas in 2014 plaats vindt.

Onderstaand zijn verschillende voorgenomen wijzigingen in het protocol en in de richtlijn beschreven. Het betreffen nu al vastgestelde wijzigingen en wijzigingen waarvan de vaststelling nog moet komen. De wijzigingen zullen in het protocol en in de richtlijn worden verwerkt. De huidige versie is te vinden op: <http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/monitoringsprogramma/@29278/documenten>. De nieuwe versie van de richtlijn en het protocol wordt in 2014 gepubliceerd op www.helpdeskwater.nl.

Contactpersoon

Roy Smits (WD, 06-51422428), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Beheerders dienen de al besloten wijzigingen mee te nemen bij het uitvoeren van het protocol en de richtlijn.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Wijzigingen voor het protocol en de richtlijn.

Wijzigingen die al gelden voor de komende gebiedsprocessen

Voor een aantal wijzigingen in het protocol en de richtlijn heeft besluitvorming al plaats gevonden. Deze wijzigingen zijn dus nu al van kracht.

1. Het betreft het wijzigingen als gevolg van de aanpassing van de KRW-maatlatten voor natuurlijke watertypen. De wijzigingen zijn beschreven in:
 - De handreiking ‘Omgaan met KRW-maatlatten’ (versie 2012), vastgesteld in het MRE van 4 oktober 2012.
 - Notitie Protocol toetsten en beoordelen (versie2). Dit document is verspreid via RAM en bevat o.a. aanwijzingen over het aanvullen van bestaande toetsinvoerbestanden in aanvulling op de handleiding van QB-Wat.
2. In het Cluster MRE van 29 november 2012 worden de wijzigingen voor het protocol en de richtlijn vastgesteld als gevolg van de aanpassing van de KRW maatlatten voor sloten en kanalen.
3. Voor de jaarlijkse upload 2013 en verder zullen alleen gegevens vanaf 2009 worden gebruikt. Voor de upload 2015 wordt de gegevensperiode voor ecologie nog bepaald.
4. Het bepalen van de toestand van het kwaliteitselement nutriënten was onvoldoende uitgewerkt in de 2009/2010 versie van het protocol en de richtlijn. In het RAO voorzittersoverleg van 31 oktober 2012 is besloten het oordeel van het kwaliteitselement nutriënten op de volgende wijze te verduidelijken.
 - De KRW spreekt van het kwaliteitselement nutriënten en onderscheidt hierbij niet apart stikstof en fosfaat. Natuurlijk zijn het de stoffen stikstof en fosfaat die worden gemeten en zijn doelen bepaald voor beide stoffen. Vanaf het moment dat de geactualiseerde ecologische maatlatten worden toegepast wordt bij de toestandbepaling gerekend met het kwaliteitselement nutriënten, waarvan de toestand wordt bepaald door het minst slechte oordeel van stikstof

of fosfaat. Dit is in overeenstemming met de eerder beschreven werkwijze⁵, echter in 2009 is gerekend met het meest slechte oordeel. Het effect op de ecologische toestandbeoordeling 2009 is gering omdat i.p.v. de oordelen van stikstof en fosfaat, biologische kwaliteitselementen voor het merendeel bepalend waren voor het totaaloordeel.

Wijzigingen die nog komen in 2013 of later

Voor een aantal wijzigingen in het protocol en de richtlijn lopen de ontwikkelingen nog. Deze wijzigingen zullen binnen deze planperiode worden vastgesteld en van kracht worden voor het SGBP 2015. Het betreft:

1. De tweedelijnsbeoordeling metalen
 - Bij het opstellen van de SGBP's in 2009 is gebleken dat de KRW-normen op diverse locaties in Nederland overschreden worden door een groot aantal verschillende metalen. Bij overschrijding van de norm voor metalen kan volgens de KRW een tweedelijnsbeoordeling worden uitgevoerd, waarbij rekening wordt gehouden met de natuurlijke achtergrondconcentratie of met de biobeschikbaarheid. De resultaten van de tweedelijnsbeoordeling kunnen reden zijn om ondanks de geconstateerde normoverschrijding geen maatregel ter vermindering van de concentratie te nemen. In paragraaf 5.4 van de instructie (de samenvoeging van Richtlijn KRW monitoring oppervlaktewater en Protocol toetsen en beoordelen, januari 2011) is een methode opgenomen voor de correctie op biobeschikbaarheid. Hierin zijn de rekenregels gegeven die destijds beschikbaar waren. Inmiddels zijn verbeterde rekenmethoden voor de correctie beschikbaar. Voor metalen waarvoor bij de SGBP's van 2009 geen achtergrondconcentratie beschikbaar was, wordt op dit moment ook gewerkt aan het afleiden van landelijke achtergrondconcentraties en aan een methode om regiospecifieke achtergrondconcentraties af te leiden. De nieuwe methoden voor de tweedelijnsbeoordeling worden in 2013 in Cluster MRE vastgesteld en worden dan gepubliceerd op www.helpdeskwater.nl.
2. Monitoring in biota en monitoring met passieve sampling.
 - Het voorstel van de Europese Commissie voor een nieuwe richtlijn prioritair stoffen maakt het nodig dat bepaalde stoffen in biota gemeten gaan worden. De implicaties daarvan voor de monitoring worden op dit moment onderzocht. Daarbij wordt ook nagegaan of zogenaamde 'passive samplers' een goed alternatief kunnen vormen voor meten in biota. Daarnaast kunnen passieve samplers mogelijk worden ingezet om stoffen te meten waarvan tot nu toe niet vastgesteld kon worden of ze de KRW-norm overschrijden. Na definitieve vaststelling van de nieuwe richtlijn prioritair stoffen, zal in samenwerking met werkgroep RAM een voorstel worden ingebracht in cluster MRE. Na vaststelling zal de richtlijn te vinden zijn op www.helpdeskwater.nl.

Besluitvormingstraject

DGRW heeft de verantwoordelijkheid voor het beheer van de handboeken. Besluitvorming vindt plaats door de regiekolom vanuit het cluster MRE.

⁵ De werkwijze is beschreven in Heinis en Evers, 2007, TOELICHTING OP ECOLOGISCHE DOELLEN VOOR NUTRIËNTEN IN OPPERVLAKTEWATEREN (STOWA rapport 2007-18, ISBN 978.90.5773.367.3)

5. Kader grondwater

5.1 Protocol Toestand- en trendbeoordeling grondwaterlichamen KRW

Onderwerp

Volgens de KRW moeten de EU-lidstaten elke zes jaar via SGBP's rapporteren over de toestand van de grondwaterlichamen. De KRW onderscheidt daarbij twee toestanden: goed of slecht. Het Protocol beschrijft de werkwijze die provincies, in samenwerking met waterschappen, terreinbeherende instanties en waterwinbedrijven, moeten volgen voor de toestandbeoordeling van grondwaterlichamen KRW.

Voortvloeiend uit de KRW en de Grondwaterrichtlijn (GWR) en in overeenstemming met de in 2009 verschenen EU Guidance no. 18, komen in het Protocol zes testen aan de orde; drie 'generieke' testen op het niveau van een geheel grondwaterlichaam:

1. een waterbalanstest
2. de beoordeling van de chemische toestand (inclusief trendanalyse)
3. een test op intrusies van zout water;

en drie regionale/lokale testen voor aandachtsgebieden waar de lidstaat specifieke doelstellingen heeft bepaald:

4. een test voor grondwater-afhankelijke oppervlaktewateren
5. een test voor grondwater-afhankelijke terrestrische ecosystemen
6. een test voor grondwaterwinning voor menselijke consumptie ('drinkwatertest').

Bij toepassing van het protocol worden alle zes testen uitgevoerd en de daaruit voortvloeiende opgaven in beeld gebracht. De resultaten worden opgenomen in de factsheets. Op basis van de resultaten wordt een kaart gemaakt waarop grondwaterlichamen uit de drie generieke testen (1 t/m 3) de basiskleur vormen en specifieke lokaties waar zich problemen voordoen (volgens de testen 4 t/m 6) als vlekken worden aangegeven.

Deze 'mazelenkaart' wordt gebruikt als input voor het nationale gebiedsproces om tot maatregelprogramma's te komen.

Afgesproken is om t.z.t. de formele rapportage aan de Europese Commissie te baseren op de uitkomst van de drie generieke testen. IPO heeft een voorbehoud gemaakt en afgesproken is dat het begin 2013 nog aan het IPO- bestuur wordt voorgelegd. Het volstaat als dit vóór 2015 plaatsvindt.

Contactpersoon

Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Het protocol is van belang voor uitvoering van de (tussentijdse) toestandsbeoordeling grondwaterlichamen KRW voorjaar 2013.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Een beeld van de toestand van de grondwaterlichamen via uitvoering van de 3 generieke en 3 regionale testen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

De ‘mazelenkaart’ wordt gebruikt als input voor de gebiedsprocessen om tot maatregelen te komen ter invulling van het maatregelenprogramma bij de actualisatie van de SGBP’s.

Stand van zaken

Het nu beschikbare conceptprotocol wordt eind 2012 afgerond en begin 2013 nogmaals bij MRE voorgelegd..

Besluitvormingstraject

Het protocol is een product van de Landelijke Werkgroep Grondwater. Het Protocol is op 30 oktober 2012 door het Projectteam Water vastgesteld.

5.2 Draaiboek monitoring

Onderwerp

Het Draaiboek monitoring sluit nadrukkelijk aan op het Protocol voor toestand- en trendbeoordeling van grondwaterlichamen KRW en gaat in op de monitoring die nodig is om de 6 testen (3 grondwaterlichaam brede en 3 regionale/lokale testen) uit het protocol te kunnen uitvoeren. Het Draaiboek monitoring is bestemd voor alle betrokkenen binnen het Nederlandse grondwaterbeheer (provincies, waterbeheerders, terreinbeheerders, waterwinbedrijven) en geeft aan welke stappen (door wie en hoe) doorlopen kunnen worden om te komen tot een goede invulling van de monitoring gericht op uitvoering van de Kaderrichtlijn Water/Grondwaterrichtlijn. Met het draaiboek (versie 2.0) komen eerdere versies (versie 1.2 van november 2006 en werkversie versie 1.3 van maart 2010) te vervallen.

Om tot een kosteneffectieve uitvoering van de KRW en Grondwaterrichtlijn te komen zijn de huidige meetnetten voor grondwaterkwaliteit (surveillance monitoring en operationele monitoring) zoals gebruikt bij het opstellen van de SGBP’s 2009-2015 hoofdzakelijk opgebouwd uit bestaande meetpunten en locaties. Dit draaiboek dient gevolg te worden wanneer er (op basis van een evaluatie of anderszins) aanleiding is om tot een andere invulling (zoals een verdichting van de meetnetten met extra meetpunten) van het KRW-meetnet te komen. Dan dient rekening gehouden te worden met de in dit draaiboek beschreven uitgangspunten zoals een goede geografische (representatieve) verdeling van de meetpunten en de (gewenste) betrouwbaarheid waarmee uitspraken gedaan kunnen worden gebruik makend van de meetnetinformatie.

Ter onderbouwing van de huidige meetnetten en als basis voor het evalueren en actualiseren daarvan wordt, in overeenstemming met de vereisten van de KRW, het gebruik van een conceptueel model verplicht gesteld. Provincies wordt aanbevolen om voor ieder grondwaterlichaam een meetnetrapportage op te stellen waarin het conceptueel model, de daarop gebaseerde meetnetten en de daarbij gehanteerde keuzes worden beschreven.

Het opstellen van een dergelijk conceptueel model per grondwaterlichaam is een vervolgvastheid die inmiddels door de Landelijke Werkgroep Grondwater is opgepakt.

Contactpersoon

Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Een beschrijving van de monitoring die nodig is om de 6 testen (3 grondwaterlichaam brede en 3 regionale/lokale testen) uit het protocol te kunnen uitvoeren.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Het Draaiboek monitoring is gericht op het zo kosteneffectief mogelijk inrichten en uitvoeren van de monitoringsverplichtingen die voortvloeien uit de KRW, waarbij samenwerking en afstemming tussen waterbeheerders (provincies, waterschappen, terreinbeherende instanties, waterwinbedrijven) uitgangspunt is. Het Draaiboek laat waterbeheerders ruimte om maatwerk te leveren en richt zich op een goede onderbouwing en verantwoording daarvan.

Stand van zaken

Het draaiboek monitoring is in concept gereed en besproken in het MRE. Bedoeling is om het protocol begin 2013 formeel vast te stellen via de beleidskolom water.

Besluitvormingstraject

Het Draaiboek monitoring is een product van de Landelijke Werkgroep Grondwater. Formele vaststelling vindt plaats in de beleidskolom water.

6. Juridisch- en bestuurlijk kader

6.1 Besluit kwaliteitseisen en monitoring water

Onderwerp

De Wet milieubeheer (Wm) is gewijzigd om een betere aansluiting te verkrijgen met de KRW. De Wm is in lijn met de KRW gebracht op het punt van ‘geen achteruitgang van de toestandsklasse’. Verder is naast de bestaande grens- en richtwaarden de mogelijkheid geboden voor normen ter uitvoering van een EG-richtlijn of EG-verordening met een specifieke status en werking zoals beoogd in de bijbehorende richtlijnen. Het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw; <http://wetten.overheid.nl/BWBR0027061>) gaat nog uit van richtwaarden en wordt in 2013 aangepast. Een aanpassing van de wijze waarop ‘geen achteruitgang van de toestandsklasse’ in het Bkmw is geïmplementeerd, is pas aan de orde als uit jurisprudentie blijkt dat hieraan een niet bedoelde interpretatie wordt gegeven. Indien nodig zal dan ook aanpalende regelgeving worden aangepast.

Met het Bkmw zijn ook de doelen van de Grondwaterrichtlijn vastgelegd. Om er zeker van te zijn dat de uitzonderingsmogelijkheden van die richtlijn goed kunnen worden toegepast, zullen deze in het Waterbesluit worden opgenomen.

In de bestaande regelgeving wordt in de meeste gevallen met drempelwaarden gewerkt om mogelijke verontreiniging van bodem, grondwater en oppervlaktewater te beperken. Tegelijk wordt, wanneer drempelwaarden worden overschreden of reeds zijn overschreden, langs verschillende sporen getracht de verontreiniging te beperken of teniet te doen. In de komende jaren streeft het rijk er naar om de bestaande systematiek te herijken en te moderniseren. Doel is om het preventief beleid ten opzichte van bodem, grondwater en oppervlaktewater waar nodig beter op elkaar aan te laten sluiten en de mogelijkheden voor gebiedsgericht preventief beleid (zoals nu al deels bestaat in het Besluit bodemkwaliteit) nader te verkennen voor grondwater en oppervlaktewater.

Na 2012, en vóór 22 december 2015 zullen het Bkmw en de Ministeriele Regeling Monitoring KRW (MR, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0027502>) worden aangepast voor stoffenlijsten en bijbehorende milieukwaliteitsnormen, zie paragraaf 1.1 – 1.4. Het Ministerieel besluit monitoring (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0027497>) wordt eveneens vóór 22 december 2015 aangepast om te verwijzen naar de actuele versies van de daarin vermelde documenten (protocollen e.d.).

Contactpersoon

Jozen Leurs (HBJZ, 06-15879219).

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De aanpassing Bkmw en Mr heeft geen invloed, want het gaat alleen om een technische aanpassing die de huidige praktijk beter moet borgen. In de gebiedsprocessen zijn de in dit Nationaal Kader vermelde doelstellingen vertrekpunt voor het bepalen van de resterende opgave en daarmee het maatregelprogramma.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Toepassen van de geactualiseerde doelen.

Mijlpalen

Eerste helft 2013: aanpassen Bkmw

Stand van zaken

De waterkwaliteitsdoelen voor oppervlaktewater in het Bkmw gaan uitsluitend over KRW waterlichamen. Voor waterlichamen in het regionale systeem zijn provincies bevoegd ecologische doelen af te leiden voor waterlichamen die als sterk veranderd of kunstmatig aangewezen zijn. De ecologische doelen voor de natuurlijke watertypen uit het Bkmw en de MR Monitoring vormen daarbij het vertrekpunt. Voor de rijkswateren is Rijkswaterstaat hiertoe bevoegd. Provincies en Rijkswaterstaat kunnen met een gemotiveerd beroep op artikel 4.4 of 4.5 ook afwijken van de realisatietermijn en hoogte van de doelen van KRW waterlichamen.

De provincies zijn verantwoordelijk voor doelen in wateren die niet als KRW waterlichaam zijn aangemerkt. Als invulling hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de uitkomsten van het project ‘doelen overige wateren (niet KRW) waterlichamen’. Begin 2013 wordt een advies en methodiek verwacht.

Toetsing aan normen voor meetpunten in niet KRW waterlichamen is met huidige instrumentarium (Aquokit) wel mogelijk. KRW-beoordeling is echter alleen mogelijk voor waterlichamen. Als een KRW-beoordeling voor niet KRW waterlichamen mogelijk moet worden, vereist dit aanpassing van de functionaliteit van Aquokit, die niet is voorzien. De doorlooptijd van gebruikerswens naar realisatie van de functionaliteit is minstens 6 maanden.

Besluitvormingstraject

De aanpassing van het Bkmw wordt aan de Raad van State voorgelegd. Omdat het alleen technische wijzigingen betreft worden geen problemen verwacht.

6.2 Bestuursakkoord Water

Onderwerp

Het Bestuursakkoord Water (BAW) is in mei 2011 afgesloten na de totstandkoming van de SGBP's van 2009. In het BAW zijn afspraken gemaakt over planvorming en de waterketen. Het Bestuursakkoord Water (BAW) pleit voor heldere verantwoordelijkheden en minder bestuurlijke drukte. Dit wordt concreet gemaakt door verantwoordelijkheden scherper toe te delen, beleid en uitvoering zo volledig mogelijk te scheiden volgens het tweelagenmodel, het verminderen van het aantal plannen, interbestuurlijk toezicht te vereenvoudigen en zo efficiënt mogelijk te voldoen aan Europese verplichtingen (geen nationale ‘koppen’). Dit moet leiden toe minder bestuurlijke drukte en minder kosten. Afgesproken is dat er per taak één kadersteller en één uitvoerder is.

Concrete acties uit het BAW op het gebied van planvorming:

- Nationaal waterplan en de regionale waterplannen integreren met andere rijksplannen respectievelijk provinciale plannen,
- Helder uitwerken wat in de beheerprogramma's van Rijkswaterstaat en de waterschappen dient te worden opgenomen,
- Analyse van mogelijkheden om te komen tot vereenvoudiging van de totstandkoming van SGBP's en overstromingsrisicobeheerplannen (ORBP's).

De toekomstige planstructuur wordt meegenomen in het traject van de Omgevingswet.

Uit de analyse van de SGBP's en het Werkprogramma Stroomgebiedbeheerplannen 2015 is gebleken dat de minimale eisen die de Europese Commissie aan de rapportages stelt het uitgangspunt vormen voor de nieuwe planronde. Digitale reporting sheets van de Europese Commissie vormen de basis voor de SGBP's. Hiermee wordt op de meest efficiënte wijze voldaan aan de Europese verplichtingen, zonder nationale kop en zonder dubbeling in plannen.

Wat op het niveau van het stroomgebied geldt voor plannen op basis van reporting sheets, geldt op het niveau van waterlichamen voor de digitale factsheets. Indien alle partijen de informatie zoveel mogelijk hierin opnemen, volstaat een verwijzing in de eigen (beheer)plannen. Bovendien wordt hiermee de transparantie bevorderd, omdat de relevante aspecten van een waterlichaam hier bij elkaar staan in plaats van verdeeld over verschillende plannen.

Contactpersoon

Egon Ariëns (DGRW, 06-52470746), Geert Buijs (DGRW, 06-15369256)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Doelmatige wijze van rapporteren en overleggen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

De ervaring leert dat nauwe samenwerking in de planvoorbereiding latere problemen (zowel interpretatie als uitwerking) voorkomt. Juist hierin zit doelmatigheidswinst. Vroegtijdig om de tafel zitten betaalt zich uit. Dit betekent niet dat het bestuurlijke overlegcircuit moet worden uitgebreid, het gaat hierbij juist om het feitelijke (ambtelijke) werkproces.

De meeste doelmatigheidswinst *in de regio* kan worden geboekt door intensieve(re) samenwerking tussen partijen onderling bij het maken van de plannen (en goede afstemming bij de implementatie). Samenwerking beperkt zich niet tot provincies en waterschappen. Ook samenwerking in de planvoorbereiding met gemeenten en drinkwaterbedrijven is van belang. Er zijn signalen uit de praktijk dat dit onder meer rondom vergunningverlening en handhaving en gebiedsontwikkeling grote meerwaarde kan hebben. Doelmatige afstemming staat voorop, de manier waarop dit gebeurt is aan de regio zelf. Doelmatige rapportage is vervolgens mogelijk door optimaal gebruik van de factsheets.

Stand van zaken

De eerste actualisaties van de factsheets zijn afgerond. Bestuurlijke drukte is verminderd door het Agendaoverleg en Directeuren Wateroverleg op te laten gaan in een Projectteam en Stuurgroep Water en het LBOR te integreren met de Stuurgroep.

Besluitvormingstraject

Besluitvorming over regionaal overleg vindt regionaal plaats.

Besluitvorming over nieuwe Omgevingswet vindt nationaal plaats, planning is in beweging.

6.3 Waterketen

Onderwerp

In het Bestuursakkoord Water (BAW) van mei 2011 zijn afspraken gemaakt om te komen tot meer doelmatigheid in de waterketen door betere samenwerking tussen de partijen. Het vergroten van de doelmatigheid betekent het realiseren van kostenbesparingen, het verlagen van de kwetsbaarheid maar uitdrukkelijk ook het waar nodig vergroten van de kwaliteit. Ook het innovatievermogen wordt vergroot. Daarmee kunnen ook positieve effecten op de waterkwaliteit worden bereikt.

Contactpersoon

Marion Fokké (DGRW, 06-52740065) Luit-Jan Dijkhuis (DGRW, 06-52475457)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De belangrijkste acties uit het BAW met de stand van zaken zijn:

- Vrijwel overal is er bestuurlijk draagvlak vastgelegd voor samenwerking.
- Afspraken samenwerking afvalwaterketen: De VNG kaartjes van januari 2012 over samenwerking in de waterketen geven een gedifferentieerd beeld, doch in toenemende mate wordt samengewerkt op operationeel- en investeringsgebied.
- De afspraak inzake 75% zuiveringskringen per 1/1/2013 effectief en doelmatig: Ligt op schema; zie ook paragraaf 2.2.
- De afspraak inzake wegnemen belemmeringen samenwerking in waterketen: De ervaren (wettelijke) belemmeringen zijn geïnventariseerd. Thans wordt aan een oplossing gewerkt.
- Verkenning stimulering samenwerking in waterketen: Stok-achter-de-deur-traject is in voorbereiding en de verkenning zal eind 2012 gereed zijn.
- De gezamenlijke kennisagenda van STOWA, KWR en RIONED inzake waterketen en stedelijk water is opgesteld om in de regio 'de goede dingen goed te doen' (de titel van de kennisagenda).

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Geen

Stand van zaken

Zie hierboven.

Besluitvormingstraject

Afspraken worden gevolgd door de Stuurgroep Water.

6.4 Wet Naleving Europese regelgeving publieke entiteiten (Nerpe)

Onderwerp

Alle lidstaten van de Europese Unie moeten vanuit het oogpunt van gemeenschapstrouw zorgen voor een goede uitvoering van de Europese verdragen. Indien de Commissie van mening is dat een lidstaat zijn verplichtingen niet nakomt, dan kan zij de lidstaat voor het Europese Hof van Justitie dagen. Dit is het starten van de zogenaamde inbreukprocedure. Daarbij kan de Commissie eventueel een boete of

last onder dwangsom eisen om beëindiging van de inbreuk af te dwingen. Door de wet Nerpe heeft de rijksoverheid nu een instrument in handen om de naleving van Europese regelgeving af te dwingen jegens organen en instanties ('publieke entiteiten') die het Europese recht niet (correct) naleven.

Het voorgestelde instrumentarium is primair gericht op het voorkomen van inbreukprocedures. Het instrumentarium betreft de a) aanwijzigingsbevoegdheid en b) het verhaalsrecht.

Ad a). De minister die het aangaat kan de publieke entiteit een aanwijzing geven om binnen een bepaalde termijn alsnog aan die rechtsplicht te voldoen. Een aanwijzing is niet vrijblijvend. Als de opvolging achterwege blijft kan de minister namens en op kosten van de betreffende publieke entiteit datgene doen wat nodig is om de tekortkoming op te heffen.

Ad b). Daarnaast bevat het de mogelijkheid om eventuele aan de staat opgelegde boetes en dwangsommen te kunnen verhalen. De minister heeft deze mogelijkheid wanneer de betalingsverplichting het gevolg is van een verzuim van deze entiteit. Hetzelfde geldt ook voor de terugbetaling van een Europese subsidie.

Contactpersoon

Diederik van der Molen (DGRW, 06-15369434)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Ter informatie

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Geen

Besluitvormingstraject

Op 22 mei 2012 heeft de Eerste kamer ingestemd.

http://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/32157_wet_naleving_europese

6.4 Visplannen

Onderwerp

De Waterschappen en Rijkswaterstaat beheren het oppervlaktewater in Nederland. De Waterwet en de KRW zijn hierbij leidend. In de plannen is beschreven hoe aan KRW-doelen wordt voldaan. Onderdeel van dit beheer is de beoordeling van het gebruik van of ingrepen op het water in relatie tot de mogelijke negatieve effecten ervan op de chemische en ecologische toestand. Onder het gebruik van het water vallen ook de beroepsvisserij en de sportvisserij. De relatie waterbeheerder en visserij komt onder meer tot uiting in de zwaarwegende adviesrol die de staatssecretaris van EL&I heeft toegekend aan de waterbeheerder bij de beoordeling van de visplannen. Hiermee kan de waterbeheerder vaststellen wat de invloed is van de visplannen op de chemische en ecologische toestand en daarmee op de KRW doelen en maatregelen.

Om de ecologische toestand te verbeteren nemen waterbeheerders een groot aantal maatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke (voor)oevers, nevengeulen en vispassages, die vooral ook de visstand ten goede komen. Daarnaast zijn er afspraken

gemaakt met onze buurlanden in de internationale commissies over het herstel van de zalm en de overige migrerende vissen. Ook in onze buurlanden is veel werk verzet voor herstelmaatregelen zoals vispassages, paaigebieden en het uitzetten van jonge vis. Het is voor de waterbeheerders en voor de sport- en beroepsvissers van belang dat de maatregelen daadwerkelijk effectief kunnen zijn. Er zijn voorbeelden waarbij door visserijdruk de effecten van de herstelmaatregelen geringer zijn dan bedoeld. Het gaat dan om visserij bij vispassages, overbevinging en uitzetten van vis.

Een specifieke maatregel betreft visstandbeheer, waarmee een top-down sturing gericht op heldere meren mogelijk is. Er kleven maatschappelijke bezwaren aan het verwijderen van vis. Om die reden zijn de randvoorwaarden vastgelegd in een brief aan de Kamer (KST 21501-32, nr. 393) naar aanleiding van de motie van Jacobi en Koppejan.

Contactpersoon

Diederik vd Molen (DGRW, 06-15369434)

Belang

Zowel de waterbeheerder als de visser is gebaat bij een duurzame binnenvisserij. De KRW schrijft voor dat vispopulaties evenwichtig moeten zijn samengesteld, waarbij alle jaarklassen aanwezig moeten zijn en er sprake is van een goede verhouding tussen dichtheid en draagkracht. De visserij is gebaat bij een duurzaam gebruik, omdat dit de stabiliteit van de vispopulaties ten goede komt zonder dat dit ten koste gaat van de oogst. De belangen van de ondernemers, de natuur, de recreatie en het waterbeheer kunnen worden gecombineerd bij het bereiken van een gewenste ecologische toestand als bij de maatschappelijke beeldvorming.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De waterbeheerder kan invloed uitoefenen op sport- en beroepsvisserij met het oog op realisatie van de KRW doelen. De waterbeheerder moet rekening houden met randvoorwaarden indien visstandbeheer actief wordt ingezet als maatregel.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Vorbereiden van de randvoorwaarden die aan visplannen gesteld moeten gaan worden om aan doelen te kunnen voldoen. Hierbij is het van belang om vanaf het begin samen op te trekken met de organisaties voor sport- en beroepsvisserij.

Stand van zaken

Op dit moment is Rijkswaterstaat juridisch bevoegd om een zwaarwegend advies op visplannen van sport- en beroepsvisserij te geven. In de praktijk blijkt de staatssecretaris hier rekening mee te houden. Waterschappen hebben dit recht niet, maar kunnen volgens jurisprudentie wel via Keurbepalingen, en middels het uitgiftebeleid van visrechten in de eigen wateren, visserij sturen.

De visplannen bestaan nog te vaak uit afzonderlijke bijdragen van sport- en beroepsvisserij. Van echte afstemming is lang niet altijd sprake.

Besluitvormingstraject

Middels een brief aan de kamer (21-06-2011) heeft staatssecretaris Bleker aangekondigd het visstandbeheercommissies-beleid (VBC-beleid) gelijk te willen

trekken voor staats- en regionale wateren. Het ministerie van EZ streeft naar de afronding van regelgeving omtrent visplannen begin 2013. In een brief aan de Tweede Kamer van 8 februari 2012 heeft staatssecretaris Bleker de aanstelling van de Commissie Toekomst Binnenvisserij bekend gemaakt (Commissie Remkes). De boodschap die de commissie meekreeg was om verder invulling te geven aan duurzame visserij en hierbij innovatieve wegen te verkennen. De commissie heeft eind 2012 een concept-toekomstvisie voor duurzame binnenvisserij opgeleverd.

6.5 Klimaat

Onderwerp

Klimaatverandering heeft effect op de ecologie en biodiversiteit van watersystemen. Effecten kunnen bijvoorbeeld verlopen via temperatuur, door meer extremen in het weer en via exoten. Hoe wordt voorkomen dat maatregelen worden genomen ten behoeve van doelen die op vrij korte termijn niet meer haalbaar zullen zijn? Voorkomen moet worden dat maatregelen worden genomen die vanuit breder klimaatadaptatieperspectief niet effectief zijn. Bij de Europese Waterdirecteuren is afgesproken dat klimaat en de relatie met de KRW een verplicht onderdeel van het eerstvolgende SGBP moet zijn, inclusief aandacht voor waterschaarste en droogte, conform de EU mededeling Waterschaarste en Droogte. In de SGBP's van 2009 is in een late fase achteraf gekeken naar de klimaatrobustheid van het voorgenomen maatregelenprogramma. Nu moet klimaat meer integraal aan bod komen in het SGBP.

Contactpersoon

Sandra Mol (DGRW, 06-15369446), Jos Timmerman (DGRW, 06-15369532)

Belang

De effecten van klimaatverandering op de waterkwaliteit en ecologische toestand van watersystemen vallen in categorieën:

- Directe (fysische) effecten zoals regulering waterpeilen, thermische belasting en afvoerdynamiek.
- (Fysisch-) chemische effecten als verzilting en eutrofiëring.
- Biologische effecten als afname of verdwijnen van soorten of verschuivingen in de verspreidingsarealen.

Perioden van droogte kunnen een aanslag vormen op aquatische ecosystemen door opdroging, temperatuurstijging en verslechterende waterkwaliteit door verminderde doorspoeling. Hierdoor kan het behalen van ecologische doelen in het gedrang komen. Het uiteindelijke doelgat kan groter worden door klimaatverandering.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De waterbeheerder kan maatregelen nemen om water beter vast te houden teneinde de KRW doelen te behalen. En de waterbeheerder kan maatregelen nemen die klimaatrobust zijn.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

De waterbeheerder moet kijken of de voorgenomen maatregelen klimaatproof zijn: zijn de voorgestelde maatregelen ook in het licht van klimaatverandering nog zinvol? De waterbeheerder kan maatregelen nemen in het watersysteem om het beschikbare water in de eigen gebieden beter aan te voeren en vast te houden en kan maatregelen

stimuleren waarmee het watergebruik afneemt. Door gerichte monitoring kan de waterbeheerder inzicht krijgen in verschuiving van soorten of voorkomen van verspreiding van exoten.

Stand van zaken

In 2009 is de EU guidance nr. 24 'River basin management in a changing climate' verschenen (te vinden op de EU site CIRCABC) . Het biedt een handleiding naar welke aspecten te kijken bij de verdere implementatie KRW, richtlijn overstromingsrisico's en mededeling waterschaarste en droogte. Plus daarnaast veel praktijkvoorbeelden. De Stowa heeft in 2011 een overzichtsrapport uitgebracht over klimaatverandering 'Een frisse blik op warmer water, over de invloed van klimaatverandering op de aquatische ecologie en hoe je de negatieve effecten kunt tegengaan'. Dit rapport kan helpen beoordelen of bepaalde maatregelen klimaatrobust zijn.

Binnen het Deltaprogramma worden strategieën voor een verbeterde zoetwatervoorziening ontwikkeld. Dit moet in 2013 leiden tot een advies over de voorkeursstrategie. Deze strategie is dan richtinggevend voor de wijze waarop het beleid voor de zoetwatervoorziening wordt vormgegeven. Zelfvoorzienendheid van regio's zal daarin een rol spelen. Uiteenlopende maatregelen zijn mogelijk om de zelfvoorzienendheid van regio's te verbeteren. Daarbij kan gedacht worden aan het creëren van inzigtgebieden, verbeterd peilbeheer, hergebruik van water, waterefficiënte irrigatiemethoden, etc.

Besluitvormingstraject

In november 2012 heeft de Commissie de Blueprint-mededeling uitgebracht (Blueprint to Safeguard Europe's Water Resources). Naast de beoordeling van de SGBP's van de lidstaten gaat de Blueprint in op de evaluatie van het beleid inzake Waterschaarste en droogte (deze evaluatie is aangekondigd in de betreffende mededeling) en een beoordeling van de kwetsbaarheid van de watervoorraden met betrekking tot klimaatverandering. In de Blueprint is veel aandacht aan de kwantitatieve aspecten van water, oa efficiënt watergebruik. De Commissie verwacht hier van de lidstaten in de komende SGBP's ook aandacht voor. De Commissie kondigt voornamelijk geen wetgeving aan, maar kondigt een aantal guidances aan in CIS kader.

7. Instrumenten

7.1 Emissieregistratie

Onderwerp

Informatie over diffuse emissies en puntlozingen is te vinden op de website van emissieregistratie (www.emissieregistratie.nl). Het gaat om de volgende emissies:

1. Diffuse bronnen:
 - Atmosferische depositie
 - Overstorten, regenwaterriolen, ongezuiverde riolen
 - Uit- en afspoeling landbouw- en natuurgronden
 - Meemesten sloten
2. Puntbronnen:
 - RWZI's
 - Industriële lozingen

Voor alle gekwantificeerde emissiebronnen naar water zijn achtergronddocumenten opgesteld, waarin de schattingsmethoden uitgebreid worden beschreven. Deze achtergronddocumenten (beschikbaar in Nederlands en Engels) zijn te downloaden vanuit het menu op de website van EmissieRegistratie, onder het kopje Documentatie, Overzicht documenten, Water, Factsheet en op te vragen bij de in deze notitie genoemde contactpersonen.

Vanaf deze ronde kunnen industriële puntbronnen en de geschatte RWZI-effluenten op individuele basis op de website bekeken worden. Voorheen waren dat alleen de industriële puntbronnen die lozen boven de E-PRTR drempelwaarde.

Nieuwe gegevens en ontwikkelingen in 2012:

- Juni 2012: geregionaliseerde datareeks tot 2010 beschikbaar
- Tijdreeks: 1985, 1990, 1995, 2000, 2005, 2009 en 2010
- Factsheets en verschildocument beschikbaar

Welke stoffen:

- Glastuinbouw (N en P)
- PAK's in effluenten, nu gebaseerd op metingen
- Antifouling van zeeschepen en visserij (koper en co-biociden)
- Uit- en afspoeling nutriënten (STONE 2.4)
- Uitspoeling zware metalen (STONE 2.4)
- Nieuwe cijfers landbouwbestrijdingsmiddelen (NMI3)

Contactpersoon

Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De noodzaak tot het hebben van informatie over emissies naar water is sterk aan de KRW gekoppeld. Voor de gebiedsprocessen in 2013 komen de geregionaliseerde ER-gegevens over 2010 medio 2012 beschikbaar. In 2015 komt een update beschikbaar.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

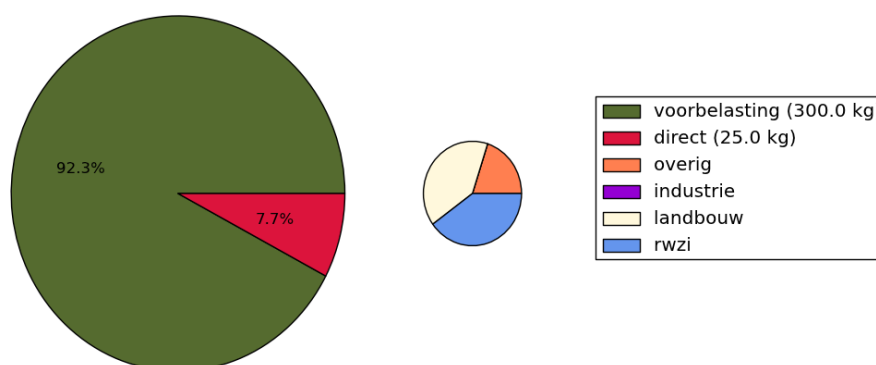
Voor normoverschrijdende stoffen: uitvoeren van bronanalyse en beschrijven van de (relatieve) omvang van de relevante bronnen. Resultaten opnemen in de factsheets. In de gebiedsprocessen onderzoeken welke aanvullende regio-specifieke maatregelen genomen kunnen worden om de gebiedsdoelen voor deze stoffen te realiseren. Het gaat hierbij nadrukkelijk om maatregelen aanvullend op het generiek beleid.

7.2 Bronnenanalyse

Onderwerp

Voor de top15 verontreinigende stoffen die in normoverschrijdende concentraties in oppervlaktewaterlichamen worden gemeten, zijn met het landelijke modelinstrumentarium KRW-verkenner bronanalyses uitgevoerd. In deze berekeningen met de KRW-verkenner is alle bekende informatie over omvang van punt- en diffuse lozingen en emissies meegenomen, inclusief belastingen afkomstig vanuit het buitenland. Uitkomsten van de berekeningen worden gepresenteerd op het niveau van (deel)stroomgebieden en afzonderlijke waterlichamen.

Per waterlichaam geven de uitkomsten van deze berekeningen het relatieve belang aan van de verschillende broncategorieën die lozingen of emissies veroorzaken op het betreffende waterlichaam, plus de emissies (vrachten) die vanuit bovenstrooms gelegen waterlichamen in het betreffende waterlichaam terecht komen. Onderstaand plaatje geeft hiervan een voorbeeld.

PS: bij de kleine taartpunten worden ook nog emissiepercentages opgenomen.

De uitkomsten kunnen worden opgenomen in de factsheets om duidelijk te maken welke broncategorieën in meer of minder belangrijke mate de concentraties in het betreffende waterlichaam bepalen. Op basis hiervan kan in de gebiedsprocessen worden nagegaan of er mogelijkheden zijn om lozingen en emissies van belangrijke bronnen verder terug te dringen met lokale of regio-specifieke maatregelen.

Voor minder relevante bronnen kan deze informatie worden gebruikt om het nemen van verdergaande maatregelen op deze bronnen gemotiveerd weg te schrijven.

Contactpersoon

Rob Berbee (WD, 06- 10 32 56 54), Nanette van Duijnhoven (Deltares, 06-10399534), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Belang

Het opnemen van de uitkomsten van de brondanalyses in de factsheets als basis voor de gebiedsprocessen.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Inzicht in het relatieve belang van lozingen en emissies uit broncategorieën voor normoverschrijdende verontreinigende stoffen.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Identificeren van de belangrijkste lozingen en emissies voor normoverschrijdende stoffen en gezamenlijk vaststellen of en met welke aanvullende lokale/regiospecifieke kosteneffectieve maatregelen deze lozingen en emissies verder teruggebracht kunnen worden.

Stand van zaken

Deltares rond de berekeningen en daarop gebaseerde figuren eind november 2012 af. De resultaten zullen in december 2012 ter beschikking worden gesteld.

7.3 Afwenteling / relaties tussen waterlichamen

Onderwerp

Water stroomt en houdt zich niet aan grenzen van landen, provincies of beheergebieden van waterschappen. Dat geldt dus ook voor de stoffen en kenmerken die invloed hebben op de waterkwaliteit in een gebied. De stroomgebiedbenadering van de KRW beoogt te voorkomen dat afwenteling plaats vindt. Van afwenteling is sprake wanneer niet aan de doelstelling van een waterlichaam kan worden voldaan als gevolg van de toestand in een ander waterlichaam. Als dit het geval is, is afstemmen van plannen en maatregelen tussen de verschillende waterbeheerders en stroomgebieden noodzakelijk.

In Rijn-West is een verkenning uitgevoerd. Op initiatief van RWS is de afstemming tussen de beheergebieden van verschillende waterbeheerders voor wat betreft zowel waterkwantiteit en waterkwaliteit opgepakt via drie processtappen:

1. overeenstemming krijgen over probleemstoffen, bronnen en doelen
2. overeenstemming krijgen over kosteneffectieve maatregelen en wie ze neemt
3. overeenstemming krijgen over bovenregionale maatregelen (2013)

Het rapport dat eind 2010 is opgeleverd is de weerslag van de acties binnen stap 1, gericht op het oppervlaktewater:

- o Waterschappen en RWS brengen de relevante uitwisselpunten in beeld tussen beheergebieden (rijkswater - regionaal water en tussen regionale wateren).
- o RWS brengt op basis van de doelstellingen voor de Noordzee, Waddenzee en zoete rijkswateren in beeld tot welke opgave dit leidt voor deze uitwisselpunten.

- o De waterschappen brengen op basis van de doelstellingen voor de waterlichamen in beeld tot welke opgave dit leidt voor naastliggende rijkswateren of regionale wateren.

Resultaat:

Stof/parameter	Oorsprong/gebruik/bronnen	Probleem in		Beïnvloedbaarheid	Relevantie afwenteling
		Rijk	Regio ⁶		
Prioritaire stoffen					
Som PAKs ⁷	Verbrandingsprocessen, uit diffuse bronnen, voor- en doorbelasting	ja	ja	ja	ja
Tributyltin	Gebruik sinds 1990 verboden voor schepen kleiner dan 25 m. Sinds 2008 is er een, nog niet door alle landen geratificeerde, wetsvoorstel voor algemeen verbod	ja	ja, in helft van ws	ja, ten dele d.m.v. bodemsanering	ja
Overige relevante stoffen					
Kobalt	Uit industriële toepassingen, voor- en doorbelasting, diffuse en puntbronnen	nee ⁸	n.m. ⁹	ja	nee
Koper	Uit industriële toepassingen, voor- en doorbelasting, diffuse en puntbronnen	nee	ja ¹⁰	ja	nee
Thallium	Uit industriële toepassingen, voor- en doorbelasting	ja, in enkele WL	n.m.	ja	nee
Zink	Uit industriële toepassingen, voor- en doorbelasting, diffuse en puntbronnen	nee	ja	ja	nee
Som PCBs	Productie en gebruik sinds jaren verboden	ja	in één WS	ja, d.m.v. bodemsanering	ja
Fysisch-chemisch kwaliteitselementen					
Fosfor	Landbouw, wasmiddelen, voor- en doorbelasting, diffuse en puntbronnen	ja	ja	ja	ja
Stikstof ¹¹	Landbouw, verbrandingsprocessen voor- en doorbelasting, diffuse en puntbronnen	ja	ja	ja	ja
Ecologische kwaliteitselementen					
Vissen		ja	ja	ja	ja

Stikstof, fosfaat en PAKs zijn de relevante stoffen voor de vervolgstappen. Een aantal punten is in de analyse nog onderbelicht en komen in aanmerking voor een nadere uitwerking:

- Voor koper en zink ook in de regionale wateren correcties toepassen vanuit biobeschikbaarheid en achtergrondconcentraties. Nu is dit alleen voor de rijkswateren gedaan, wat een enigszins scheef beeld geeft van de problematiek. Alhoewel een aantal waterschappen deze gegevens paraat heeft, is er bij de beoordeling geen rekening mee gehouden.

⁶ Een stof is een “probleem” in de regio zodra die stof in minstens één van de waterlichamen boven de norm is eventueel gecorrigeerd voor achtergrondconcentratie en biobeschikbaarheid

⁷ De som van benzo(ghi)peryleen en indeno(1,2,3-c,d)pyreen

⁸ De metalen zijn door het Rijk beoordeeld correcties voor achtergrondconcentratie en biobeschikbaarheid

⁹ Niet gemonitord

¹⁰ Zonder rekening te houden met achtergrondconcentratie en biobeschikbaarheid

¹¹ In zoete wateren gemeten als jaargemiddeld Totaal N; in zoute wateren als winter DIN

- Voor fosfor en stikstof te zijner tijd via de verkenner aanvullende stofstroomanalyses uitvoeren. Dit voor een beter beeld van voor- en doorbelasting.
- Voor PAKs, temperatuur en thallium internationaal samenwerking zoeken.
- Voor de sinds jaren verboden PCBs nagaan in hoeverre lokale bodemsanering kan bijdragen aan het oplossen van problemen elders.
- Tributyltin blijven monitoren in water en sediment om het effect van de maatregelen te meten.
- Verder inzoomen op de problematiek in de regionale wateren, met name op de vraag waar lokaal afwenteling richting regionaal water relevant is.
- Onderzoeken wat het bereiken van de GEP's in de regionale wateren zou betekenen voor de Rijkswateren. Hiermee wordt een beeld gekregen van de resterende opgave na uitvoering van alle KRW-plannen.
- Voor het kwaliteitselement Vis de uitvoering van de afspraken die gemaakt zijn tussen RWS en waterschap over maatregelen bij vispassages in voortgangsrapportages volgen.

Contactpersoon

Wanda Zevenboom (DNZ, 06-27038235) Marius Teeuw (DZH, 06-15609642)

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

De resultaten zijn toegespitst op het deelstroomgebied Rijn-west, maar de werkwijze is ook in andere deelstroomgebieden toepasbaar. De werkwijze kan worden aangevuld met de informatie afkomstig van berekeningen met de KRW Verkenner.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Beheerders dienen voor hun waterlichamen de belastingen en drukken in beeld te brengen. Zo'n belasting kan worden gevormd door een ander waterlichaam. Indien dat het geval is dient de 'ontvangende beheerder' dit aan te kaarten bij de 'veroorzakende beheerder'.

7.4 Economische analyse

Onderwerp

Er is een uitgebreide economische analyse uitgevoerd ten behoeve van de artikel 5 rapportage uit 2005. De resultaten hiervan zijn voor de SGBP's van 2009 geactualiseerd. Hierbij is gebruik gemaakt van NAMWArib, een informatiesysteem dat is ontwikkeld door het CBS in samenwerking met de Waterdienst (voor meer informatie, zie http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/water-ruimte/economische_aspecten/namwa/). Bij de actualisatie van de SGBP's zal een overzicht worden gegeven van de belangrijkste veranderingen. Om te kunnen onderbouwen of er veel is veranderd in de ontwikkeling van (het economisch belang van) sectoren in de verschillende deelstroomgebieden, zal in 2013 een analyse worden uitgevoerd van de economische ontwikkeling in de verschillende deelstroomgebieden op basis van NAMWArib gegevens voor de jaren 2000, 2005 en 2010. Hoewel de analyses voor het tweede SGBP pas eind 2014 beschikbaar hoeven te zijn, is het voor de integraliteit van de informatie beter om de tijdreeks voor NAMWArib tegelijk te doen met, en aan te sluiten op, de tijdreeks voor de NAMWA voor de Noordzee. Deze zal in 2013 worden uitgevoerd, zodat de meest recente gegevens over het economisch belang van

het gebruik van de Noordzee kunnen worden verwerkt in de Mariene Strategie die in de zomer van 2015, een half jaar voor de actualisatie van de SGBP's, naar Brussel zal worden gestuurd.

In het Bestuursakkoord Water 2011 is afgesproken dat er tweejaarlijks wordt gerapporteerd over de lokale lastenontwikkeling. De inzet is om in dit traject ook de lastenontwikkeling ten gevolge van de KRW in beeld te brengen.

Er zijn diverse bronnen die kunnen worden benut bij de economische onderbouwing van motivaties:

- In deze studie over 'Wie betaalt de KRW'¹² is een overzicht gegeven van de kosten van de verschillende onderdelen van het waterbeheer (waterkwantiteit, -kwaliteit etc), maar wordt ook een overzicht gegeven van de verdeling van de met deze kosten samenhangende lasten (wie betaalt wat?).
- Er is op verschillende plekken in Nederland geëxperimenteerd met innovatieve economische instrumenten waarbij landbouw en waterschappen samenwerken aan doelmatig waterbeheer:
http://www.helpdeskwater.nl/publish/pages/26880/verkenning_innovatieve_economische_instrumenten_voor_agrarische_watermaatregelen_overzicht_van_praktijk_studies_2010.pdf. In dit rapport is geprobeerd om zoveel mogelijk de kennis en ervaringen die zijn opgedaan beschikbaar te stellen voor verschillende waterbeheerders in verschillende regio's, door middel van een overzicht van de belangrijkste (leer)ervaringen met innovatieve economische instrumenten voor agrarisch waterbeheer in Nederland.
- Er is een internationale review gemaakt over buffer zones:
http://www.helpdeskwater.nl/publish/pages/26880/international_review_on_payment_schemes_for_wet_buffer_strips_and_other_types_of_wet_zones_along_privately_owned_land.pdf
- Experimenten met nieuwe praktijktoepassingen van economische instrumenten voor duurzaam waterbeheer:
http://www.helpdeskwater.nl/publish/pages/26880/experimenten_met_nieuwe_praktijktoepassingen_van_economische_instrumenten_voor_duurzaam_waterbeheer.pdf. In dit rapport wordt ook naar andere maatregelen gekeken dan natuurvriendelijke oevers, en deels ook buiten de landbouw.
- Voor nog meer interessante studies over economische instrumenten, zie
http://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/water-ruimte/economische_aspecten/economische/

Contactpersoon

Saskia Onnink (DGRW, 06-21160597), Rob van der Veeren (WD, 06-30003134)

Belang

Economische analyse is nodig voor de actualisatie van de SGPB's.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Inzicht in de economische ontwikkeling van relevante sectoren en ontwikkeling van de (lokale) lasten.

¹² Bekostiging waterbeheer; Wie betaalt welk deel van de EU KRW? Ecorys, 2012.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Opname van relevante informatie in de beschrijving van de stroomgebieden (update karakterisering)

7.5 Economische instrumenten (groen/blauwe diensten)

Onderwerp

Door het ministerie van EZ wordt gewerkt aan een rijksdocument met wensen voor inhoudelijke thema's en onderwerpen voor het volgende plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3). Hiervoor zijn verschillende departementen en directies aangeschreven om hun wensen kenbaar te maken. Om richting en focus aan te brengen in de verschillende ambities zullen keuzes gemaakt moeten worden. Het streven is namelijk om met POP3 te komen tot een beleidsprogramma met een duidelijk focus op een beperkt aantal inhoudelijke thema's.

De Brusselse kaders geven aan dat de gekozen onderwerpen moeten bijdragen aan de 6 plattelandsprioriteiten: 1) kennisverspreiding en innovatie, 2) concurrentiekrachtversterking, 3) ketenorganisatie en risicobeheer, 4) behoud en versterken van ecosystemen, 5) behoud van natuurlijke hulpbronnen, 6) economische ontwikkeling platteland. Daarnaast zijn er een drietal cross cuttingthema's: klimaat, milieu en innovatie. Het kabinet heeft aangegeven dat POP3 zoveel mogelijk moet bijdragen aan het behalen aan Europese doelen en in belangrijke mate ten goede moet komen aan agrariërs en agrarisch grondgebruik. POP3 moet innovatie stimuleren door bij te dragen aan een duurzame en concurrerende agrarische sector. Daarnaast worden er middelen besteed aan het agrarisch natuurbeheer buiten de EHS.

Het uitgangspunt is om van POP3 een beleidsinstrument te maken met een duidelijke focus voor een beperkt aantal thema's. Hiervoor zullen de thema's zoveel mogelijk moeten aansluiten bij reeds bestaande beleidsambities en verplichtingen van het rijk. Er wordt ook nadrukkelijk gekeken hoe onderwerpen slim met elkaar verbonden kunnen worden om maximaal rendement te halen uit de beschikbare middelen, waarbij ook gekeken wordt naar mogelijkheden om nationale middelen te verdubbelen met Europese middelen. Belangrijk punt hierbij is dat er voor maatregelen die via POP-3 aanspraak willen maken op financiering met Europese middelen er ook sprake moet zijn van (nationale/regionale) cofinanciering. Om invulling te geven aan de inhoud van het POP-3 worden fiches met maatregelen (onder meer voor 'mest en milieu', 'gewasbescherming en milieu', 'klimaat en energie' en 'agrarisch natuurbeheer') uitgewerkt waarbij wordt aangegeven in welke mate hiervoor aanvullende middelen in de vorm van cofinanciering beschikbaar zijn.

Naar een Fiche 'Agrarisch waterbeheer'

UvW en IenM hebben het voortouw genomen voor het opstellen van een fiche 'agrarisch waterbeheer' en dit bij EZ in te brengen als input voor het POP-3. Hieronder wordt dit fiche toegelicht.

Beleidsthema: Water

De beschikbaarheid van schoon water in de juiste hoeveelheid is niet alleen van belang voor agrarische productie en waterafhankelijke natuur, maar ook essentieel voor het bereiken van de doelen van de KRW, het NBW en de Nitraatrichtlijn.

Grondwater en oppervlaktewater wordt gebruikt voor beregenen van gewassen, het doorspoelen van het watersysteem om verzilting tegen te gaan en voor peilbeheer. Als gevolg van klimaatverandering zal in het groeiseizoen de hoeveelheid regenwater afnemen evenals de aanvoer van zoet water door de rivieren. Daarnaast zal er sprake zijn van intensievere regenbuien met grotere kans op wateroverlast en hoge afvoerpieken. Een goede verdeling van water in het regionale watersysteem, meer vasthouden van water in overvloedige periodes en zuinig/effectief gebruik van water zal steeds belangrijker worden. Daarnaast moet de kwaliteit van het water geborgd blijven en moet de emissie van nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en metalen naar grond- en oppervlaktewater teruggedrongen worden. Innovatie en structuurversterking van de landbouw is noodzakelijk om in de toekomst, mede met oog op klimaatverandering, als bedrijf overeind te blijven en om landbouw, water en (via hydrologische maatregelen ook) natuur duurzaam met elkaar te verbinden.

De watertaakstelling wordt in twee velden opgedeeld:

1. Waterkwantiteit: meer regionaal vasthouden en beter benutten van water door de landbouw, vermindering van de verdroging van waterafhankelijke natuur, tijdelijk vasthouden en bergen ter voorkoming van wateroverlast en realisatie doelen waterveiligheid, anticiperen op klimaatverandering.
2. Waterkwaliteit: maatregelen gericht op vermindering van emissies (meststoffen, gewasbescherming, metalen, geneesmiddelen) door minder/efficiënter gebruik, gebruik van minder milieubelastende stoffen, vergroten van natuurlijke zuivering/retentie in het watersysteem en maatregelen gericht op een natuurlijker inrichting, beheer en onderhoud van het watersysteem.

Verantwoordelijkheid/ambitie EZ/Rijk:

1. Aan de waterkwantiteit wordt o.a. gewerkt in het Deltaprogramma van I&M, waarbij EZ medeverantwoordelijkheid heeft, in het NBW en BAW. Het Deltaprogramma kijkt naar de samenhang in de hele watersystemen en hoe daar de verdeling te optimaliseren. Voor de regionale systemen zijn provincies en waterschappen verantwoordelijk. Agrarisch Nederland zal in de toekomst waarschijnlijk niet meer over de ruime waterhoeveelheden water kunnen beschikken als nu, ook niet na optimalisatie in het hoofdwatersysteem en de regionale systemen. Dat betekent dat de agrarische sector zelf ook aan de lat staat voor adaptieve maatregelen en lokale waterberging.
2. De waterkwaliteit is al jaren onderwerp van beleid en wordt gestuurd vanuit de Europese Nitraatrichtlijn en de KRW.

De adaptieve maatregelen om de verminderde beschikbaarheid van water te compenseren en ook de maatregelen om emissies van nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en metalen naar grond- en oppervlaktewater te verminderen zijn de verantwoordelijkheid van de sector. In het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer worden in de praktijk uitvoerbare, bovenwettelijke, innovatieve maatregelen in beeld gebracht en geconcretiseerd. Grootschalige toepassing hiervan wordt versterkt door de wens vanuit het agrarisch bedrijfsleven om binnen afzienbare tijd (2020) 'duurzaam en maatschappelijk geaccepteerd' te willen produceren. Waar nodig worden in het kader van het DAW maatregelen op het gebied van kwantiteit, kwaliteit en inrichting en beheer van de ruimte (zoals oevers, perceelsranden) voorzien van voorstellen voor financiële arrangementen (investeringsregelingen, betalingen voor groenblauwe diensten); zonder deze

financiële arrangement zouden deze maatregelen de concurrentiekracht van de sector te veel onder druk kunnen zetten. Dergelijke maatregelen die bijdragen aan het realiseren van een duurzame en concurrerende agrarische sector, zouden voor steun via het POP-3 in aanmerking moeten komen.

Doelstelling:

Ondernemers ondersteunen in de vorm van betalingen voor groenblauwe diensten en investeringen in praktijkrijpe en innovatieve nieuwe technieken/methoden waarmee bedrijven zich kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden en/of emissies naar het watersysteem reduceren door minder/efficiënter gebruik of door inrichtings- en beheermaatregelen (natuurlijke zuivering, retentie) en/of het nemen van anti-verdrogingsmaatregelen.

Eventuele POP maatregelen:

Onderscheid wordt gemaakt in drie hoofdtypen maatregelen:

1. Investerings in bovenwettelijke/innovatieve technieken (b.v 'precisielandbouw'): begunstigden zijn agrarische ondernemers. Het gaat dan bijvoorbeeld om:
 - aanleg nieuwe drainagetechnieken (regelbaar/klimaatadaptief/zuiverend);
 - gerichte toepassen van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, metalen en diergeneesmiddelen;
 - inzet van zuiveringstechnieken voor percelen, erfsituatie en bedrijfsgebouwen.
2. Beheerovereenkomsten in de vorm van marktconforme betalingen aan agrarische ondernemers voor groenblauwe diensten waarmee een bijdrage wordt geleverd aan realisatie van wateropgaven (kwantiteit, kwaliteit); begunstigden zijn agrarische ondernemers (en waterschappen > in die zin dat beheer dat we nu zelf doen dan aan agrariërs wordt uitbesteed, hiervoor is het nodig dat waterschappen er wel als begunstiger in staan). Het gaat dan bijvoorbeeld om betalingen voor:
 - onderhoud en beheer van natuurvriendelijke oevers;
 - uitmijnen van fosfaat (bijvoorbeeld in combinatie met het telen van energiegewassen zonder c.q. weinig gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen);
 - opvangen en tijdelijk bergen van neerslagpieken.
3. Niet-productieve investeringen die betrekking hebben op de (her)inrichting/transformatie van het watersysteem t.b.v. water- en natuurdoelen; begunstigden zijn (veelal) waterschappen, (natuur)terreinbeherende instanties of agrariërs. Het gaat dan bijvoorbeeld om betalingen voor:
 - (voorbereiding van watersysteem op) aanleg van natte natuurvriendelijke oevers, waterbuffers, zuiveringsmoerassen en;
 - wijziging van waterhuishouding;
 - anti-verdrogingsmaatregelen.

Niet-productieve investeringen kunnen worden gecombineerd met/gevolgd door beheerovereenkomsten voor groenblauwe diensten.

De maatregelen zullen de komende maanden worden geconcretiseerd. Maatregel 1 en 2 kunnen aansluiten op vergroeningsvoorwaarden uit pijler I.

Budget:

Het beschikbaar stellen van POP-3 budget is mede afhankelijk van de omvang van middelen die als cofinanciering door anderen wordt ingebracht. In samenhang met

het concretiseren van de maatregelen zal dit de komende maanden in beeld worden gebracht. Voor maatregel 1 wordt gedacht aan co-financiering vanuit agrarische sector zelf (de maatregel draagt bij aan innovatie en duurzame bedrijfsinrichting). Voor maatregel 2 en 3 wordt gedacht aan cofinanciering door waterschappen, I en M, provincies. In de eerste jaren zal meer budget naar maatregel 3 gaan, en daarna naar maatregel 2.

Indicatieve budgetten POP-3: circa 50 miljoen voor maatregelen 1 t/m 3.

NOTE: vergelijkbare budgetten dienen dan als cofinanciering te worden ingebracht.

Belang

De inzet van (betalingen voor) groenblauwe diensten in de vorm van financiële arrangementen is een belangrijk instrument bij het overeenkomen van dergelijke aanvullende maatregelen in de landbouw ten behoeve van de KRW.

Kern van een ‘groenblauwe dienst’ is dat er sprake is van een bovenwettelijke prestatie waarvan het nut ten goede komt aan de maatschappij en waarvoor diegene die de dienst levert een vergoeding ontvangt.

Bij groenblauwe diensten kan gedacht worden aan het opstellen van financiële arrangementen voor:

- het tijdelijk bergen van water bij (acute) situaties wateroverlast
- beheer en onderhoud van natte natuurvriendelijke oevers
- beheer en onderhoud akkerranden / mest- en spuitvrije zones
- het accepteren van een hoge grondwaterstand om verdroging van een nabijgelegen natuurgebied tegen te gaan

Contactpersoon

Lydia Harkink (UvW), Douwe Jonkers (DGRW, 06-21227141)

Stand van zaken

Op 10 december 2012 organiseert de UvW een klankbordbijeenkomst om de hierboven verwoorde inzet vanuit ‘water’ met waterpartners te bespreken.

In het kader van de Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wordt in een drietal werkgroepen (waterkwaliteit, waterkwantiteit, ruimte) verkend welke maatregelen in aanmerking zouden kunnen komen voor ondersteuning via het GLB/POP-3 en betalingen voor groenblauwe diensten. Voorstellen hiervoor worden ter bespreking voorgelegd in het Bestuurlijk Overleg Open Teelten en veehouderij. Bij voorkeur via deze route zullen relevante maatregelen in het voorjaar van 2013 worden ingebracht/ingepast in de factsheets voor het POP-3 en bij EZ worden ingediend om meegenomen te worden in het traject dat moet leiden tot het 3^e Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP-3) (EZ trekt dit). Zoals hierboven is aangegeven, is voor watermaatregelen die via het POP-3 met de daarin beschikbare Europese middelen kunnen worden uitgevoerd cofinanciering noodzakelijk. In overleg met de waterpartners zal worden gezien welke financiële omvang de cofinanciering zou kunnen hebben en navenant de gevraagde inzet van middelen uit het POP-3.

Wat levert het op voor de gebiedsprocessen

Een overzicht van maatregelen die met ondersteuning vanuit het GLB/POP-3 uitgevoerd kunnen worden.

Wat is de opgave voor de gebiedsprocessen

Waterschappen, provincies en drinkwaterbedrijven bezien in overleg met agrariërs in hun beheergebied welke bovenwettelijke maatregelen en 'groenblauwe diensten' die aansluiten bij de wateropgaven in het beheergebied met behulp van GLB/POP-3 middelen en inzet van cofinanciering uitgevoerd kunnen worden. En maken daarover zodanige afspraken dat deze maatregelen kunnen worden opgenomen bij de actualisatie van de SGBP's.